VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS
PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Sigita Dilienė

IKIMOKYKLINĖS ĮSTAIGOS IR ŠEIMOS PARTNERYSTĖ, RENGIANT VAIKUS MOKYKLAI

Magistro darbas
(Edukologija/ andragogika)

Mokslinis vadovas
doc.dr. Jonas Dautaras

Vilnius, 2006

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO MAGISTRINIO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Darbas atliktas savarankiškai.

.....

(Magistranto vardas, pavardė) (Parašas)

.....

(Mokslinio darbo vadovo pedagoginis ir mokslinis laipsnis, vardas ir pavardė) (Parašas)

VPU Edukologijos katedra

2006-05

TURINYS

ĮVADAS.....6
1.PRIEŠMOKYKLINIS UGDYMAS PEDAGOGIKOS MOKSLŲ SISTEMOJE.....9
1.1.Ugdymo samprata.....9
1.2.Priešmokyklinio ugdymo tikslas ir uždaviniai.....14
1.3.Priešmokyklinio amžiaus vaiko būtinų kompetencijų plėtojimas sėkmingam ugdymui(si).....18
1.4. Priešmokyklinio amžiaus vaikų brandumas mokyklai.....26
2. IKIMOKYKLINĖ ĮSTAIGA IR ŠEIMA – ASMENYBĘ UGDANČIOS INSTITUCIJOS.....33
2.1.Šeimos, socializacijos sąvokos.....33
2.2.Priešmokyklinuko socializacija šeimoje ir ikimokyklinėje įstaigoje.....37
2.3.Bendravimo ir bendradarbiavimo samprata ir ištakos.....42
2.4.Ikimokyklinės įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo svarba.....44
3.PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO GRUPĖS IR ŠEIMOS PARTNERYSTĖS ANALIZĖ, RENGIANT VAIKUS MOKYKLAI UTENOS MIESTO IKIMOKYKLINĖSE ĮSTAIGOSE.....49
3.1.Tyrimo metodika ir organizavimas.....49
3.2. Bendras tėvų požiūrio į priešmokyklinio ugdymo įstaigas vertinimas.....51
3.2.1. Atitinkamos priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas.....51
3.2.2. Informacijos apie vaiką gavimas iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos.....55
3.2.3. Vaiko sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas.....61
3.2.4. Tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė.....67
3.3. Motinų (moterų) ir tėvų (vyrų) anketos rezultatų skirtumų vertinimas.....74
3.3.1. Motinų ir tėvų atitinkamos priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas.....74
3.3.2. Motinų ir tėvų informacijos apie vaiką gavimas iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos.....74
3.3.3. Motinų ir tėvų sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas.....75
3.3.4. Motinų , tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė.....75
3.4. Skirtingo amžiaus respondentų anketos rezultatų skirtumų vertinimas.....78
3.4.1 Skirtingo amžiaus tėvų atitinkamos priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas.....78
3.4.2. Skirtingo amžiaus tėvų informacijos apie vaiką gavimas iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos.....79
3.4.3. Skirtingo amžiaus tėvų vaiko sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas..... 80

3.4.4. Skirtingo amžiaus tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė.....81
3.5. Įvairaus išsilavinimo tėvų anketos rezultatų skirtumų vertinimas.....84
3.5.1.Skirtingo išsilavinimo tėvų priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas.....85
3.5.2.Skirtingo išsilavinimo tėvų informacijos apie vaiką gavimo iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos vertinimas.....85
3.5.3. Skirtingo išsilavinimo tėvų vaiko sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas.....86
3.5.4. Skirtingo išsilavinimo tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė.....87
IŠVADOS.....91
REKOMENDACIJOS.....93
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....94
SUMMARY..... 99
PRIEDAI.....100

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Pastaraisiais metais pedagoginėje literatūroje daug rašoma apie ikimokyklinę įstaigą, kaip visuomenei atvirą instituciją. Lietuvoje ir visame pasaulyje yra daugybė mokslinių veikalų, atskleidžiančių šeimos vaidmenį vaiko ugdymui ir gerovei. Nemaža atlikta tyrimų, kuriais nustatyti pagrindiniai veiksniai darantys įtaką vaikų ugdymui šeimoje. Tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių (V. Gražienė, R. Rimkienė 1993; A. Kalvaitis, 1995; V. Černius, 1997; A.Grabauskienė, 1998; A. Juodaitytė, 1999; O. Monkevičienė, 1999; V. Krummas, 1999; R. Kontautienė, 2000; J. Litvinienė, 2000; A. Ruzgienė, 2001, S. Dapkienė, 2002 ir kt.) analizuota šeimos funkcijos, tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai, šeimos ir ugdymo institucijos sąveika siekiant vaiko ugdymo programų efektyvumo. Formuojasi samprata, kad vadovaujantis bendruomenės lūkesčiais ir pastangomis įmanoma inicijuoti švietimo kaitą visuomenėje.

Mokyklos simbiozę su visuomene, su tauta ir žmonija įžvelgė ir socialiniu filosofiniu bei pedagoginiu aspektais pagrindė žymieji Lietuvos mokslininkai: S. Šalkauskis (1926), A. Maceina (1937), J. Laužikas, J. Vabalas-Gudaitis, Vydūnas (1922). Kertine pedagogine problema jie laikė bendravimą ir bendradarbiavimą, kaip tiesioginį visuomenės ir mokyklos ryšį.

Analizuojant šeimos ir priešmokyklinės grupės santykių plėtrą, siekiant atskleisti dviejų ugdymo institucijų – šeimos ir priešmokyklinio ugdymo grupės – poveikį asmenybės tapsmo procese. Nagrinėjant jų sklaidą ir raišką analizuota šeimos ir priešmokyklinio ugdymo veiksmų dermė. Manoma, kad tėvų švietimas lemia esminius pokyčius jų pažiūrose, veikloje ir yra grindžiamas žmogaus mokymosi per visą gyvenimą ideologija. Tėvų dalyvavimas švietime yra interpretuojamas kaip viena iš pagrindinių jų edukacinių teisių, realizuojant siekius dėl kokybiško ugdymo, nes šeimos ir pedagogai nuolat dalindamiesi tarpusavyje įsipareigojimais vaikų ugdyme, kas kartą yra nukreipiami vis į gilesnę šeimos, priešmokyklinės grupės ir bendruomenės gyvenimo įvairovę.

Tėvų dalyvavimo švietime ir vaikų rengimo mokyklai pozicijų sustiprinimas sąlygoja ir priešmokyklinio ugdymo kaitą, padeda įveikti konservatyvias, nesikeičiančias suaugusiųjų pažiūras, kurios, net ir esant ženkliems pokyčiams bendroje švietimo sistemoje, priešmokykliniame ugdyme ilgą laiką išlieka nepakitusios. Manau, kad tai įvyksta dėl ypatingo mažo vaiko statuso ir jo priklausomybės nuo suaugusiųjų. Būtent tokio pobūdžio tėvų pažiūros turi ne tik neigiamą įtaką vaikų socialinei kompetencijai, bei ir neigiamai veikia priešmokyklinio ugdymo kokybę. Todėl pedagogai ir tėvai turi tapti ugdymo proceso partneriais, sujungtais ugdomuoju objektu – vaiku. „Vaikų darželio pedagogai nuolatos turi domėtis šeimos gyvenimu. Kuo intensyvesnis bus bendradarbiavimas ir stipresni ryšiai su

šeima, - teigė A. Gučas,- lengviau ir sėkmingiau vaikų darželis galės įkūnyti savo uždavinius“ (A.Gučas , 1994, p.176).

Pastaruoju metu šeima ir ikimokyklinė įstaiga bendradarbiauja vadovaujantis šiais motyvais: ikimokyklinės įstaigos ir šeimos turi bendrą interesą ir įsipareigojimą paremti vaikų švietimą ir auklėjimą (J. L.Epstein ,1991). Vaikų vystymasis ir švietimas turėtų būti neatskiriama bendro šeimos, darželio ir bendruomenės gyvenimo dalis (E. Bronfenbrenner, 1979).

Šie motyvai tapo labai svarbūs, dėl to stengiamasi įtraukti šeimą į vaikų ugdymą. Tačiau pasigendama darbų, analizuojančių tėvų įtraukimą į priešmokyklinės grupės vaikų ugdymą.

Tyrimo problemą apibrėžia tai, kad tėvų švietimas Utenos ikimokyklinių įstaigų priešmokyklinėse grupėse yra naujas reiškinys ir jis nepakankamai siejamas su ikimokyklinio ugdymo kaita, moderniais, į vaiką orientuotais ugdymo modeliais, suaugusiųjų švietimo bei nuolatinio mokymo(si) idėjomis.

Tyrimo objektas. Utenos miesto tėvų, auginančių priešmokyklinio ugdymo įstaigas lankančius vaikus, apklausos anketų duomenys.

Tyrimo tikslas. Nustatyti šeimos ir priešmokyklinės grupės ryšį. Atskleisti tėvų dalyvavimo galimybes priešmokyklinės grupės veikloje (gyvenime). Išsiaiškinti tėvų požiūrį į dalyvavimą ikimokyklinės įstaigos priešmokyklinės grupės ugdymo procese. Įvertinti tėvų suvokimą bei lūkesčius dėl vaiko perengimo mokyklai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti pedagoginę, psichologinę, vadybinę, ir kitą mokslinę, metodinę literatūrą nagrinėjamos problemos aspektu;
2. Nustatyti ir įvertinti priežastis, paskatinusias tėvus parinkti savo vaikui ugdymui atitinkamą priešmokyklinio ugdymo įstaigą bei ugdymo grupę;
3. Išanalizuoti tėvų ir vaikus ugdančių priešmokyklinių ugdymo grupių kolektyvo bendravimą, nustatyti populiariausias informacijos apie vaiko ugdymą gavimo formas, įvertinti skirtingų informacijos gavimo būdų poreikį;
4. Įvertinti tėvų nuomonę apie tai, kuri mokyklinė vaiko sambranda (fizinė, intelektinė, socialinė, pasirengimas tapti mokiniu) bei šių sambrandų formos svarbiausios vaikui ruošiantis mokyklai;
5. Išsiaiškinti priešmokyklinio ugdymo grupėse ugdomų vaikų tėvų ir priešmokyklinių ugdymo įstaigų bendravimo poreikį, priimtinausias bendravimo formas, bendravimo įtaką vaiko auklėjimui, nustatyti ugdymo įstaigos švietimo kaitos ypatumus;

6. Pateikti rekomendacijas Utenos ikimokyklinių įstaigų priešmokyklinių grupių pedagogams, kurios padėtų geriau suvokti bendradarbiavimo su tėvais svarbą, rengiant vaikus mokyklai.

Tyrimo metodai:

1. Teoriniai: filosofinės, pedagoginės, psichologinės literatūros bei dokumentų analizė.
2. Diagnostiniai: priešmokyklinių grupių tėvų anketinė apklausa. Pokalbiai su priešmokyklinių grupių pedagogais bei Utenos rajono savivaldybės administracijos švietimo ir sporto skyriaus specialistais kuruojančiais priešmokyklinį ugdymą.
3. Tiriamųjų asmenų, auginančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančius vaikus, atsakymų į apklausos anketose pateiktus klausimus statistinė analizė, lyginamoji skirtingo amžiaus ir išsilavinimo tėvų ir motinų atsakymų statistinė analizė.
4. Naudoti statistiniai metodai: vienfaktorinė dispersinė analizė, *post hos* Tjukio HSD testas kelių imčių skirtumų vertinimui, dviejų imčių proporcijų lyginimo testas, koreliacinė analizė.

Teorinis ir praktinis darbo reikšmingumas

Darbe atskleidžiama ikimokyklinės įstaigos ir šeimos partnerystės ryšio poreikių analizė padės ikimokyklinės įstaigos veiklos tobulinimui, nes tik bendradarbiaujant tėvams ir pedagogams galima sėkmingiau kontroliuoti ugdymo(si) procesą. Praktinį reikšmingumą sudaro tai, kad remiantis atlikto tyrimo rezultatais, parengtos rekomendacijos kaip toliau gerinti priešmokyklinį ugdymą.

Darbo struktūra:

Įvadas, (trys) skyriai, išvados, rekomendacijos, santrauka anglų kalba, literatūros sąrašas, priedai.

Darbe naudojamos sąvokos:

Dispersinė analizė – statistinis metodas nulinei hipotezei patikrinti, kai tarp dviejų ar daugiau grupių yra skirtumų; tarpgrupinis vidutinis kvadratinis nuokrypis palyginamas su grupės vidutiniu kvadratiniu nuokrypiu. (Charles C.M., 1999)

Kompetencija – mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma. (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas)

Koreliacija – koreliacinis (tarpusavio kintamumą reiškiantis) ryšys tarp dviejų arba daugiau duomenų grupių, pavyzdžiui, tarp ūgio ir svorio matmenų. (Charles C.M., 1999)

Koreliacijos koeficientas – ryšio tarp dviejų ar daugiau kintamųjų stiprumo dydžio skaitinė išraiška. Jo dydis gali būti nuo 0 (nėra koreliacijos) iki 1,0 (tobula koreliacija), teigiamas arba neigiamas. (Charles C.M., 1999)

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas)

Socializacija – 1. Asmens kaip dvasingos būtybės formavimasis biologinio ir socialinio veiksnių sąveikos pagrindu. 2. Visuomenės aprobuotų socialinės elgsenos normų ir vaidmenų įsisavinimas. (B. Bitinas, 2004)

Socializacija – 1. Visuomenės kultūros perteikimas vaikams ir kitiems asmenims, siekiant, kad jie sėkmingai įsilietų į visuomenę. 2. Lėtas ir nuolatinis individualus įprasto visuomenės mąstymo, vertybių, elgsenos perėmimas. (G.Kvieskienė, 2000)

Šeima - holistinis biosocialinis vienetas, unikali socialinė institucija, nepakartojamas fenomenas. Šeima – paremta socialiniais, ekonominiais ir biologiniais ryšiais bei interesais mažos žmonių grupės sąjunga, mažiausia visuomenės regeneracijos grupė. Ji susideda iš drauge gyvenančių tėvų ir vaikų, kartais ir kitų giminaičių; pagrįsta santuoka arba kraujo ryšiais; jos nariai tvarko bendrą ūkį; tarpusavio santykius daugiausia grindžia dorovine atsakomybe, savitarpio supratimu ir pagalba. Šeima – svarbiausioji vaikų ugdymo institucija, svarbiausia mikroaplinka, kur vykdoma vaikų socializacija. Šeimoje perteikiamos ir puoselėjamos tėvams ir vaikams brangiausios žmoniškosios vertybės. (L. Rupšienė, 2001)

1. PRIEŠMOKYKLINIS UGDYMAS PEDAGOGIKOS MOKSLŲ SISTEMOJE

1.1. Ugdymo samprata

Ugdymas – viena svarbiausių kiekvienos visuomenės funkcijų, socialinis procesas, kurį sudaro tikslingas visų ugdymo institucijų bei aplinkos poveikis žmogaus elgesiui, jo veiklai ir asmenybės aktyvumui.

Kas yra ugdymas? Kiekvienas vis savaip stengiasi aiškinti tą nenutrūkstamą ir nuolatinį vienų žmonių daromą kitų žmonių veikimą, pasireiškiantį jų bendradarbiavimu. Pateiksiu kelis naujausius ugdymo – pedagogikos sąvokos apibrėžimus. Savaime aišku, kad apibrėžimas gali apimti visą sąvokos turinio erdvę (M. Lukšienė, 2000). Jis atsiskleidžia tik jas vartojant, aiškinant.

A. Gučo teigimu „ugdymas yra tikslingas ir planingas vadovavimas vaikų ir jaunuolių brendimui, kad jie priartėtų prie tam tikro idealaus tipo“ (A. Gučas,1994, p.58).

L. Jovaiša ugdymą apibrėžia taip: „Ugdymas – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis. Žodžio ugdymas turinys turi vieną požiūrį – kelti į ūgį, t.y. auginti, kad didėtų, plėtotųsi, vystytųsi, bręstų. Todėl ugdymas – bendriausia pedagogikos kategorija“. Toliau: „...auklėjimo paskirtis ne tik perteikti ugdytiniams kultūros vertybes, bet pagal jas formuoti ir jų elgesį, asmenybę“ (L. Jovaiša, 1993, p.245). Kiti autoriai šią sąvoką apibrėžia, nurodydami į auklėjimą, net neminėdami šiuolaikiško paties ugdytinio veiksmiškumo, jo prigimties veiksnio: „ Ugdymas - kryptingas poveikis žmogaus dvasinei ir fizinei plėtotei, kurio tikslas: parengti visuomenės gyvenimui, gamybinei ir kultūrinei veiklai“ (Psichologijos žodynas, 1993, p.35).

V. Aramavičiūtė apibrėžia plačiau: „...ugdymas tai ugdytinio vertybių internalizavimo ir jo sąveikos su ugdytoju nuolatinis tobulinimas, padedantis ugdytiniui išskleisti savo asmenybę ir kūrybiškai veikti pasaulyje“. Čia pat autorė pastebi, kad apibrėžime iškelti atsparos taškai, „...vedantys į visybišką (holistinį) ugdymo supratimą [...] kaip vientisą globalinį reiškinį“ (V. Aramavičiūtė, 1994, p.48).

Ugdymas dažniausiai suprantamas kaip svarbiausios visuomenės patirties (žmonijos kultūros) perdavimas jaunajai kartai, siekiant ją kuo geriau parengti gyvenimui, t.y. išugdyti tobulą asmenybę. Tiesa, sąvoka ugdymas pastaruoju metu ypač dažnai vartojama ir nevienodai traktuojama. V. Rajeckas teigia, kad „ugdymas, atsiradęs kartu su žmogumi, yra tiesiogiai susijęs su visuomenės raida ir daugiausia lemia jos dabartį, raidą ir ateitį. Todėl

ugdymo tikslo samprata – viena iš svarbiausių pedagogikos (ugdymo mokslo) problemų“ (V. Rajeckas, 2001, p.10). Iš tikrųjų mokytojo visa veikla ir jos sėkmė nemažai priklauso nuo to, kaip jis suvokia ugdymo tikslą ir jo nulemtus uždavinius. O tai, kokį žmogų ugdyti, turi žinoti visa visuomenė ir, žinoma, tėvai.

Ugdymo sąvoką bei ugdymo sistemos turinį labai išplėtė mokslo ir technikos revoliucijos sukeltas visuomenės socialinis dinamizmas, pasireiškiantis visose žmogaus veiklos srityse. Nuolatinis, nenutrūkstamas lavinimas – viena iš populiariausių pedagogikos idėjų. Jos įgyvendinimas siejamas su koordinuota visų institucijų, turinčių įtakos visuomenės gyvenimui, veikla. Pagal J. Vaitkevičių (1995, p. 202), kylant visuomenės kultūrai drauge plečiasi ir švietimo sistema, aprėpdama ilgesnį žmogaus ontogenezės tarpsnį, pradedant ikimokykliniu ir baigiant brandos amžiumi. Tai reiškia, kad ugdo ne tik švietimo ir kvalifikacijos kėlimo įstaigos, bet ir valstybė, visi jos sluoksniai.

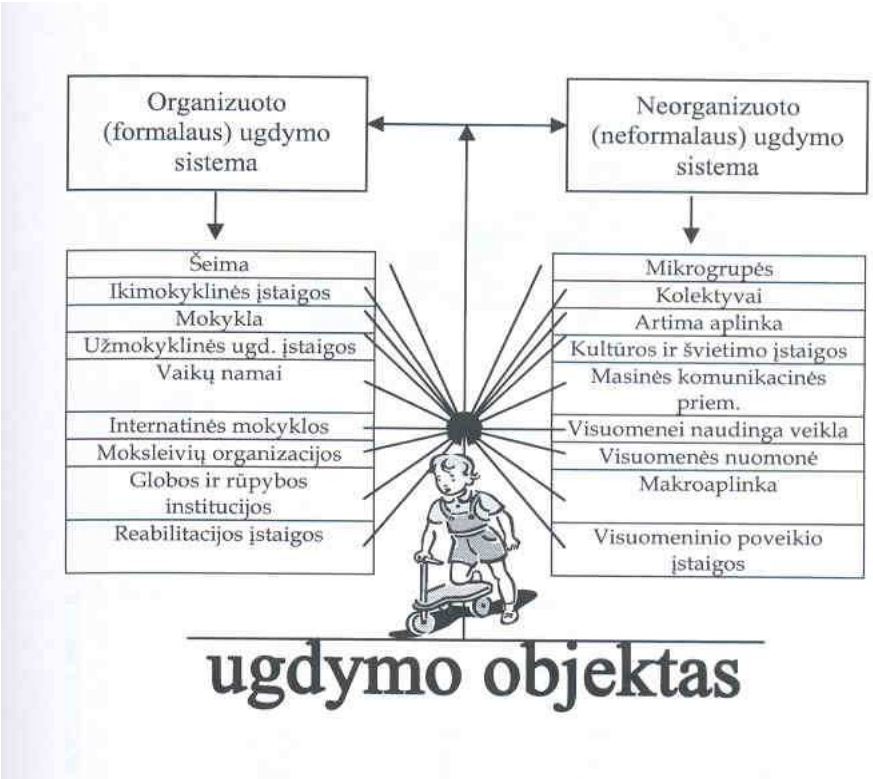

1 pav. Gretutinio ugdymo institucijų (veiksnių) sistema. (J. Vaitkevičius, 1995)

Ankstyvoji vaikystė – reikšmingi, kai kurių tyrinėtojų teigimu, net lemiami poveikio vaiko raidai metai. Per tuos metus vaikas intensyviai mokosi, nes psichikos raida – ne savaiminė psichinių procesų kaita, vykstanti be jokio akstino, be paskatų. Psichikos raida – tai nuolatinis mokymasis, praktinės patirties kaupimas, klausinėjimas, daugybė veiksmų. Vaikas mokosi kiekvienoje situacijoje aiškindamasis, tikrindamasis, tikslindamasis.

Vaikas mokosi iš aplinkos, iš kitų , savęs. Mokosi net tada, kai jį supantieji ir jis pats nieko neveikia. Kai šalia esantys jo nepastebi, ignoruoja, tramdo, smurtauja. Mokosi ir tada, kai būna užsiėmęs, nuolat suaugusiųjų dėmesio centre. Visada tik gerai vertinamas. Psichologiškai saugus. Mokantis vyksta nuolatinė vaiko savivokos, žinojimo, socialinio elgesio, savikontrolės, fizinių įgūdžių, jo kalbos kaita.

Kas vaiką ugdant, jam pačiam mokantis yra svarbiausia, įvairių raidos ir ugdymo krypčių atstovai aiškina skirtingai. *Bihevioristų* manymu, ugdymas gali laiduoti sėkmingą raidą, vaiką tik tiesiogiai mokant, nes *biheviorizmas* – tai objektyvus gamtos mokslas, kuriantis žmogaus elgesio prognozavimo ir valdymo metodus. Vaikui užduoties nesugebant atlikti, rodoma vėl ir vėl. Rodomos jo klaidos ir siūloma jas ištaisyti. Reikalaujama, kad jis stengtųsi užduotį atlikti kuo geriau ją vėl ir vėl kartodamas. Taip manydami, kad kartojimas yra geriausias būdas pasiekti, kad visa tai būtų prisimenama ir po kelerių metų. Šios pažiūros galbūt prasmingos mokantis mechaniškai, pavyzdžiui, įsimenant daugybos lentelę, lavinant rašyseną. Tačiau mokslinių sąvokų formavimas, skaitymo tobulėjimas turbūt daugiau priklauso nuo vaiko pažintinio pasirengimo. Daugelis bihevioristų mano, kad pati „pasirengimo“ idėja yra pernelyg akcentuojama, pabrėžiama, kad ir viduriniosios vaikystės laikotarpiu daugelis vaikų yra pasirengę susiformuoti įvairiausius įgūdžius ar sąvokas, jeigu programa gerai parengta ir geri mokytojai. Taip pat svarbu yra taisyti vaiko klaidas ir įvertinti laimėjimus. Prie šio mokslo plėtros labai prisidėjo rusas I. Pavlovas ir amerikiečiai E.L. Thorndike, J.B. Watson.

Naujesnis *kognityvinės* psichologijos požiūris į mokymąsi nevengė neišspręstų problemų. Jos šalininkai kreipia dėmesį į kokybines mąstymo ir mokymosi charakteristikas. Anot *kognityvistų (konstruktyvistų),* tiesioginis mokymas vaiko psichikos raidą stimuliuoja nekaip. Pasak kognityvistų, svarbiausia vaikui, žengiančiam gyvenimo keliu, yra jo mokymasis ir išmokimas. Mokymasis – tai paties vaiko nuolatinis dialogas ar nuolatinė sąveika su fizine ir socialine jį supančia aplinka. Visa tai turėtų būti neprimesta, nenurodyta, parodyta ar išreikalauta. Sąveika turėtų būti savarankiška, laisva. Išmokimas – sąveikos tarp vaiko natūralaus skleidimosi ar brendimo ir fizinės bei socialinės aplinkos įtakų ir poveikių rezultatas. Ir vaiko žinojimas (supratimas, išmanymas), ir jo moralė gimsta jam sąveikaujant su jį supančia aplinka. Žymus šveicarų psichologas J. Piaget (1969) savo teorijoje pateikia prielaidą, kad mes visą laiką stengiamės visur atrasti prasmę. Psichologas išskiria keturis faktorius – biologinį brendimą, aktyvumą, socialinį patyrimą ir pusiausvyrą, - kurie sąveikauja ir įtakoja mąstymo pasikeitimus.

Pedagogui, besiremiančiam kognityvizmu, reikia sukurti tokią atmosferą, kurioje ir pedagogo – vaiko, ir vaiko santykiai laiduotų jo laisvę. Vaikas ką nors veikinėja savo

iniciatyva, pagal savo sumanymą. Savo tiesos link vaikas eina įvairiais klystkeliais. Pedagogas saugo jį nuo diskomforto, padeda įveikti sunkumus, plėtotis vaiko idėjoms. Tik joms išsisėmus, modeliuoja naujos veiklos galimybes. Natūralus bendravimas – nei savęs iš kitų išskyrimas, nei sau ypatingos pagarbos reikalavimas, - skatina naujas vaiko veiksenas.

Panašias idėjas skelbė ir rusų psichologas L. S. Vygotskis (1999). Jis teigė, kad kognityvinei plėtotei labai svarbi vaiko socialinė aplinka. Kognityvinės raidos ištakas L. S. Vygotskis įžvelgė žmonių kultūrinėje sąveikoje. Čia svarbus vaidmuo tenka kalbai ir bendravimui. Psichologo nuomone, vaikas gali daug sužinoti skaitydamas, klausydamas mokytojo aiškinimo. Taip iškeliamas mokytojo dominavimas, sumenkinant vaiko aktyvios veiklos reikšmę. J. Piaget laikėsi kitokios nuomonės. Jo nuomone, pažinimo procesai labiau priklauso nuo kokybiškai pasikeitusių vaiko gebėjimų, o aplinka ir patirtis turi įtakos tik tada, kai vaikas ką nors aktyviai veikia aplinkoje.

Manytina, kad negalima atmesti nė vienos autorių nuomonės. Tik svarbu ugdymo įstaigoje subalansuoti dvi pedagoginės patirties rūšis – išmokimą „atrandant“ ir tiesioginį mokymą, orientuojantį į išmokimą.

Kognityvinei psichologijai didelę reikšmę turėjo J. Piaget (2001) darbai, kuriuose jis įrodė, kad mokinio galimybės perdirbti informaciją yra susijusios su jo išsivystymo lygiu. Kūdikis neturi pažinimo kompetencijos, reikalingos svarbiai informacijai įgyti, tačiau vėliau bręstant jo supratimas plečiasi ir jis darosi pajėgus tą informaciją įgyti.

Svarbūs ir L. S. Vygotskio (1999) darbai, kuriuose jis pabrėžė ne tik kalbos, bet ir bendravimo, socialinės aplinkos svarbą. Pažintinių gebėjimų raidą skatina bendra vaiko veikla su bendraamžiais bei suaugusiaisiais.

Psichoanalitinių raidos teorijų atstovų teigimu, raidą lemia ne vaiko tiesioginis mokymas, ne jo paties mokymasis ar to mokymosi rezultatas: vaikas žino, supranta, tyrinėja. Raidą lemia socialiniai santykiai, kurie susiklosto tarp vaiko ir suaugusiųjų, tarp vaiko ir kitų vaikų.

Psichoanalitinės ugdymo krypties pedagogo uždavinys – ugdymą organizuoti taip, kad būtų puoselėjama vaiko aktyvumas ir savarankiškumas, jo savigarba, kurios negalima, kaip žinių, gauti iš kitų, kad vaikas būtų pakankamai laisvas pasirinkti veiklą ar jai reikalingas priemones.

Taigi *bihevioristams* svarbiausia yra tai, ko vaikas mokosi, kokių rezultatų gali pasiekti. *Kognityvistams* – kaip vaikas mokosi, kaip gauna informaciją, kaip sugeba surasti reiškinių priežastis, kaip kuria savo žinojimą. *Psichoanalitikams* – ką vaikas jaučia, ką galvoja, kokie jo ir aplinkos santykiai.

Nemažą įtaką mokymosi sampratai darė ir iki šiol daro humanistinės psichologijos raida (A. H. Maslow, 1999;). Anot A. H. Maslow, švietimas, ugdymas turi būti orientuotas į žmogų, turi padėti jam išreikšti save ir tapti geresniu žmogumi. Visų pirma ji taikoma vaikų ir suaugusiųjų mokymuisi paaiškinti ir yra įtakojusi nemažai kitų suaugusiųjų mokymosi teorijų. Jos patrauklumą lemia ir šie principai:

- mokymosi procesas vyksta gerokai sparčiau ir efektyviau, kai studijuodamas dalykas sutampa su besimokančiojo asmeniniais interesais;
- mokinį, kaip asmenybę, bauginantis mokymosi procesas taps jam priimtinesnis, kai bet kokia išorinė grėsmė bus sumažinta iki minimumo;
- paties besimokančiojo inicijuotas mokymasis jam yra svarbiausias ir duodantis ilgiausiai išliekančius rezultatus.

Humanistinė tarpusavio sąveikos esmė yra užtikrinti ugdytojo ir besimokančiojo pasitikėjimą ir sąveiką. Ugdytojas siekia padėti mokiniui suprasti pačiam save. Todėl mokytojas tampa padėjėju, konsultantu. Siekiama, kad mokytojas turėtų humaniškų savybių – empatijos, nuoširdumo ir pagarbos vaikui.

Kaip rašė M. Teresevičienė ir G. Gedvilienė (2003, p.30), kad apie 1990- uosius metus psichologai ir edukologai ėmė akcentuoti konstruktyvistinę mokymosi sampratą, pabrėždami aktyvų individo vaidmenį informacijos apdorojimo ir žinių įgijimo metu. Kaip teigia mokslininkai *konstruktyvizmas* yra žinių kūrimo teorija, kurios principas – patirtimi pagrįsto žinojimo kūrimas, kuriame mokinys aktyviai dalyvauja. Iš to kyla nuostata, kad tokio mokymosi tikslas yra ne perimti išorinio pasaulio žinojimo į savo atmintį, bet, remiantis patirtimi, susikurti individualius pasaulio atspindžius.

Konstruktyvistai pabrėžia mokinių turimų žinių struktūrą. Mokymasis nevyksta tik stebint, klausantis ar jaučiant. Svarbiausios yra mąstymo struktūros, kurios plėtojamos remiantis individo veikla ir patirtimi. Anot P. Jarvio (2000, p. 23), „žmonės, kaip socialinės būtybės, socialiniame kontekste įgyja patirčių – tai ir yra mokymosi pradžia“. Šis mokslininkas pabrėžia, kad mokymasis negali būti atsiejamas nuo kasdienio gyvenimo ir patirties. Mokymąsi jis mato kaip procesą, kai patyrimas transformuojamas į žinias, gebėjimus, požiūrius, vertybes, įsitikinimus, kai kasdieninis patyrimas nuolat įprasminamas ir kai jis vyksta laike, erdvėje, visuomenėje ir tarpusavio santykiuose.

Žmogaus tobulėjimas yra mokymosi procesas, kurio metu individuali patirtis, asmeninė gyvenimo istorija, dabartinė socialinė situacija sąlygoja tai, kaip ugdytinis suvokia realybę, nes šiuo metu, formuojantis informacinei visuomenei, svarbiausiu ugdymo tikslu, lieka visapusiškos asmenybės ugdymas. Šio ugdymo uždaviniams būdinga specifiniai bruožai, kuriuos lemia mūsų visuomenės dabartis, raida, jos perspektyvos.

1.2. Priešmokyklinio ugdymo tikslas ir uždaviniai

XXI amžiuje, vis intensyvėjant pasaulio pažangai, imta didesnį dėmesį skirti ikimokykliniam ugdymui. Šiame laikmetyje ikimokyklinio amžiau vaikų gyvenime ir ateitis priklauso ne tik nuo šeimos; ypatingas vaidmuo tenka ikimokyklinėms institucijoms, kurių veiklos svarba pasiekė valstybinį lygį. Aptariant ikimokyklinio ugdymo pokyčius, svarbu tinkamai įvertinti jo potencialias galimybes ir jas susieti su ateities perspektyvomis.

Šiandieninės ikimokyklinės įstaigos turi dvejopą paskirtį – talkinti šeimai ugdant ikimokyklinio amžiaus vaiką ir bendradarbiaujant su šeima ugdant vaiką ikimokyklinėje įstaigoje. Ikimokyklinė įstaiga – tai bendruomenė, kur vaikas užmezga intensyvius socialinius santykius su skirtingais suaugusiaisiais ir bendraamžiais, tai daro įtaką tolimesnei vaiko integracijai į visuomenę. Tad ši bendruomenė turi sudaryti maksimalias sąlygas, skatinančias kognityvinę, socialinę, dvasinę vaiko raidą.

Kaip teigia P. Jucevičienė (1998), kad demokratinėse šalyse atlikti ilgalaikiai lyginamieji tyrimai įrodė ikimokyklinio ugdymo, kaip auklėjimo ir mokymo, startinio pagrindo reikšmę. Šia prasme svarbu, kad ikimokykliniam ugdymui neturėtų įtakos skurdas, prievarta, atsilikimas, kad jis būtų stimuliuojamas tokio švietimo politikos idealo kaip lygios galimybės visiems. Gyvenimiška patirtis, tyrimai parodė, kad problemų gerokai sumažėja, jei vaikas lanko ikimokyklinę įstaigą.

Kintant požiūriui į vaiko ugdymą, drauge keičiasi požiūris ir į priešmokyklinį ugdymą. Kas nėra geriau susipažinęs su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo sąvokomis, jas gali lengvai maišyti. Jų esmė skirtinga, nors švietimo sistemoje šios sąvokos įeina į neformalų švietimą.

Ikimokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius. Šis ugdymas vyksta šeimoje ir ikimokyklinėje įstaigoje. Kaip rašė A. Gučas (1994 p. 28) „ vaikų darželis yra organizuota vaikų ugdymo institucija, sudaranti jiems palankias sąlygas bręsti, plėtoti psichofizines funkcijas, interesus“.

Ikimokyklinio ugdymo koncepcija svarbiausiu dalyku laiko vaiko brandinimą mokyklai, t.y. visų jo fizinių ar psichinių galių puoselėjimą, pozityvios socialinės ir emocinės patirties įgijimą, pažinimo motyvacijos žadinimą, kūrybiškumo skatinimą, o ne tik siaurą dalykinį parengimą mokytis skaityti, rašyti, skaičiuoti.

Nuo 1997 metų, siekiant keisti siaurą supratimą apie vaiko rengimą mokyklai, pasiūlyta nauja – *vaiko brandinimo mokyklai* – idėja, atnaujinama *priešmokyklinio ugdymo* sąvoka.

Įdomu tai, kad prieškario Lietuvoje, 1936 m. paskelbtame priešmokyklinio švietimo įsakyme šis terminas buvo vartojamas visam instituciniam ikimokykliniam ugdymui nusakyti.

Priešmokyklinio švietimo įsakymu priešmokyklinis ugdymas įvardytas kaip šešiamečio rengimo mokyklai, idėja buvo aktualizuota aštuntajame dešimtmetyje. Prof. J. Laužikas tuometiniame pedagogikos mokslinio tyrimo institute vadovavo darbo grupei, sudariusiai parengiamųjų klasių veiklos organizavimo programą, tyrė Lietuvos perengiamųjų klasių vaikų fizinę, protinę ir dorovinę brandą mokyklai, pasirengimą tapti mokiniu.

Keičiasi ne tik požiūris į ugdymą, bet ir socialinės sąlygos. Tai išryškino visuotinio priešmokyklinio ugdymo būtinybę. Atrodo, šis tikslas labai aiškiai socialiai kryptingas bei atspindi pakopos ideologų humanistinę poziciją.

Šiandieninėje Lietuvos švietimo sistemoje neabejojama visuotinio priešmokyklinio ugdymo būtinybe. Visuotinis priešmokyklinis ugdymas nauja nuoseklioji švietimo sistemos pakopa, keičianti ugdymo iki mokyklos struktūrą (Švietimo koncepcija, 1992). Švietimo ir mokslo ministerijos aprobuota „Priešmokyklinio ugdymo koncepcija“(patvirtinta 2000m. lapkričio 9 d. įsakymu Nr. 1374) orientuoja pedagogus priešmokyklinio ugdymo pakopą vertinti kaip vaikystės periodo natūralų etapą, neskubinant šešiamečių greičiau tapti mokinukais, o ramiai, bet kryptingai padėti jiems bręsti mokyklai.

Priešmokyklinio ugdymo tikslas - padėti vaiko socializacijos, demokratinio bendravimo pamatus bei brandinti vaiką mokyklai, palengvinti jo perėjimą nuo ugdymosi šeimoje ar darželyje prie sistemingo ugdymo ir ugdymosi mokykloje, t. y. visiems vaikams sudaryti vienodas mokyklinio starto galimybes. S. Neifachas rašė, jog: „toks darbas, kuris sąlygojamas išreikštais tikslais, yra įžanga į mokyklinį darbą. Tai socialinės, emocinės, komunikacinės, pažintinės patirties (kompetencijos) įgijimas. Taigi priešmokyklinis ugdymas svarbus socialinei, kultūrinei patirčiai kaupti, jo adaptyvumui puoselėti, netolygumams lyginti“ (S. Neifachas, 2004, p. 15).

Priešmokyklinio ugdymo tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai:

- Garantuoti vaikui saugius, turiningus, džiugius ir kūrybiškus priešmokyklinius metus. Gerbti ir palaikyti vaiko žaidimą, sudaryti sąlygas jo plėtotei.
- Skatinti veikti bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiaisiais kartu plėtojant jo emocinę, socialinę, kultūrinę patirtį.
- Sergėti ir stiprinti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, garantuoti jo saugumą, padėti adaptuotis naujoje ugdymosi aplinkoje, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikį.
- Plėsti vaiko supratimą apie aplinkinį pasaulį sudarant galimybes patirti pažinimo džiaugsmą, plėtoti intelektinius gebėjimus, atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus.

- Ugdyti sakytinę vaiko kalbą kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę, sudaryti prielaidas ugdytis rašytinę kalbą, žadinti ir puoselėti vaiko poreikį knygai.
- Ugdyti vaiko kūrybiškumą, žadinti jautrumą aplinkos estetikai ir meno reiškiniams, pagarbą tradiciniam menui, skatinti save meno priemonėmis ir kitais būdais.
- Skatinti norą tapti mokiniu.
- Kurti partneriškus tėvų ir ugdymo institucijos santykius, formuoti demokratines tėvų nuostatas. (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p.5)

Ugdymas priešmokyklinėje grupėje vientisas ir neskaidomas, vyksta nuolat ir visur.

Kiekvienas vaikas turi teisę būti laimingas. XXI a. įpareigoja suaugusiuosius šią vaikų teisę paversti ir suaugusiųjų pareiga. Svarbiausia sąlyga šiame kelyje – siekis pažinti vaikystę kaip natūralų (prigimtinį) žmogaus gyvenimo periodą. Vaikystėje atsiranda tie bruožai, kurie išlieka visą gyvenimą: pasitikėjimas savimi, aplinka, smalsumas, atvirumas aplinkai. Šiuo laikotarpiu vaikas įgyja ir asmeninių nepakartojamų bruožų, kurie jį išskiria iš kitų ir atskleidžia išskirtinius jo polinkius, interesus, veiklą (A. Juodaitytė . 2002, p.24). Dabar daug reikšmės teikiama vaikystei ir ankstyvojo patyrimo įtakai tolesniam gyvenimui, kad į ugdymą reikėtų žiūrėti ne kaip į parengimą gyvenimui, o kaip į patį gyvenimą. Vaikams vaikų gyvenimas yra toks pat svarbus kaip suaugusiems – jų.

Todėl reikėtų žvelgti į vaiką ir jo asmenybės plėtrą kaip į visumą. Taip šiuo metu, vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, organizuojamas priešmokyklinis ugdymas.

Kaip teigė Švietimo ir mokslo ministerijos Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vedėja Gražina Šeibokienė, įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą 2005 m., vyko teisinio pagrindo tobulinimo darbai, užtikrinant ugdymo visuotinumą ir kokybę. Parengtas *Priešmokyklinio ugdymo organizavimo tvarkos aprašas*, kuris leidžia visoms savivaldybėms aiškiau apibrėžti steigėjo, darželio ar mokyklos, priešmokyklinio ugdymo pedagogo atsakomybę, suvokti ne tik priešmokyklinio ugdymo organizavimo lankstumo ypatumus, bet kartu ir didelę steigėjo atsakomybę. Šis aprašas nustato ne dienų, bet valandų minimalų skaičių per metus, numato galimybę turėti vaikams atostogas, akcentuoja priešmokyklinės grupės lankymo privalumą, jei tėvai pasirašė sutartį, kad vaikas lankys priešmokyklinę grupę. Teisės aktas taip pat apibrėžia steigėjo, mokyklos, priešmokyklinio ugdymo pedagogo funkcijas ir atsakomybę.

Priešmokyklinis ugdymas pradedamas teikti vaikui, kai tais kalendoriniais metais jam sukanka šešeri metai. Priešmokyklinis ugdymas anksčiau gali būti teikiamas tėvų prašymu ir jeigu vaikas yra pakankamai tokiam ugdymui subrendęs, bet ne anksčiau, negu jam sukaks penkeri metai.

Programos įgyvendinimo minimali trukmė – 640 valandos. Programos įgyvendinimo laikotarpiu rekomenduojama organizuoti vaikų atostogas pagal bendrojo lavinimo mokykloms nustatytą mokinių atostogų laiką.

Tėvams (globėjams) pasirašius mokymo sutartį, vaikui priešmokyklinės grupės lankymas yra privalomas. Vaikas, kuris priešmokyklinio ugdymo grupės nelankė daugiau kaip du trečdalius nurodyto laiko, yra laikomas nedalyvavusiu priešmokyklinio ugdymo programoje.

Specialiojoje priešmokyklinio ugdymo grupėje, kurioje ugdosi vaikai, turintys žymų ir labai žymų protinį atsilikimą, dirba specialusis pedagogas.

Priešmokyklinio ugdymo grupėje ugdoma ne daugiau kaip 20 vaikų:

Priešmokyklinio ugdymo grupė gali būti jungiama su ikimokyklinio ugdymo grupe. Šiuo atveju vykdomos priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo programos. Tačiau priešmokyklinio ugdymo grupės su pradinėmis klasėmis nejungiamos.

Šioje ugdymo pakopoje laikomasi pagrindinių švietimo principų (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Be to, skiriami išskirtiniai šios ugdymo pakopos principai: visuomeninio ugdymo, individualizavimo, nuoseklumo, ugdymo šeimoje ir institucijoje sąveikos. Vaiko buvimas ugdymo institucijoje neužkrauna jam atsakomybės už siekiamą rezultatą. Vaikas aktyviai veikai: žaidžia, pažįsta, užsiima kūryba, pasitiki savimi, ruošiasi naujam socialiniam statusui.

Priešmokyklinis amžius pagal Montessori – tai pats svarbiausias žmogaus amžius, nes nuo jo priklauso visas tolesnis žmogaus gyvenimas.

Priešmokyklinės grupės ikimokyklinėje įstaigoje yra tarpinė įstaiga tarp namų ir mokyklos, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas užduotims. Priešmokyklinės grupės nėra namų tąsa; tai – vaikų pasaulis. Remiantis Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatais, galima būtų teikti, kad, vaikai, lankę priešmokyklinio ugdymo instituciją, yra:

- didesnės socialinės kompetencijos (linkę bendrauti, laisvesni, labiau pasitikintys savimi, adaptyvesni);
- smalsesni, labiau domisi aplinka;
- jiems būdinga turtingesnė kalbinė ekspresija.

Lietuvoje pradėtas įgyvendinti *visuotinis priešmokyklinis ugdymas,* kuris turėtų garantuoti lygias mokyklinio starto galimybes. Priešmokyklinio ugdymo sėkmė, šešiamečio tapimas mokiniu priklauso nuo to, kaip pajėgsime mes, švietimo politikos kūrėjai, pedagogai,

tėvai, suderinti interesus, kurių esmė – *vaikas*. Vaikas, kuris laisvai kuria pasaulį iš jam atsiveriančių naujų galimybių, kad galėtų plačiu žingsniu įžengti į pasaulį.

1.3. Priešmokyklinio amžiaus vaiko būtinų kompetencijų plėtojimas sėkmingam ugdymui(si)

Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa nurodo, kad „kompetencija – tai vaiko susidarytų vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų ir įgūdžių bei patirties visuma, reikalinga kasdieniniam gyvenimui ir sėkmingam ugdymui ir ugdymuisi mokykloje“. Priešmokyklinėje programoje pateiktame apibrėžime į pirmą vietą iškeliamos vertybinės nuostatos ir gebėjimai, o ne žinios. Mažo vaiko ugdymosi logika kitokia nei suaugusiojo. Jei suaugęs žmogus iš pradžių sukaupia būtiną informaciją, tada suplanuoja veiklą ir ją vykdo, mažas vaikas pirmiausia veikia, tik po to domisi su veikla susijusia informacija, pajunta jos reikšmingumą veiklos sėkmei, veikdamas daug sužino, įgyja patirties. O. Monkevičienė (2004) mano, kad vaiko *pažinimo kompetenciją* bus galima plėtoti, jei jis domėsis aplinka, norės ją pažinti, tyrinėti. Jeigu vaikas bus pasyvus, apatiškas, jo pažinimo gebėjimus ugdyti bei supratimą apie pasaulį plėsti bus gerokai sunkiau. Todėl vienas pirmųjų pažinimo kompetencijos plėtojimui skirtų uždavinių priešmokyklinėje programoje yra „palaikyti ir skatinti natūralų vaiko domėjimąsi grupės ir lauko aplinka, žmonėmis, jų sukurtais daiktais ir meno kūriniais <...>. Tada formuluojami uždaviniai, skirti plėtoti vaiko supratimą ir ugdyti jo gebėjimus. Analogiškai formuluojami uždaviniai kitoms kompetencijoms ugdyti.

Kaip teigia O. Monkevičienė (2004), kad priešmokyklinėje programoje pateiktame kompetencijos apibrėžime vietoje žodžio „žinios“ vartojamas žodis „patirtis“. Priešmokyklinis amžius, kaip ir visa ikimokyklinė vaikystė, ypatingas tuo, jog vaikas daug ką išbando pirmą kartą. Žodis „patirtis“ geriau apibrėžia šio amžiaus vaiko žinojimą – tai ir jausmai, susiję su nauja veikla, ir tam tikri praktiniai gebėjimai, ir būtina informacija. Vaikas, kuris būdamas ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus, išbandė daugiau ir įvairesnės veiklos, sėkmingiau ugdysis įvairius mokymuisi mokykloje svarbius gebėjimus.

Kompetencijos apibrėžime paryškinta mintis, **kad ugdomi tokie gebėjimai, kurie svarbūs realiam asmens gyvenimui ir ugdymosi tęstinumui**. Priešmokyklinio amžiaus vaikams tai *bendravimo, komunikavimo, saviraiškos* ir kiti *gebėjimai,* padedantys augti sveikiems, sutarti su savimi ir kitais šeimoje, kieme, vaikų grupėje, pasirengti sėkmingam startui mokykloje.

Apie pagrindinį ugdymo tikslą – vaiko kompetencijų plėtojimą – pedagogas turėtų galvoti įgyvendindamas bet kuriuos priešmokyklinio ugdymo organizavimo etapus.

1. *Parinkdamas* priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelį, jis numato sąlygas, kurios bus naudingos ugdant vaiko kompetencijas.
2. *Sudarydamas* priešmokyklinės grupės ugdomosios veiklos planą metams, pedagogas atsižvelgia į esamą vaikų pasiekimų lygį, numato kompetencijų ugdymo gaires.
3. *Rengdamas* Vaiko aprašą ir individualiąją programą vaikui, pedagogas įvertina gerai ir prasčiau susiformavusius jo) gebėjimus, sukauptą patirtį, numato raidos ypatumus bei pasiekimus atitinkančių kompetencijų plėtojimo galimybes.
4. *Siekiant* vaiko ugdymo tęstinumo, derinamos priešmokyklinėje grupėje ir I klasėje ugdomos kompetencijos.
5. *Kuriant* ugdymuisi palankią aplinką, pasirenkant priemones, atsižvelgiama į visų kompetencijų harmoningo plėtojimo svarbą. (O. Monkevičienė, 2004, 16 p.)

Pedagogai, dirbantys priešmokyklinėse grupėse, susidūrė su naujove, skatinančia permąstyti visą ugdymo filosofiją ir praktiką. *Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa* (2002) ir *Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi standartas* (2003) orientuoja į šio amžiaus vaiko kompetencijų plėtojimą. Priešmokyklinė programa apibrėžia, kokias kompetencijas reikėtų ugdyti, o ugdymo ir ugdymosi standartas sukonkretina, kokie turėtų būti vaiko kiekvienos kompetencijos pasiekimai. Išskiriamos penkios kompetencijų sritys: *socialinė ,sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir meninė.*

Pedagogas, siekiantis ugdyti įvairias vaiko kompetencijas, turi apmąstyti esamus jo pasiekimus: vertybines nuostatas, gebėjimų lygį, įvairiose veiklos srityse sukauptą patirtį. Taip pat jis turi išsiaiškinti, ko sieks per vienerius mokslo metus, kad vaiko ugdymasis būtų nuoseklus ir sėkmingas. Prof. J. Laužikas, aštuntajame dešimtmetyje, rengęs parengiamųjų klasių veiklos organizavimo programą, analizuodamas vaikų brandumo tyrimo rezultatus, ypač akcentavo mokytojo bendradarbiavimo su vaikais ypatumus. Rašė, kad naudinga individualus mokytojo priėjimas prie mokinių, taktiškos pastabos bei nurodymai, organizuoti pokalbiai ir kt. „Visada ir visur reikia vadovautis tuo principu, kad pirmiausia reikia matyti vaikų geruosius bruožus, sukelti jiems malonias emocijas, o tik po to nurodyti jų trūkumus, blogą poelgį. Daugiau reikia vaikus skatinti, pagirti, (t.y. teigiamai veikti), o mažiau barti, peikti, slopinti. Šešiametis itin jautrus mokytojoms pastaboms, ir tuo reikia pedagogiškai pasinaudoti“ (J. Laužikas, 1982, p.13).

Socialinė kompetencija – tai vaiko gebėjimas suvokti save ir kitus, savo vietą šeimoje, vaikų grupėje, ryšius su bendruomene, kai kuriuos socialinius ir kultūros reiškinius, gimtinę, Tėvynę: tai gebėjimas būti kartu su kitais, bendrauti, bendradarbiauti, draugauti, spręsti kasdienines problemas, įveikti gyvenimo sunkumus, padėti sau bei kitiems, gerai jaustis ir

gerbti save, ugdytis tautinio identiteto jausmą (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas , 2004, p.143).

Priešmokyklinio ugdymo pedagogai akcentuoja būtinybę ugdyti socialinius įgūdžius jau ikimokykliniame, priešmokykliniame amžiuje. Bendrojo išsilavinimo standartuose (1997) socialiniai įgūdžiai minimi greta asmeninių, komunikacinių, kritinio mąstymo bei problemų sprendimo, darbinių ir veiklos įgūdžių. Nuo to, kaip sėkmingai bus formuojami šie įgūdžiai pradiniame gyvenimo etape, priklausys tolesnis vaiko gyvenimas. Priešmokyklinuko bendravimo, adaptyvumo sėkmę lemia geri socialiniai gebėjimai – mokėjimas išreikšti save, užmegzti ryšį su aplinka, susidraugauti, spręsti įvairias konfliktines situacijas ir kt. Ikimokyklinė įstaiga – antroji po šeimos socializacijos institucija, daranti įtaką socialinei ir emocinei vaiko raidai. Čia mažylio socialinis ugdymas įgauna platesnį mąstą. Ikimokyklinė įstaiga kartu su šeima toliau ruošia vaiką pasaulio pažinimui, asmenybės sklaidai. Atėjęs į ikimokyklinę įstaigą vaikas patenka į naują aplinką, kurioje egzistuoja tam tikros bendravimo taisyklės, ne visada sutampančios su namuose įskiepytomis elgesio normomis. Tokios situacijos dažnai sukelia įvairių bendravimo problemų. Neretai ir patys tėvai, artimieji, suaugusieji formuoja neigiamą vaiko požiūrį į kitus, į naują aplinką. Jie mano, kad vaikui saugiausia būti namuose, o darželyje bei mokykloje jų atžaloms gali grėsti pavojai ir sunkumai. Taip auklėjamas vaikas atėjęs į ugdymo įstaigą iš anksto nusiteikia priešiškai, pasirengęs gintis. Tėvai užuot gąsdinę, galėtų skatinti vaiku suprasti, kad daug maloniau būti savarankiškesniems, susirasti naujų draugų. Pedagogai visada džiaugiasi, kai gera vaikų savijauta darželyje ir namuose tampa norma. Tai pasiekiama grupėje ir namuose sukūrus gerą mikroklimatą, palankų bendrauti ir bendradarbiauti, galimybę turėti draugų ir būti suprastam.

Sėkmingam priešmokyklinuko socialinių gebėjimų plėtojimui yra reikšmingas bendravimas su kitais panašaus amžiaus vaikais. Ypač svarbūs lygiaverčių partnerių, bandančių daryti įtaką vienas kitam, ryšiai (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004). Bendraudamas su vaikais priešmokyklinukas domisi bendraamžiais, jų žaidimais ir veikla, stengiasi juos suprasti, mokosi tolerancijos bei pagarbos kito nuomonei, mokosi būti greta kitų ir veikti kartu su kitais.

Sveikatos saugojimo kompetencija – šešiamečio vaiko suvokimą atitinkanti sveikatos, higienos ir saugumo samprata; nuostata būti judriam, aktyviam, veikliam; tinkamo maitinimosi, aprangos, poilsio, miego ir fizinio judėjimo svarbos sveikatai supratimas bei sveikos gyvensenos įgūdžiai; gebėjimas justi ir valdyti savo kūną, keičiant judėjimo kryptį, tempą, jėgą, išlaikyti pusiausvyrą, trumpam išbūti nejudriam; gebėjimas priimti sveikam augimui palankius sprendimus, mokymasis įveikti įtampą, atsipalaiduoti, partneriškai bendrauti (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p.173).

Šiuo metu svarbi problema, kaip užauginti sveiką vaiką, kuris būtų žvalus, darbingas, galėtų gražiai ir ilgai gyventi. Jau nuo mažens reikia diegti vaikams, kad norint džiaugtis ilgu gyvenimu, kupinu kūrybos ir didelių darbų, reikia rūpintis sveikata: lavintis, grūdintis, rasti savyje jėgų ir valios tobulinti kūną ir dvasią. Svarbu, kad kiekvienas vaikas suvoktų sveikatos reikšmę, pats norėtų ir aktyviai siektų tapti sveikas, stiprus ir gerai išsivystęs. Gamta ne visada atleidžia už fizinį tingumą, pasyvumą, neveiklumą ir savigriovą. Visas vaiko gyvenimas grindžiamas sveikatos puoselėjimo, tausojimo, stiprinimo ir rūpestingo įtvirtinimo idėjomis, realizuojamomis visose vaiko gyvenimo, ugdymo ir veiklos srityse.

Šiandieninės priešmokyklinės grupės privalo sudaryti palankias sąlygas vaikui augti sveikam ir ugdytis suvokiant savo fizinę ir psichinę prigimtį, nes poreikis būti sveikam, stipriam formuojasi nuo pat ankstyvos vaikystės ir plėtojasi vaikui augant. Vaikų norą būti sveikiems, stipriems galima pažadinti bendraujant, suteikiant žinių apie sveikatą ir ją žalojančius veiksnius.

Kai teigia E. Adaškevičienė (1999, p.27), kad sveikatos ugdymas glaudžiai siejasi su kitomis veiklos rūšimis. Kartais sveikatos ugdymas grindžiamas žiniomis, mokėjimais ir įgūdžiais, įgytais kitoje veikloje, o kitos veiklos remiasi žiniomis apie sveikatą ar sveiką gyvenseną. Kartais kelių veiklų pagrindas – tos pačios vertybinės nuostatos arba jau suformuoti mokėjimai ir įgūdžiai pritaikomi konkrečioje veikloje. Todėl ugdymo procese svarbu nustatyti įvairių veiklos sričių ryšius, jų tarpusavio sąveiką. Visa tai diegiama per vaikų tyrinėjimus, atradimus, žaismingas ir patrauklias situacijas, pasidalinimą su kitais savo mintimis, įgūdžiais, jausmais ir potyriais.

Susipažinus su sveikatos pedagogikos kūriniais galiu teikti, kad fizinė veikla vaikams yra labai svarbi, nes taip jie realizuoja visus svarbiausius savo poreikius – judėjimo, pažintinius, veikimo, bendravimo, saviraiškos, atskleidžia savo fizines išgales ir gebėjimus. Fizinis aktyvumas – tai veikla, kurios metu vaikai aktyviai juda, veikia, bėgioja, žaidžia judrius žaidimus, mankštinasi ar sportuoja. Priešmokyklinėje grupėje labai svarbus vaikui judėjimas, nes tai jo įgimta savybė, troškimas veikti, būti aktyviam, išreikšti save, ką nors daryti. Pedagogui, žinančiam veikimo, judėjimo ir judriųjų bei sporto žaidimų reikšmę vaiko visapusiškam lavinimuisi, belieka tikslingai ir kryptingai panaudoti tai ugdant vaiką.

Komunikavimo kompetencija – tai gebėjimas suvokti kalbos prasmes ir ją vartoti. Ši kompetencija reiškiasi visose vaiko gyvenimo srityse: atrandant ir pažįstant save ir pasaulį, bendraujant ir būnant greta su kitais, išreiškiant save ir kuriant, suvokiant gamtos ir žmogaus sukurta grožį, perimant bendrąsias žmogaus vertybes ir pačiam kuriant (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p.201).

Vos atėjęs į šį pasaulį, vaikas ima mokytis įvaldyti kalbą. Dažnai mes supaprastiname šį prosecą sakydami: vaikas mokosi kalbėti. Mokymasis kalbėti – tik sudėtingo kalbėjimo proceso įvaldymo pradžia. Kalbos įvaldymas tai ne vien išmoktų žodžių atkartojimas, kad imtum kalbėti. Vaikui pradėjus kalbėti, šis procesas tik prasideda. Tiesa, žinoma, kad kaip vaiko psichinės raidos, taip ir kalbos raidos kelias pasižymi tam tikru nuoseklumu. Ikimokyklinukui reikia suprasti, ką žodžiai reiškia, suvokti prasmę, kylančią iš skirtingų žodžių kombinacijų. Žodžių žinojimas ar išmokimas dar nėra kalbos įvaldymas. Vaikas prasmingos kalbos mokosi eksperimentuodamas. Siekdamas šio tikslo, jis turi išmokti tokių žodžių ir būdų toms mintims reikšti, kad tai būtų suprantama ne tik jam pačiam, bet ir kitiems. Taigi kalbos įvaldymo procesas nėra baigtinis – jis trunka visą gyvenimą. Vaikystėje, ėmus vaikui kalbėti, šis procesas tik prasideda. L. Vygotskis pažymėjo, kad „vaikų žodžių reikšmės nuolat kinta. Kitaip sakant, įsisavinus kokio nors žodžio reikšmę, paties žodžio įvaldymas tik prasideda <...>, ir nors susidaro įspūdis, kad vaikas jau supranta jam sakomus žodžius ir sąmoningai vartoja juos taip, kad mes jau galime jį suprasti <...>, eksperimentai byloja, jog tai tik pirmas žingsnis, žengtas vaikui siekiant įvaldyti žodžių reikšmes“(L. Vygotskis, 2004, p.208).

J. Brunerio (1986) įsitikinimu, socialinę aplinką vaikui padeda pažinti pasakojimai. Tyrinėtojas tvirtina, kad, pasakodami vieni kitiems istorijas ir pasakojimus, žmonės išsako savo nuomonę, vertybinę orientaciją, lūkesčius, ir visa tai klausydami perima vaikai. Anot J. Brunerio *klausymas* ir *pasakojimas yra kultūrinė veikla.* Įvaldę pasakojimo formą, vaikai įvaldo kultūrą. Kurdami ir persakydami savo pasakojimus ir istorijas, jie ne tik priartėja prie suaugusiųjų kultūros, bet ir kartu su bendraamžiais kuria savo „vaikišką“ subkultūrą, kuri pastebimiausia atsiskleidžia vaikų žaidimuose, ritualuose, žodinėje ir meninėje kūryboje.

S. Engel teigia, kad „pasakojimų ir istorijų kūrimas – savarankiška žaidimo rūšis, kurios vaidmuo vaikams nuo ketverių iki septynerių metų tolydžio auga“ (S. Engel, 1999, p.43). Vaikų kuriami pasakojimai ne tik padeda jiems geriau suvokti pasaulį ir save, bet ir suteikia galimybę kurti tokį pasaulį, kuriame viskas yra įmanoma.

Diskutuojant apie skaitymo ir rašymo mokymą, dažnai keliamas klausimas, kada geriausiai pradėti mokyti vaiką rašto. Nuomonės labai skirtingos: palyginkime „švelniosios skaitymo revoliucijos idėją, kuri propaguoja skaitymo mokymą dar vaikui esant lopšyje, ir kai kurių skaitymo specialistų tyrimus. R. Stauffer nurodo, kad geriausių rezultatų pasiekia vaikai, pradėję skaityti šešerių su puse metų (R. Stauffer, 1969). Gražiai yra pasakę pedagogai Dalia ir Vytautas V. Sirtautai savo knygoje „Bitė ritė“: „Vienam gyvenimo tvarka parūpsta anksčiau, kitam – vėliau, dar kitam, visų apleistam, - niekad“(1998, p.26). Taigi kiekvienam – sava pradžia.

Pažinimo kompetencija – tai vaiko domėjimasis viskuo, kas yra aplink, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas taikyti įvairius pasaulio pažinimo būdus – stebėjimą, klausinėjimą, eksperimentavimą, modeliavimą, prognozavimą, informacijos paiešką, įgyjant elementarų supratimą apie žmones, gamtinę ir kultūrinę aplinką, gimtinę, Tėvynę (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p.237).

Šio amžiaus vaikai smalsiai ir noriai tyrinėja juos supantį pasaulį. Rusų psichologas L. Vygotskis teigia, kad vaikas žinias geriausiai įsimena aktyviai veikdamas ir savarankiškai mąstydamas. Todėl pedagogui nebūtina viską aiškinti, svarbiausias jo uždavinys – sudaryti sąlygas, kad vaikas įgautų kuo didesnį patyrimą konkrečioje veikloje. Ypač tam tinkama sritis – matematikos vaizdinių formavimas. Stebėdami bei tirdami artimiausią aplinką, vaikai susipažįsta su skaičiais ir skaitmenimis. Jie patys atranda, ką galima skaičiuoti ir suskaičiuoti, grupuoja, lygina, rūšiuoja, sudeda ir atima daiktus, t.y. veikdami suvokia, jog skaičiai, skaitmenys ir skaičiavimas – tai vienas iš pasaulio pažinimo būdų. Pasak Šiaulių universiteto dr. doc. A. Kiseliovo, dirbant su priešmokyklinio amžiaus vaikais, svarbiausia darbo forma yra žaidimas bei kryptingai organizuota veikla. Vaikai matuoja, nustato bei palygina įvairių daiktų dydžius, kiekius; išskiria daiktus pagal tam tikrus požymius, suskaičiuoja ne tik žaidžiančius draugus, bet ir įvairiausias žaidimo priemones. Šiaip, patys to nejausdami, vaikai žengia pirmuosius žingsnius į skaičių bei skaitmenų, dydžių ir matavimų pasaulį.

Įžymios Italijos ikimokyklinio ugdymo specialistės M. Montessori pedagoginę sistemą sudaro trys pagrindiniai principai: laisvė, pagarba vaikui, veikla. M. Montessori pripažino, kad vaikai yra tokie pat žmonės, kaip ir mes suaugusieji. Ji kvietė sudominti vaikus visuomenės gyvenimu, jam rengti. Vaikai turi dirbti laisvai ir savarankiškai. Žmogus, dirbdamas savarankiškai, nugali pats save, plėtoja savo gabumus. Pagrindinis pedagogo uždavinys – tinkamas ir tikslus stebėjimas, jei reikia, patarimas, nes visus atradimus vaikai turi padaryti patys. Suaugusieji tik sukuria gyvenimiškas situacijas, o vaikai kaupia patirtį tas situacijas analizuodami bei bandydami jas išspręsti. veikla, darbas, žaidybinės bei probleminės situacijos neturi būti vaikams primetama, suaugusiųjų nurodoma, kaip ir ką daryti, kiek ir ko reikia išmokti. Žaidimai, įvairūs pratimai, matematinės (ir ne tik) užduotys bei problemos turi turtinti ir plėtoti vaikų gyvenimiškąją patirtį, plėsti akiratį bei suteikti žinių apie juos supantį pasaulį. Vaikai viską įgis patys, tik reikia sudaryti sąlygas, kad jie galėtų puikiai orientuotis ne tik erdvėje, bet ir socialinėje aplinkoje, kad gebėtų teisingai derinti ne tik daiktus, bet ir darbus, logiškai mąstyti, sklandžiai kalbėti ir savarankiškai veikti naujomis aplinkybėmis.

Meninė vaiko kompetencija - tai jo gebėjimas įsivaizduoti, pajausti, kurti, grožėtis, tai vaiko atvirumas estetiniams įspūdžiams, jautrumas gamtos, vaiką supančios aplinkos bei meno kūrinių grožiui, poreikis išreikšti save meno kalba (spalvomis ir linijomis, muzikos garsais ir judesiais, raiškiu žodžiu ir vaidyba), gebėjimas tyrinėti įvairias meninės raiškos priemones, spontaniškai išreikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis bei santykį su pasauliu, atrasti individualų, savitą raiškos stilių, gebėjimas kurti vaizduojant, muzikuojant, vaidinant, šokant, žaidžiant. Vaiko meninė kompetencija apima šias meninės raiškos ir kultūros pažinimo sritis: dailę, muziką, teatrą, šokį (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas,2004, p.255).

Ne kartą kalbėta apie meno ugdomąjį poveikį žmogaus gyvenime. Tačiau klostosi įspūdis, kad dabartinėje mūsų visuomenėje tėvams yra svarbiau, kad vaikai būtų išmokyti rašyti, skaityti ir skaičiuoti. Nors tai yra neginčijama tiesa, vis tik pedagogai rūpinasi, kai vaikai užaugtų visapusiškai išsilavinusios, kūrybingos asmenybės.

Menas yra reikšminga žmonių bendravimo forma, leidžianti patirti jausmų ir intelekto saviraiškos džiaugsmą. Per meną tobulėja vaiko dvasinis pasaulis, o kartu veikiami jo doroviniai jausmai. Prancūzų estetikas Etjenas Surjo teigė, kad „menas veikia vaizduotę, protą ir dorovinį išprusimą“(Souriau, 1989, p.23). Eksperimentuojant, klystant ir atrandant ikimokyklinukui atsiveria neišsemiamos galimybės kurti. Menas įkvepia vaizdingai ir naujoviškai mąstyti bei veikti. Jis įtraukia į meninių sprendimų rizikos erdvę, kur nėra vienintelio teisingo sprendimo ar rezultato. Augdami laisvoje, kūrybingoje aplinkoje, kuri nevaržo jų iniciatyvos (suaugusiojo akimis, tegu ir klaidingos), kuri toleruoja nestandartinius ieškojimus, sprendimus, klaidas, vaikai ir ateityje nestokos smalsumo, vidinės motyvacijos ir kūrybiško požiūrio į gyvenimą.

Kaip teigia priešmokyklinio ugdymo muzikos programos kūrėjas E. Velička „ikimokyklinis amžius palankiausias laikas vaiko muzikinių gabumų plėtotei. Tad labai svarbu tinkamai panaudoti šį laiką ugdant šešiamečių muzikinius gabumus. Nederėtų apie vaiko muzikinius gabumus spręsti pagal tai, kaip vaikas dainuoja; jo muzikiniai pasiekimai dažniausiai visiškai neatspindi potencialių muzikinių gabumų!“(E. Velička, 2001, 26 p.).

A. Katinienė mano, kad „muzikinių gabumų užuomazgos gali būti aukščiausio lygio, tačiau nesudarius jų lavinimui muzikinių sąlygų gabumai nelavėja, apmiršta ir lieka to paties lygio. Priešmokyklinuko pedagogo užduotis – sudaryti visas sąlygas lavėti vaiko muzikiniams gabumams, kad jų raida pasiektų aukščiausią lygį. Reikia atminti, kad penkerių metų vaikas ne visose muzikinėse veiksenose gali reikštis vienodai sėkmingai. Vieni vaikai geriau dainuoja, kiti – ritmuoja, treti – samprotauja apie muziką. Todėl labai svarbu organizuoti

įvairiapusę muzikinę veiklą, kad kiekvienas vaikas galėtų joje atsiskleisti pagal išgales (A. Katinienė, 2001, p. 24).

Šešiamečių muzikinis ugdymas apima įvairias muzikinės veiklos sritis – dainavimą ir grojimą, muzikos klausymą ir judėjimą pagal ją, improvizavimą ir kūrybą, muzikos reiškinių pažinimą ir muzikinius žaidimus. Priešmokyklinukų muzikinis ugdymas vyksta ne tik muzikos, bet ir kitų užsiėmimų, taip pat laisvalaikio bei pramogų metu; tai pasiekiama glaudžiai bendradarbiaujant muzikos pedagogui, auklėtojoms ir tėvams.

Šiame amžiuje labai svarbu žadinti vaiko žmogiškumą, individualumą. Suaugusysis turi vertinti, gerbti vaiko kūrybinę saviraišką, džiaugtis jo atradimais, skatinti išgyventi kūrybinį pasitenkinimą, kūrybinį malonumą, skatinti naujas, originalias vaiko idėjas, kūrybinį aktyvumą, pasireiškiantį įvairių veiklų metu, tenkinti poreikį būti mažuoju aktoriumi, vaidybą suvokti kaip fantazavimą, žaidimą. Pažvelgus į priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų rašką, galima teigti, kad juos mažieji artistai atskleidžia vaidindami visiškai savarankiškai, kartais iškart po pasektos pasakaitės.

Svarbus vaidmuo tenka ir vaiką supančiai aplinkai – įvairioms lėlėms ir pasakų personažų drabužiams, medžiagai drabužiams ar dekoracijoms gaminti, reikalingoms dailės priemonėms, kad kiltų poreikis nupiešti ar nulipdyti patikusį pasakos veikėją. Be to, priešmokyklinėje grupėje turi būti daug pasakų, tautosakos knygelių, kurių gali prireikti trumpoms scenelėms kurti. Aplinka turi inicijuoti vaiko kūrybingumą, padėti plėtoti jo galias.

Kaip teigė žymus rusų pedagogas V. Suchomlinskis „pasaka – tai , vaizdžiai kalbant, šviežias vėjas, įpučiantis vaiko minties ir kalbos ugnelę“(1978, p. 103). Pasakos – tai vienas iš kelių, kuriuo kartos perduoda viena kitai žmonijos sukauptą išmintį. Jos ugdo vaiko gebėjimą klausytis ir tylėti, įsiklausyti, įsigilinti, susikaupti, atsipalaiduoti, persikūnyti į kitą asmenį, pažiūrėti į save ir kitus iš šalies, tinkamai vertinti situaciją, paskatinti kurti ne tik dialogus, bet ir sceneles, dekoracijas, moko draugiškumo, gerumo, darbštumo, drąsos, ugdo supratimą nebūti godiems ir pamoko, kokią žalą daro tingėjimas, melavimas. Be to, pasakos ugdo vaiko vaizduotę, fantaziją, estetinius jausmus, atsakomybę už siekiamus rezultatus, moko tinkamo elgesio padeda perimti tautos kultūrą.

Kadangi vaiko kompetencijų ugdymas nuolat rūpi pedagogui, keliant ugdymo tikslus, numatant veiklos kryptis, vertinant vaiko pasiekimus, būtina išmokti *Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje* pateiktas kompetencijas sukonkretinti savo grupei, atskiriems vaikams, ugdymo sąlygoms. O. Monkevičienė (2004) siūlo kompetencijas sukonkretinti taip:

1. Pedagogas atsirenka konkrečiam vaikui, keliems vaikams ar visai grupei svarbias kompetencijas, atskirus gebėjimus ar patirties plėtojimo sritis ir pritaikyti ugdymui.

2. Pedagogas ugdytinas kompetencijas detalizuoja: numato, iš kokių smulkesnių sudedamųjų jos sudarytos.
3. Pedagogas suskaido sudėtingesnes kompetencijas į paprastesnes.
4. pedagogas išskiria kompetencijos ugdymo žingsnius, etapus – kaip nuosekliai sieks vieno ar kito gebėjimo susiformavimo.
5. pedagogas numato, kokiomis gyvenimo situacijomis ar kokioje veikloje atskiri gebėjimai bus taikomi.

Apibendrinant galima teigti, kad orientavimasis į vaiko kompetencijų ugdymą pedagogui teikia naujų galimybių, tačiau pareikalauja iš jo ir naujų gebėjimų bei dar didesnės atsakomybės.

1.4. Priešmokyklinio amžiaus vaikų brandumas mokyklai

Tyrinėtojai dešimtmečiais aptarinėja pasiruošimo, subrendimo mokyklai problemą. Lietuvoje mokykline sambranda pradėta domėtis XX amžiuje. Psichologas A. Gučas 1936 m. rašęs, kad, pradėdamas eiti į mokyklą, vaikas turi būti ne tik socialiai subrendęs, bet turi turėti atitinkamą intelektinį subrendimą – suvokimą, atmintį, santykių suvokimą, atitinkamą rankos bei kalbos išlavėjimą. Vaikas turi būti išaugęs pojūtinių vaizdinių stadiją, turi turėti gausią išvestinių vaizdinių atsargą, reikalingą suvokti formos, erdvės, dydžio santykius, turi sugebėti abstrahuoti. Pedagogė O. Norušytė 1939 m. vieną iš ugdymo darželyje uždavinių yra nurodžiusi vaiko rengimą mokyklai. J.Laužikas, 1977-1980 m. organizavęs šešiamečių vaikų mokyklinės brandos tyrimą, padarė išvadą, kad vaiko subrendimą mokyklai gali lemti geras jo pažinimas bei ugdymas atsižvelgiant į vaiko individualias ypatybes, interesus, veiklos motyvacijos ypatumus.

Tėvai ir pedagogai vis dažniau girdi ir vartoja terminą *vaiko brandumas mokyklai* vietoj ikireforminio - *vaiko pasirengimas mokyklai*. Tai nėra vien tik žodžių žaismas, terminais reiškiamas pakitęs požiūris į mokyklos slenkstį pasirengusį peržengti vaiką. Nuo 1997 metų, siekiant keisti siaurą supratimą apie vaiko rengimą mokyklai, iškelta nauja – vaiko brandinimo mokyklai idėja. Tinkamas vaiko brandumas mokyklai – tai toks jo fizinis, intelektinis, socialinis bei praktinis subrendimo lygis, kuris sudaro prielaidas sėkmingai ugdytis pagal bendrąją programą pradžios mokykloje bei prisitaikyti prie mokyklos gyvenimo. Mokyklinė vaiko sambranda (V.Glebuvienė ir kt., 2004, p.7) tai:

- *fizinė vaiko branda,* t. y. gera vaiko fizinė ir psichinė sveikata, išlavėję judesiai, gera pirštų ir riešo motorika, gera akies ir rankos koordinacija;

- *intelektinė vaiko branda,* t. y. aktyvus domėjimasis pasauliu, valingos atminties ir dėmesio pradmenys, loginio, kritinio, probleminio, kūrybinio mąstymo pradmenys, išlavėjusi kalba, elementarūs matematiniai vaizdiniai;
- *socialinė vaiko branda,* t.y. elementari savikontrolė ir susivaldymas, teigiamas savęs suvokimas ir savigarba, sugebėjimas siekti tikslų, bendrauti, bendradarbiauti, prisitaikyti, noras būti mokiniu;
- *praktinė vaiko branda,* t.y. įvairiausi vaiko praktiniai mokėjimai ir įgūdžiai.

Mokyklai brandus yra tas vaikas, kurio savivoka, savęs vertinimas, emocijų, savikontrolės, pažinimo ir kiti procesai yra pasiekę šešiamečiui būdingą susiformavimo lygį, o pasiekimai – mokymosi pradžiai reikalingų žinių, mokėjimų, gebėjimų apimtį bei kokybę.

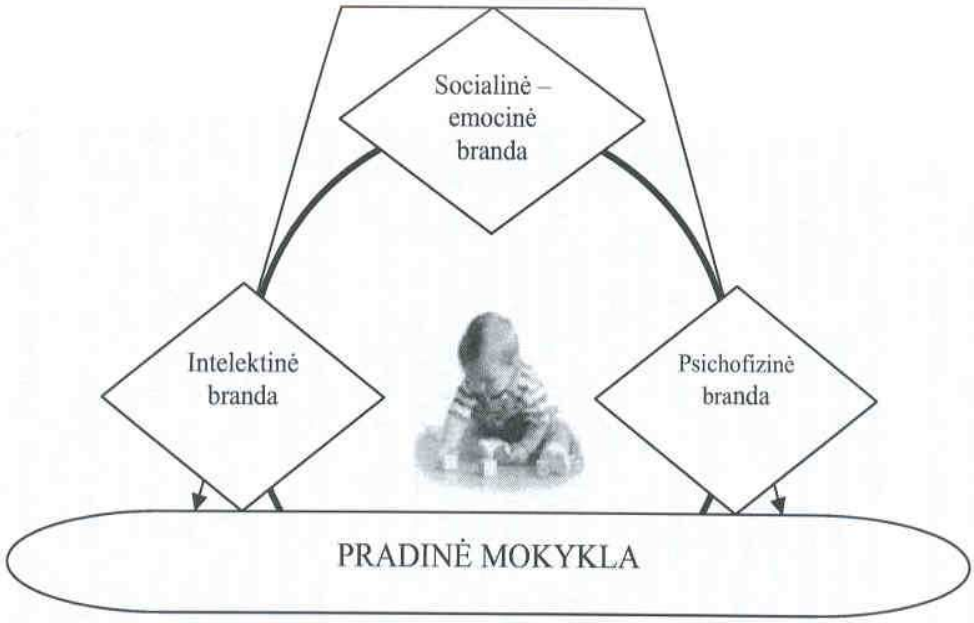

2 pav. Ikimokyklinuko brandumo mokyklai grupės (pagal O. Monkevičienę, 2003)

Vaiko pasirengimas mokyklai paprastai buvo siejamas su gana siauru turiniu – su vaiko pramokimu pažinti ir parašyti keliolika raidžių, skaičiuoti iki dešimties, klausytis mokytojos aiškinimo, atsakyti kai paklausia ir kt.

Terminu *vaiko brandumas mokyklai* siekiama pabrėžti kitus dalykus: socialinę vaiko orientaciją ir adaptyvumą (gebėjimą greitai prisitaikyti prie naujos aplinkos ar pakitusių ugdymo sąlygų); pasirengimą būti greta, kartu su kitais bendraamžiais, mokėjimą bendrauti, bendradarbiauti; emocinio pasaulio turtingumą ir autonomiškumą, gebėjimą priimti, perdirbti, spontaniškai sieti, apmąstyti gaunamą informaciją bei savikontrolės susiformavimo lygį.

Orientuojamasi į vaiko kaip asmens, individo subrendimą naujai ugdymo pakopai, jo vertybines nuostatas, gebėjimus, elgseną. Šis požiūris remiasi bendrąja švietimo reformos kryptimi ir yra vaikų brandumo rodiklių pamatinė nuostata.

Kaip nustatomas mokyklinis brandumas? Aišku, kad vaiko brandumą mokyklai turi laiduoti visas priešmokyklinis ugdymo procesas. Tačiau vaikai skiriasi savo pažintine bei psichologine raida, jos tempu. Kiekvieno vaiko plėtotė yra individuali, priklauso nuo daugelio skirtingų veiksnių.

Pasak psichologų, svarbu nustatyti, ar žmogus bręsta ir keičiasi visą gyvenimą, ar svarbiausieji asmenybės bruožai susiformuoja tam tikrame amžiuje, o paskui jau mažai kas keičiasi. Kai kurios teorijos (S. Freudo, A. Adlerio) tvirtina, kad pamatiniai asmenybės bruožai susiformuoja labai anksti – kūdikystėje ir vaikystėje, vėliausiai – iki penkerių metų. Per likusį gyvenimą tik pamažu „atsiskleidžia“ tas asmenybės potencialas, kuris per tą laiką susiformavo. Nuo asmenybės formavimosi ypatybių ankstyvoje vaikystėje priklauso ne tik žmogaus charakteris, bet ir santykiai su kitais žmonėmis.

E. Eriksonas savo knygoje „Vaikystė ir visuomenė“ rašo, kad asmenybė formuojasi visą gyvenimą, tik kaskart jai iškyla specifiškų amžiaus tarpsnio problemų. Nuo jų sprendimo priklauso, ar asmenybė tampa brandesnė, ar lieka to paties lygio.

Pasak J. Piaget, kiekvieno vaiko raidos sparta, pasiektas lygmuo yra individualus. Kiekviena raidos stadija plėtojasi pamažu. Pernelyg anksti pradėjus vaiką mokyti, galima sulaukti blogesnių rezultatų, negu iš viso jo nemokant.

Taigi *mokyklinis subrendimas* yra toks organizmo raidos lygis, kuris įgalina vaiką be žalos sveikatai reguliariai mokytis. Mokykliniam subrendimui įvertinti fiziologai, pedagogai ir psichologai siūlo daug būdų. Fizinis pasirengimas, t.y. ūgio ir masės nustatymas, niekada nebuvo laikomas svarbiausiu priėmimo į mokyklą kriterijumi. Informacijos apie vaiko mokyklinį subrendimą teikia vaiko išvaizda, kūno proporcijos, tačiau dažniau mokykloje taikomas Filipinų mėginys – vaikas deda kairiąją ranką ant galvos ir stengiasi pasiekti dešiniosios ausies kraštą. Jei jam tai pavyksta, - jis subrendęs mokyklai. Subrendimą mokyklai galima nustatyti įvertinant ir kitus morfologinius bei funkcinius vaiko organizmo raidos rodiklius: dantų kaitą, kaulėjimo amžių, judesių, kalbos, intelekto raidą. Tačiau vienas mėginys ar atskiros sistemos ir jos funkcijų įvertinimas nesuteikia pilnos informacijos apie vaiko mokyklinį subrendimą. Todėl pastaruoju metu siūloma įvertinti kompleksiškai. Plačiausiai mokykliniam subrendimui įvertinti naudojamas J. Jiraseko modifikuotas A. Kerno testas. Vaikai atlieka tris užduotis:

1) piešia žmogaus figūrą;
2) kopijuoja trumą frazę, parašytą rašytinėmis raidėmis;
3) kopijuoja tam tikra tvarka išdėstytus dešimt taškų.

Visos šios užduotys reikalauja subtilios motorikos, koordinuoto mąstymo, tam tikro rankos judesių įgūdžių. Pirmoji užduotis leidžia preliminariai įvertinti vaiko protinę raidą. Antroji ir trečioji – patikrinti, ar vaikas gali prisiversti valios pastangomis atlikti mažai patrauklią užduotį. Jos atlikimas byloja ir apie vizualinės – motorinės – koordinacijos raidą.

Šiandien plačiai taikoma kontrolinio piešinio stebėjimo metodika (KPS), kurią pasiūlė Tove Krogh. Naudodami šią metodiką pedagogai turi gerai pasirengti: išmanyti kontrolinio piešimo stebėjimo metodiką, paruošti specialų stebėjimo protokolą ir žinoti vaiko elgesio piešimo metu ir piešinio (produkto) interpretavimą.

Labai svarbu duoti vaikui piešti, nes mažųjų darbeliai turi didesnę reikšmę nei manoma. Vaikams nieko nereikia aiškinti nei pasakoti, ką jie piešia. Jokiu būdu! Piešiniai atskleis savo paslaptis tik tada, jei vaikas pieš niekieno netrukdomas. Suaugusieji turi mokytis suprasti vaikų piešinius, stebėti mažuosius dirbančius taip, kaip stebi juos augančius. Priešmokyklinio amžiaus vaikai rūpestingiau renkasi spalvą. Jis nuspalvina formas, neišeidamas už jų ribų, kitomis spalvomis gali išmarginti ir visą popieriaus lapą.

Gražiai ir palyginti tolygiai nuspalvintas piešinys per visą popieriaus lapą, įvairiausių spalvų formos, kurių spalvos neišeina už jų ribų, rodo vaiką subrendus mokyklai.

Priešmokyklinių grupių pedagogai, atmesdami akademiškai orientuotas tyrimo metodikas, patys gali atsirinkti vaiko pasiekimų ir pedagoginio tyrimo metodikas, klausimynus, atitinkančius naująją brandumo mokyklai sampratą. Priešmokyklinių grupių pedagogai turi nemažai tokių klausimynų: M. Bogdanovič „Pažintinės, socialinės, emocinės ir fizinės vaiko raidos profilis“; C. Morrison, N. Reynolds, C. Shimakey, Sh. Willson „Ko tikėtis iš vaiko nuo gimimo iki šešerių metų“; M. Bendoro „Vaiko rankos pasirengimo rašymui įgūdžių tyrimas“, E. I. Kiphard „Sensorinio ir psichologinio vystymosi schema“; P.A. Caughlin, K.A. Hansen, D. Heller, R.K. Kaufmann, J.R. Stolberg, K.B. Walsh „Vaiko normalaus vystymosi lentelė“; O. Monkevičienė ir kt. „Vaikų brandumo mokyklai rodikliai“ ir kt.

Šiandien vis dažniau kalbama apie vaiko socialinį pasirengimą. Nustatyta, kad jei iki šešerių metų vaikas neįgyja minimalios socialinės kompetencijos, labai didelė tikimybė, kad jis turės problemų visą gyvenimą.

Elgesio normų įvaldymas ir gebėjimas kontroliuoti savo elgesį – dar viena socialinių įgūdžių dalis. Kaip pastebėjo R. Štaineris „vaikas išmoksta ne klausydamas pamokymų, o pamėgdžiodamas. Jo fiziniai organai įgauna formas, veikiant fizinio pasaulio aplinkai. Regėjimo organai bus sveiki, jei vaiką sups tinkami spalvų ir šviesų santykiai, nes smegenyse ir kraujo apytakoje susikurs palankūs fiziniai pradmenys. Sveika moralinė nuovoka formuojasi tik tada, jei vaikas mato tai, kas dora. Jei vaikas iki septynerių metų savo aplinkoje

mato netinkamus veiksmus, tai įsimins, ir vėliau bus linkęs kvailystėms“ (R. Štaineris,2000,p.16).

Labai svarbu mokymosi motyvacija ir pasitikėjimas savimi, savo vertės pajautimas. E. Eriksonas (2004) teigė, kad 6- 11 metais vaikas išgyvena sugebėjimo atlikti ir menkavertiškumo problemą. Jeigu šiuo laikotarpiu suaugusieji paskatina vaiką, pamoko jį ką nors daryti (piešti, šokti, dainuoti ar kt., leidžia pabaigti pradėtą darbą, pagiria už rezultatus - ugdomas sugebėjimo atlikti jausmas, pasitikėjimas savimi. Tai ypač svarbu tiems vaikams, kurių namuose psichologinis klimatas nėra pakankamai geras.

Tėvai turėtų suvokti, kad vaiko ruošimas I klasei – ne tik kanceliarinių prekių nupirkimas ar „pamokymas“ rašyti bei skaityti. Tai gerokai sudėtingesnis dalykas. Pagal R. Štainerį „vaikas mėgdžioja gerus pavyzdžius ir yra mylimas – jis auga tinkamoje aplinkoje. Reikia pasirūpinti, kad vaikas nematytų to, kas jam netinkama, ir nereikia sakyti: to negalima daryti, nedaryk...Kad vaikas linkęs mėgdžioti, galima įsitikinti, stebint , kaip jis kopijuoja dar nepažįstamas raides. Puiku, kad pirmiausia vaikas piešia raides, o tik vėliau supranta jų prasmę, nes pamėgdžiojimas būdingas fizinio kūno tarpsniui. Pirmaisiais gyvenimo metais ypač svarbu mokyti kalbėti pamėgdžiojant. Klausydamas ir pamėgdžiodamas vaikas geriausiai išmoksta. Taisyklės ir pamokymai nieko gero neduoda“ (R Štaineris, 1998, p. 18).

Manau, kad vienas iš svarbiausiųjų priešmokyklinių grupių ugdymo tikslų – **vaiko socializacija.** Būtina maksimaliai panaudoti teigiamus veiksnius, kad vaikai galėtų bendrauti ir kartu veikti psichologinio komforto atmosferoje.

Visose veiklos rūšyse turėtume garantuoti ir skatinti vaiko individualumą ir sugebėjimą visuomeniniame gyvenime būti asmenybe.

Kiekvieno vaiko branda yra individuali, sąlygojama įvairių faktorių, todėl ne viską gali padaryti priešmokyklinės grupės pedagogės, jei tame procese nedalyvaus tėvai. Todėl tėvų įtraukimas į ugdomąjį procesą yra viena iš pagrindinių darbo krypčių.

Tėvai ir pedagogai šiuo metu daug diskutuoja, nuo kelerių metų – šešerių ar septynerių – vaikas turėtų pradėti eiti į mokyklą. 2001 m. Vilniaus pedagoginio universiteto Ikimokyklinės pedagogikos katedros dėstytojai ir 15 magistrantų atliko platų vaikų brandumo mokyklai tyrimą. Tyrimo metu nustatyta, kad du trečdaliai vaikų jau nuo šešerių metų labai nori eiti į mokyklą. Jeigu vaikas iki septynerių metų ir kelių mėnesių nepradėjo lankyti mokyklos, jis perdega ir jau nebenori eiti į mokyklą.

Žinoma, visuomet yra vaikų, kurie būdami šešerių nelabai nori eiti į mokyklą. Bet tiek pat vaikų nenori eiti į mokyklą ir septynerių metų.

Kaip pažymėjo O. Monkevičienė : „lūžis vaikų savikontrolės raidoje įvyksta ties šešeriais su puse metų. Vaikas bando ir gali pats planuoti, atlikti užduotis, susitelkti ir ilgesnį

laiką sukoncentruoti dėmesį, susivaldyti, susitvardyti, susilaikyti nuo fizinių veiksmų susipykus. Septyneri su puse – jau kitas kritinis periodas. Jei vaikui neprireikė intensyvių pastangų sukaupti dėmesį ir valią atliekant jam dar per sudėtingas užduotis, vėliau prasideda tarsi regresas“(O. Monkevičienė, 2002, p.10).

Intensyvi vaiko socialinių įgūdžių raida prasideda nuo šešerių metų.

Remiantis tyrimo duomenimis, galima padaryti praktinę išvadą, kad dėkingiausias laikotarpis pradėti lankyti mokyklą yra nuo šešerių metų ir kelių mėnesių iki septynerių metų ir kelių mėnesių. Tėvai kartais per daug nerimauja neišleisdami vaiko į mokyklą tuomet, kai jis tam labiausiai pasirengęs. Mokyklą pradėję lankyti septynmečiai turi tiek pat mokymosi, emocinių ir socialinių problemų kaip ir šešiamečiai.

Leidžiant vaiką į mokyklą būtina atsižvelgti bei vertinti svarbiausiais vaikų brandumo mokyklai sritis bei pastebėti jo požymius. „vaikų brandumo mokyklai rodikliai“ padės kiekvienam priešmokyklinės grupės pedagogui ir tėvams.

- Jie padės pasitikrinti, ar tinkamai bręsta ugdomas vaikas, bei prognozuoti, ar jis pasieks reikiamą brandumo mokyklai lygį.
- Paskatins laiku atkreipti dėmesį į vaiko raidos problemas, negalę, specifinius ugdymo sunkumus, nukreips ieškoti specialistų konsultacijų, pagalbos.
- Tėvams ir priešmokyklinių grupių pedagogams tai bus pagrindas dalytis atsakomybe už vaiko ugdymo kokybę, jo pasiekimus.
- Vaiko brandumo ir nebrandumo požymių žinojimas ir lanksti jų interpretacija socialiniams darbuotojams pagelbės priimti sprendimą apie vaiko ugdymo priešmokyklinėje grupėje būtinybę.
- Tai užtikrins priešmokyklinės grupės ir pradinio ugdymo tęstinumą, padės išvengti kai kurių dirbtinai kuriamų problemų ar nukreips spręsti ekonominius bei socialinius klausimus.

Reikia įsiminti, kad vaikų brandumo mokyklai rodikliai – tik *orientacinės gairės, todėl jų negalima taikyti vaiko, besirengiančio peržengti mokyklos slenkstį, testavimui siekiant padaryti išvadą apie jo tinkamumą pirmai klasei.* Jų taikymas turėtų būti labai atsargus ir subtilus.

Mokslininkų tyrimai rodo, kad dauguma nesubrendusių vaikų mokykloje sunkiai adaptuojasi, daug ir įtemptai dirbdami jie dar labiau sugadina savo sveikatą, sutrinka organizmo funkcijos, paūmėja lėtinės ligos. Dabar yra pakankamai informatyvių ir patikimų kriterijų, kurie padeda įvertinti vaiko pasirengimą sisteminiam mokymuisi, nustatyti vaiko subrendimo laipsnį, kalbos išsivystymą, judesių koordinaciją, galvos smegenų funkcijų subrendimą.

Perėjimas iš darželio į mokyklą – svarbus etapas vaikui, šeimai ir pedagogams. Tai daugybė galimybių kūrybiškai bendradarbiauti, įgyvendinti naujas idėjas, naują patirtį. Tai pedagoginės plėtros procesas, kurio sėkmę lemia pedagoginė sąveika. Priešmokyklinės grupės pedagogų noras, kad, pradėdamas lankyti mokyklą, vaikas galėtų pasakyti: „Aš esu smalsus, kūrybingas, turiu lakią vaizduotę.

2. IKIMOKYKLINĖ ĮSTAIGA IR ŠEIMA – ASMENYBĘ UGDANČIOS INSTITUCIJOS

2.1. Šeimos, socializacijos sąvokos

Žodis „šeima“ kiekvienam siejasi su savais prisiminimais, išgyvenimais, nuotaikomis. Mažam – tai saugi tvirtovė, augesniam – bendravimo mokykla, besituokiančiajam – sava pilis, o pagyvenusiam – ramus užtakis. S. Šalkauskis teigia, kad „...šeima yra pašauktasis ugdymo veiksnys ne iš paskirties, bet iš prigimties, t.y. šeimai tenka rūpintis naujosios kartos ugdymu ne todėl, kad ji yra tam įsteigta, bet todėl, kad pati jos prigimtis, be kita ko, verčia ją rūpintis ir ugdymo reikalais“(S. Šalkauskis, 1992, p.302).

Šiandien daug rašoma ir kalbama apie šeimą, jos dabartį ir ateitį. Šeimos edukologai XX a. antrojoje pusėje šeimą tyrinėjo itin aktyviai. Daugiausia šioje srityje nusipelnė Z. Bajoriūnas, J. Uzdila, kurie ne tik patys kūrė šeimotyros pagrindus, bet ir kitus skatino tirti šeimą. Kai kurie edukologai šeimos problemas nagrinėjo kitų tyrinėjimų kontekste ir tuo praturtino šeimotyrą (J. Laužikas. L. Jovaiša, J. Vaitkevičius, E. Adamkevičienė, P. Maldeikis, J. Skiauteris). Reikia pažymėti, jog apie šeimą rašė beveik kiekvienas Lietuvos edukologas.

Egzistuoja nemažai šeimos sąvokos apibrėžimų. Kiekvienas mokslas, kuris nors vienu aspektu nagrinėja šeimą, pateikia savąją šeimos apibrėžtį, neretai netgi ir ne vieną.

Edukologijos mokslo atstovai, apibrėždami šeimos sąvoką, daugiausia kreipia dėmesio į ugdomąjį šeimos potencialą. Jiems šeima, kaip bendruomenė, kuri atlieka funkcijas, apimančias visas gyvenimo sritis, o to negali jokia kita visuomenės struktūra. Šeima yra svarbiausia emocinio ir materialinio rėmimo institucija (struktūra), jos narių augimo ir gerovės garantas. Z. Bajoriūnas (1995) pabrėžia, jog šeima – svarbiausioji vaikų auklėjimo grandis, jog šeimoje perteikiamos ir puoselėjamos tėvams ir vaikams brangiausios žmoniškosios vertybės.

Daugelis mokslininkų (Z. Bajoriūnas, 1997; K. Miškinis, 1993 ir kt.) teigia, kad šeima, kaip bendruomenė, atlieka tam tikras funkcijas. Būdingiausias dabartinės šeimos bruožas – jos narių lygiateisiškumas, tarpusavio santykių demokratiškumas.

Iš socialinės pedagogikos pozicijų tyrinėjanti šeimą I. Leliūgienė žvelgia į šeimą pirmiausia kaip į socializacijos institutą: šeima –„ svarbiausia mikroaplinka, kur vykdoma vaikų socializacija, atliekamos šeimos funkcijos: ugdomoji, rekreacinė (fizinė, materialinė, moralinė, psichologinė, savitarpio pagalba, laisvalaikio organizavimas), komunikacinė (bendravimo) ir kt. (1997, p. 76). Ji pažymi šio instituto išskirtinį vaidmenį vaikų socializacijoje, teigdama, jog normali šeima savo ugdymo galimybėmis yra aukščiau socialinių institucijų. L. Jovaiša akcentuoja šeimos bendrumą ir dvasinį mikroklimatą: „šeima

– ypatingas socialinis derinys, kurio nariai susieti meile, kraujo giminyste, bendru gyvenimu ir likimu“(1995, p.29). Šeima sukuria savitą pasaulį, kuriame visus jos narius sieja tarpusavio meilė, pagarba, pasitikėjimas, prieraišumas.

Kai kas iš edukologų bandė išanalizuoti ir apibendrinti įvairius šeimos sąvokos apibrėžimus ir remiantis tokia analize, suformuluoti savo apibrėžtį. Antai J. Vaitkevičius (1995), išanalizavęs daugelį šeimos apibrėžimų, atstovaujančių skirtingoms ideologijoms, pažymi, jog šeima visais laikais buvo apibūdinama kaip paremta socialiniais, ekonominiais ir biologiniais ryšiais bei interesais mažos žmonių grupės sąjunga. J. Vaitkevičius (1999) pabrėžia, jog šeimos nariai susieti kraujo giminystės ryšiais, tarpusavio priklausomybės ir globos saitais, kurie patvirtinti įstatymine ar socialiai pripažinta tvarka; šeimos nariai kartu dirba, gyvena ir tvarko ūkį.

Sociologai pabrėžia, jog šeima yra unikali socialinė institucija, nes visų pirma čia pratęsiama gyvybė, individas tampa tam tikros socialinės grupės nariu ir socializuojamas gyvenimui už šios pirminės grupė ribų. J. Leonavičius šeimą apibūdina kaip: „maža socialinė grupė, susidedanti iš drauge gyvenančių tėvų ir vaikų, kartais ir giminaičių, pagrįsta santuoka arba kraujo ryšiais; jos nariai tvarko bendrą ūkį; tarpusavio santykius daugiausia grindžia dorovine atsakomybe, savitarpio supratimu ir pagalba“ (J. Leonavičius, 1993, p. 249). Be kita ko, sociologai atkreipia dėmesį į tai, jog šeimoje galima išskirti pagrindines socialinės organizacijos struktūras ir bruožus. Antai R. Grigas (1995) pažymi, jog šeimoje gyvena skirtingų kartų, skirtingų lyčių, įvairaus išsilavinimo, temperamento, profesinės veiklos žmonės. Minėti bruožai, mokslininko teigimu, lemia skirtingą gyvenimo stilių, pažiūras, orientacijas, elgesį ir pan. kaip įprasta socialinėje organizacijoje, šeimoje veikia socialinės kontrolės mechanizmas: tokiu tampa doroviniai šeimos narių įsitikinimai, priedermių suvokimas ir tiesioginis tarpusavio poveikis.

Psichologai pirmiausia pabrėžia, jog šeima – vientisas socialinis psichologinis darinys (G. Navaitis,1999). Svarbiausias šeimos ypatumas – jos funkcijų kompleksiškumas, pagrįstas konkrečių žmonių sąveika: bet kuris žmogaus poreikis gali būti tenkinamas už šeimos ribų, tačiau tik šeima leidžia visus juos sieti. Toks supratimas leidžia pagrįstai atskirti šeimą nuo kitų grupių ir paaiškina, kodėl šeimos funkcionavimo pokyčiai vienoje jos veiklos srityje daro įtaką visai šeimos gyvensenai.

Konstitucija skelbia: „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę“ (38 straipsnis).

Mes priklausome įvairioms visuomenėje egzistuojančioms grupėms, ir tos grupės mums yra svarbesnės negu mes manome. Svarbiausia grupė – šeima ir ne tik vaikui, kuris išmoksta gyventi, bet ir suaugusiam. Šeimoje kiekvienas narys turi įtakos kitų narių laimei ar nelaimei

šiandien ar ateityje. Šeima – pirmoji mokykla. Čia kūdikis išmoksta žengti pirmuosius žingsnius, tarti pirmuosius žodžius. Čia pirmą kartą pravirksta ir nusijuokia. Čia pradeda suvokti, kas gyvenime yra gera, gražu ir teisinga. Vaiko fizinė ir moralinė sveikata pirmiausia priklauso nuo šeimos tarpusavio santykių – darnos, meilės ir pagarbos, kurią vienas kitam jaučia ir reiškia visi šeimos nariai, taip pat nuo šeimos bendravimo su kitais žmonėmis.

L. Jovaiša (1993, p. 185), ir J. Vaitkevičius (1995, p. 190) išskiria tokias pagrindines šeimos funkcijas:

- žmonių giminės tęsimas;
- jaunosios kartos auklėjimas ir socializavimas;
- visuomenės kultūros perdavimas ir tęsimas;
- šeimos ūkio tvarkymas;
- šeimos narių gyvenimo organizavimas ir kontrolė, tarpusavio parama.

K. Miškinis (1993) šeimos funkcijas supranta kaip sutuoktinių ar kitų jos narių (vaikų, senelių) poreikių tenkinimą ir pareigų vienų kitiems (tėvų vaikams ir pan.) atlikimą. Anot jos bendriausia šeimos funkcija – siekti laimės, ji apima visą grupę kitų funkcijų. Prie šių, L. Jovaišos ir J. Vaitkevičiaus išskiriamų pagrindinių šeimos funkcijų , K. Miškinis priskiria dar kitas funkcijas – rekreacinę, emocinę, komunikacinę, seksualinę ir kt.

Visos šeimos atliekamos funkcijos daro vienokią ar kitokią įtaką vaikų socializacijai. Tačiau svarbiausia vaikų socializacijos ir auklėjimo funkcija. Vos tik gimęs kūdikis dar neturi jokių socialinių bruožų. Jis – tik biologinė būtybė. Pasak A. Suslavičiaus(1998), žmogus socialine būtybe tampa tik santykiaudamas su gamta, aplinka, kitais žmonėmis. Veikiamas aplinkos ir pats būdamas aktyvus, vaikas šeimoje, socializuojasi.

Lemiamą vaidmenį vaidina tėvai, nes jie pirmieji vaiko mokytojai ir auklėtojai, jie- pirmieji jam patys protingiausi, patys geriausi, patys stipriausi, gražiausi žmonės. Tėvams tenka daug vaidmenų: visada – mylinčio, artimo žmogaus ir pavyzdžio; dažnai – rūpestingo globėjo, patarėjo ir ugdytojo; kartais – mokytojo, padedančio suprasti bendražmogiškąsias gyvenimo vertybes, jo esmę ir prasmę, augti, bręsti, mokytis, kurti ir gyventi. Kaip tėvai gyvena, dirba, myli, džiaugiasi, taip gyventi, dirbti, mylėti ir džiaugtis nori ir jų vaikai. Ilgai jie pasaulį mato tėvų akimis ir girdi jį tėvų ausimis, ilgai jaučia tėvų širdimis ir viską vertina tėvų protu. Vaikų sąmonėje įsirėžia viskas – ką ir kaip tėvai myli, ko ir kaip neapkenčia, ką ir už ką gerbia, kam ir kodėl būna geri. Ir visa tai galima pamatyti vaikų elgesyje, žodžiuose ir darbuose.

Šeimos mikroklimatas – reikšmingas vaikų ugdymo apskritai ir sveikatos veiksnys. Z. Bajoriūnas teigia, kad patikimiausias veiksnys ugdyti dorus vaikus yra laiminga šeima. Joje vaikai jaučiasi emociškai saugūs ir esti stabilaus elgesio. Pasak pedagogo, psichologinį

šeimos klimatą suprantame kaip jos emocinę būseną, susidariusią bendro gyvenimo ir veiklos fone, „sutuoktinių ir kitų jos narių idealų, interesų, ateities planų, požiūrio į darbą, į žmones, į gamtą, save ir šeimą vieningumo visumą“ (1994, p.105). Šeimoje susiklosto savas bendravimo stilius, kuris daro įtaką pačių tėvų savijautai, sveikatai, darbingumui, vaikų savijautai, sveikatai ir ugdymui. Geras mikroklimatas, pagarbūs tėvų santykiai, darnus jų gyvenimas tampa vaikų ir visų šeimos narių moralinio pasitenkinimo ir džiaugsmo šaltiniu, gerumo ir dorovingumo versme. Geram šeimos mikroklimatui susidaryti svarbūs geri, pagarbūs tėvų santykiai, demokratiška aplinka, vienodi tėvų reikalavimai vaikams.

Vaikų socializacijos šeimoje klausimus nagrinėjo ir kiti mokslininkai ir pedagogai praktikai: O. Naršytė, V. Ruzgas, S. Yla, M. Pečkauskaitė (Šatrijos Ragana), G. Petkevičaitė – Bitė, A. Vokietaitis, A. Šerkšnas ir kt.

Norint išsiaiškinti kokią įtaką šeima daro vaiko socializacijai, reikia apibrėžti socializacijos sąvoką.

„Psichologijos žodynas“ (1993, p. 288) nurodo, kad socializacija – istoriškai sąlygotas socialinės patirties perėmimas ir aktyvus atgaminimas individo veiklos ir bendravimo procese. Individas perima socialinį patyrimą, kai yra ugdomas (t.y. tada, kai jį tikslingai formuoja kiti žmonės), ir tada, kai jį veikia įvairūs stichiniai veiksniai. Socializacijos komponentai: įvairių socialinės aplinkos reiškinių pažinimas, individualaus ir kolektyvinio darbo įgūdžių įgijimas, žmonijos kultūros pažinimo ir perėmimo socialiniai, psichologiniai mechanizmai.

A. Juodaitytė teigia, kad „socializacija gali būti vadinamas procesas, kurio metu individas įsijungia į visuomenę, jos struktūrinius padalinius (socialines grupes ir bendrijas, institutus, organizacijas), perima jų sukauptą patirtį, socialines vertybes ir normas, formuoja socialiai reikšmingus asmenybės bruožus“(A. Juodaitytė, 2002, p.38).

J. Vaitkevičius socializaciją apibūdina taip: „tai žmogaus adaptavimas jį supančioje žmonių bendrijoje, aplinkoje. Ji reiškiasi tuo, kad žmogus, gyvendamas grupėje, visuomenėje, įsisavina grupės, visuomenės patirtį, papročius, kalbą ir kitą: perima žmonijos sukurtą kultūrą ir taip tampa pilnavertis tos visuomenės narys“ (J. Vaitkevičius, 1995, p.91).

Visuomenė pagal galimybes globoja savo narį, sudarydama jam sąlygas augti, vystytis, tobulėti, plėtoti įgimtus sugebėjimus, polinkius. Todėl, kaip nurodo minėtas autorius, tik gyvendamas visuomenėje, žmogus gali išugdyti savo fizines, protines, dvasines galias, tapti visavertis.

Leliūgienė (1997) socializaciją apibūdina kaip žmogaus vystymąsi per visą jo gyvenimą, sąveikaujant su aplinka, įsisavinant socialines normas, vertybes, save tobulinant ir realizuojant toje visuomenėje, kuriai individas priklauso. Pagrindiniai socializacijos mechanizmai – mėgdžiojimas, įtaiga, konformizmas, sąmoningas sekimas pavyzdžiais,

masinių komunikacijos priemonių ir kultūros poveikis. Pagrindiniai socializacijos faktoriai, I. Leliūgienės nuomone, yra asmenys, grupės, organizacijos, institucijos, veikiančios socializacijos procesą visą žmogaus gyvenimą.

Pagal G. Kvieskienę (2000) socializacija – plačiąja prasme suprantama kaip nuolatinis žmogaus tobulėjimas sąveikaujant su mikro ir makro aplinka. Individas perima socialinį patyrimą, kai yra ugdomas (t.y. tada, kai jį tikslingai formuoja kiti žmonės), ir tada, kai jį veikia įvairūs stichiniai, dažnai prieštaringi socialiniai veiksniai. Daugiausia socializaciją lemia mokymasis ir auklėjimas.

Anot Broom, Bonjean, Broom (1992), socialumas jau nuo pat gimimo būdingas žmogaus gyvenime. Paprastai kūdikius supa žmonės, kurie bendrauja su jais nuo pat gimimo. Kuomet izoliacija užtrunka per ilgai ir su vaikais mažai bendraujama, jie netampa visaverčiais žmonėmis ir nedalyvauja socialiniame gyvenime.

Socializacija – tai žmogaus vystymasis per visą jo gyvenimą, sąveikaujant su aplinka, įsisavinant socialines normas, vertybes, save tobulinant ir realizuojant toje visuomenėje, kuriai individas priklauso. Ji padeda individui ne tik įsijungti į visuomenės gyvenimą, bet ir įgyti socialinį statusą, vaidmenis, o kartu socialiai keistis. Socializacija yra vienas svarbiausių normalaus visuomenės funkcionavimo, socialinės tvarkos palaikymo bei stabilizavimo veiksnių.

Šeima – svarbiausias socializacijos institutas, nes joje vyksta visas žmogaus vystymosi procesas. Vaiko socializacijos sėkmė priklauso nuo šeimos kultūrinio išprusimo, gyvenimo sąlygų, socialinės – ekonominės padėties.

2.2. Priešmokyklinuko socializacija šeimoje ir ugdymo įstaigoje

„Vaikas – tai didžiulis namas, pilnas žvėrelių, medžių, gėlių. Į jį žengdamas privalai netrypti gėlių, nelaužyti medelių, neišbaidyti žvėrelių, nesugriauti pasakos“ (M. Vainilaitis).

R. Šteineriui vaikas yra tarsi augalas, kuris turi ne tik tai, ką mato mūsų akis, bet ir jame tūnančias ateities užuomazgas. Jis dar tik išskleidęs lapus, bet kada nors pražys, vėliau duos vaisių. Todėl visada svarbu galvoti ne tik apie vaikystę, bet ir apie visą būsimąjį savo ugdytinių gyvenimą.

Šeima yra svarbiausia terpė, kurioje vaikas gali sėkmingai augti ir vystytis. Pasak psichologo G. Navaičio (1997), nuo pat pirmųjų kūdikio gyvenimo akimirkų prasideda jo socializacijos procesas, kurį galima apibūdinti kaip egzistuojančių elgesio normų ir vertybių sistemų, socialinių vaidmenų interiorizacija, socialinės patirties perėmimą bei atgaminimą asmenybės veiklos ir bendravimo metu. Kitaip tariant, kiekvienas gimęs vaikas iš karto

netampa viską suvokiančiu, žinančiu kaip elgtis, sumaniai įvertinančiu socialinio bendravimo subtilybes ir jas išmanančiu visuomenės nariu. Stebėdamas ir mokydamasis jis pamažu suvokia, kas yra toji aplinka ir kaip joje galima ar reikėtų elgtis. Pagal savo suvokimą ir sukurtus veikimo modelius vaikas pamažu ima veikti savarankiškai. Šeima yra pirmoji vaiko „bendruomenė“, iš kurios jis daugiausiai išmoksta.

Šeima yra didi vertybė. Ji vaiko socializacijos pagrindas, šeimoje jis mokosi gyventi. I. Leliūgienės (1997) nuomone, nuo šeimos priklauso, kaip vyksta fizinis, emocinis ir socialinis žmogaus vystymasis visą gyvenimą. Valstybės požiūris į ją įtvirtintas „Lietuvos Respublikos Konstitucijoje“. Joje rašoma: “šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę“. Tai viena intymiausių, pastoviausių, patikimiausių ir veiksmingiausių vaikų ugdymo, tautos identiteto kūrimo ir išsaugojimo, dorovės ir dvasingumo bei kultūros ugdymo grandžių.`

Vaikams yra naudinga augti šeimoje, nes šeima yra svarbiausias socializacijos institutas, joje žmogus ateina į pasaulį, vystosi, miršta. J. Vaitkevičius (1995, p. 195), kad šeima užima svarbiausią vietą ugdant ir socializuojant asmenybę, šeima veikia vaiką, o ir kiekvieną narį tiesiogiai visose savo gyvenimo srityse. Sėkminga vaiko socializacija priklauso nuo to, kokiais būdais auklėjamas ir ugdomas vaikas. Broom L. ir kt (1992) išskyrė du vaiko socializavimo šeimoje modelius: slopinimas ir dalyvavimas. Autoriai pabrėžia , kad pirmuoju atveju akcentuojamas vaiko paklusnumas. Atsidavimas kito (tėvų) valiai. Antruoju atveju akcentuojamas vaiko aktyvus dalyvavimas šeimos gyvenime, kuris suteikia vaikui laisvę, iniciatyvumo galimybę, moko savarankiškumo. Nors, kaip teigia mokslininkai, socialinis asmenybės tapsmas ugdyme pirmiausia, turi būti reikšmingas pačiam vaikui. Todėl sėkminga yra ta socializacijos vaikystėje kryptis, kurios pagrindą sudaro vaikų laisvės ir savarankiškumo skatinimas.

Atsižvelgiant į tai, kad visų šių šeimos funkcijų paskirtis – skatinti šeimos narių (tame tarpe ir vaikų) socializaciją. Socialumas būdingas kiekvienam normaliam žmogui, jis ima reikštis nuo pirmųjų kūdikio gyvenimo dienų ir tęsiasi visą jo gyvenimą. Iš esmės kiekvienas socializuotas žmogus yra asmenybė. Tačiau jo tapimą lemia įvairūs veiksniai, tokie kaip paveldimumas, prigimtis (biologinė), asmeniška patirtis, vieta visuomenėje, socialinis statusas, ugdymas ir t.t. Įvairūs mokslininkai (A. Maslow, G. Allport) nurodo požymius, kriterijus, kuriais turėtų pasižymėti socializuoti asmenybė (J. Vaitkevičius, 1993, p.73):

1. Turėti savimonę, t.y. surasti savąjį Aš, savo esmę, savybes, vietą pasaulyje, paskirtį, uždavinius gyvenime.

2. Sugebėti deramai, laikantis visuomenės elgsenos normų, bendrauti su kitais žmonėmis (šeimoje, grupėje, kolektyve, visuomenėje), t.y. sugebėti būti jautriam kitiems, bet ir objektyviam pagal etikos, vertybių visuomenėje priimtą skalę.
3. Pripažinti patį save (savigarba), jausti pasitikėjimą savimi, save kontroliuoti ir t.t.
4. Suvokti tikrovę arba gerai orientuotis kasdienybėje įvairiomis sąlygomis bei situacijomis, turėti gyvenimo tikslą, sugebėti jo siekti ir t.t.
5. Įvaldyti savižiną, t.y. sugebėti išreikšti save be įtampos, nugalėti neigiamas savybes, pažvelgti į save iš „šalies“.
6. Gyvenimo pasaulėžiūros turėjimas, kuris kreiptų ir koreguotų asmeninį gyvenimą atitinkama linkme, padėtų suvokti gyvenimo prasmę bei ugdyti atsakomybės jausmą ir pan.

Asmenybės vystymosi terpė yra sąveika su socialine aplinka, prasidedanti nuo pirmųjų gyvenimo dienų. Socialinio mokymosi teoretikas A. Bandura – savo pažiūromis suartino biheviorizmą su kognityvine ir asmenybės psichologija. Jo manymu, stebėdamas kitus žmones, vaikas ne tik perima modelio elgesį, bet įsisavina problemų sprendimo būdus, savęs vertinimo standartus.

Vaiko socializavimasis prasideda jam gimus ir tęsiasi visą gyvenimą jį supančioje aplinkoje. Šeima vaikui yra pirmoji ir bene svarbiausia socializacijos pakopa. Svarbi vaiko lavėjimo sąlyga – šilta ir jauki namų aplinka, nes būtent čia prasidedami formuoti esminiai socialiniai įgūdžiai, kurie lemia fizinį, emocinį ir socialinį vaiko vystymąsi. Ankstyvosios vaikystės metai yra vieni svarbiausių asmenybės ugdymui. Kaip nurodo J. Vaitkevičius „jau ankstyvoje vaikystėje užsimezgę organiški vaiko ryšiai su suaugusiais, aplinka, be kurių paramos vaikas neišgyventų. Nuo šio laiko vaikas mokosi, kaupia asmeninę patirtį, kuri jam pravers vėliau ir lydės visą gyvenimą. Tėvų autoritetas formuoja, vaiko, kaip suaugusiojo žmogaus modelį. Čia svarbus taurios asmenybės pavyzdys (J. Vaitkevičius, 1995,p.154).

Šeimos, tėvų poveikis priešmokyklinukui labai stiprus. Jis nulemia, ar vaikas laimingas, ar jaučiasi saugus ir tvirtas, kaip jis sutaria su suaugusiais, bendraamžiais, ar pasitiki savimi ir savo sugebėjimais, kaip elgiasi nežinomoje situacijoje. (R. Campbell, 1999, p.86).

Šeimos ryšiai bei tėvų santykiai su vaiku yra pirmas ir įtaigiausias bendravimo modelis. Vaiko psichologiniai sunkumai dažniausiai priklauso nuo santykių šeimoje, o norint juos pašalinti reikia pakeisti vaiko vaidmenį ir bendravimo su juo stilių.

Ikimokyklinis, priešmokyklinis amžius – „kodėlčiukų“ amžius, tai – nuostabus pasaulio atradimo metas. Iš pradžių jis nori žinoti daiktų vardus. „Kas tai yra?“ Į tuos klausimus tėvai atsako gana lengvai, bet jie pavargsta nuo atkaklių klausinėjimų. Vadinamųjų „antrųjų klausimų“ laikas - nuo trejų iki šešerių metų, kai vaikas domisi santykiais tarp įvairių dalykų

ir nuolat klausia „kodėl?“ Klausinėjama apie viską, kas yra tarp dangaus ir žemės: gimimas, mirtis, skirtumai tarp vyrų ir moterų ir t.t. Suaugę dažnai sutrinka, nežinodami, ką atsakyti. Garbingas trumpas paaiškinimas yra paprastai geriausias atsakymas. Vaikui reikia realistinių žinių apie pasaulį, kad jis galėtų gyventi. Jei aiškinimai yra sudėtingi ir ilgi, jis praleidžia juos pro ausis, detalių nelieka jo galvoje. Aiškinimus jis suvokia jam būdingu būdu, ir galvodamas tą supratimą plečia.

Tėvai – vaiko mokytojai ir auklėtojai. Jie vaikui patys protingiausi, geriausi. Vaikai ilgai pasaulį mato tėvų akimis, viską vertina tėvų protu. Visa tai galima pamatyti vaikų elgesyje, žodžiuose, darbuose. Kad ir kiek pedagogai besistengtų formuoti vaikų dorovines nuostatas, fizinė ir moralinė vaiko sveikata priklauso nuo šeimos tarpusavio santykių darnos, meilės ir pagarbos vieni kitiems, nuo šeimos bendravimo su kitais žmonėmis.

Vaiko socializavimas šeimoje – tai ne vien jo emocijų pasaulio plėtojimas ir valdymas, bet ir pagalba geriau suvokti pasaulį, gilinti patirtį. J. Vaitkevičiaus (1995) žodžiais tariant, šeimoje žmogus patenkina visus pagrindinius savo poreikius, čia bręsta ir realizuojasi visi pagrindiniai jo sumanymai ir planai.

G. Kvieskienė (2000) teigia, kad šeima yra unikali socialinė institucija, nes joje pratęsiama gyvybė, individas joje įgyja pirmąsias socialines pamokas, tampa grupės nariu. Šeima, anot autorės, socialinio gyvenimo centras, siejantis individą su kitomis socialinėmis institucijomis ir organizacijomis.

Pagrindinis šiuolaikinės švietimo sistemos tikslas – asmenybės socializacija, veiksnaus žmogaus ugdymas. Todėl antra labai svarbi vaiko socializacijai institucija – ikimokyklinė įstaiga. Ikimokyklinė įstaiga sukuria sąlygas, kurios kryptingai veikia vaiko socialinio pažinimo plėtrą. Tai būtina, nes švietimo užduotis – integruoti augančią kartą į visuomenę, kurioje ji gyvena, perteikti jai įgūdžius, leidžiančius aktyviai dalyvauti visuomeninėje veikloje, nes tai sudaro socializacijos funkcijos esmę. Bendrojo išsilavinimo standartuose (1997) socialiniai įgūdžiai minimi greta asmeninių, komunikacinių, kritinio mąstymo bei problemų sprendimo, darbinių ir veiklos įgūdžių. Jie apibūdinami kaip gebėjimas:

- Sugyventi su kitais asmenimis bei jų grupėmis, užmegzti ir plėtoti tarpasmeninius ryšius, rasti kompromisus, konstruktyviai spręsti konfliktus;
- Mokytis, dirbti ir kurti kartu su kitais asmenimis, padėti jiems, įtikinti ir patraukti siekiant įgyvendinti bendrą tikslą;
- Dalyvauti tautos ir bendruomenės kultūriniame, pilietiniame bei politiniame gyvenime, gerbti demokratinės visuomenės gyvenimo principus ir vertybes, rūpintis aplinka.

Sąvokos „socializacija vaikystėje“ mokslinį reikšmingumą ir šio reiškinio svarbumą visuomenei sociologas L. Broom nusakė taip: „Visuomenės nariai turi išlaikyti socialinę konkurenciją, todėl socializacija vaikystėje yra svarbus sociologinių ir psichologinių tyrimų objektas. Pagrindiniai socializacijos uždaviniai vaikystėje yra kalbos įgūdžių formavimas, esminis asmenybės susiformavimas ir pagrindinių normų bei vertybių išmokimas, t.y. būsimojo socialinio gyvenimo pamatai, tad nenuostabu, jog suaugusieji taip rūpinasi tuo, kur ir kaip jų vaikai yra socializuojami“(L. Broom,1992, p. 84).

Lankydamas ikimokyklinę įstaigą, vaikas tyrinėja naują aplinką, auklėtojų ir vaikų charakterius. Darželyje vaiko elgsena ir poelgiai pradedami vertinti. Jis nebėra dėmesio centras (kaip buvo šeimoje), o turi bendrauti su kolektyvu, pripažinti kitų teises, atsižvelgti į kitų norus ir pretenzijas. Plečiami vaiko ryšiai su vienmečiais. Norisi bendrauti ir užimti vietą tarp jų. Vaikas turi išmokti gerbti kitus ir pats susilaukti pagarbos, spręsti iškilusias draugystės problemas, konfliktus, suprasti, kas teisinga, kas ne, laikytis priimtų normų. Bendravimas su bendraamžiais suteikia vaikui galimybę išmokti konstruktyviai spręsti konfliktus ir stiprinti tarpusavio ryšius. Geri santykiai su bendraamžiais apsaugo nuo įvairių stresų, daro teigiamą įtaką socialinės kompetencijos raidai. Socialinis neprisitaikymas dar priešmokykliniame amžiuje leidžia prognozuoti, kad vaikas ateityje turės prisitaikymo ir elgesio sunkumų. Anot D. Goleman (2001), socialiniam prisitaikymui vaikystėje būdingas ilgalaikis poveikis, nes tie vaikai, kuriuos bendraamžiai atstumia jaunesniajame amžiuje, atstumia ir vėliau.

Bendravimas labai svarbus vaiko socializacijai, nes jis nukreipia vaiko suvokimą, mąstymą ne į negyvų daiktų aplinką, bet į kitą žmogų, savo paties elgesio ir tarpusavio santykių suvokimą, tai yra į socialinį pasaulį (R. Žukauskienė, 1996). Tėvų stereotipai vis dėlto dar galioja, į darželį žiūrima nepatikliai, sakoma, kad darželyje vaikai tik žaidžia. Tačiau neįvertinami tokie svarbūs dalykai kaip vaiko socializacija, emocinė branda, psichologinis pasirengimas, bendravimo, bendradarbiavimo, savikontrolės įgūdžiai, dėmesys ir vaiko mokymasis gyventi greta.

Sveikatos mokymo specialistų bei psichologų nuomone, asmeniniai ir socialiniai įgūdžiai – tai tarsi apsauginiai veiksniai, padedantys prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, gebėjimas veiksmingai susidoroti su kasdieninio gyvenimo poreikiais ir problemomis, gebėjimai, padedantys vaikui išlaikyti psichinę sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai susiduriama su gyvenimiškomis realijomis. Pedagogų, pagrindinis uždavinys ne vien žinių suteikimas, mokymas, bet labai svarbi pagarba ir dėmesys asmeniui, jo individualumui, poreikiams, jo galimybių ir gebėjimų atskleidimas.

Ugdymo tikslas yra parengti vaikus ne kuo daugiau žinančius, o savim pasitikinčius komunikabilius. Padėti vaikui pažinti, išreikšti save, patenkinti pagrindinius poreikius,

išmokyti rinktis, sudaryti sąlygas, kurios leistų vaikui ne tik suvokti savo norus, troškimus, jausmus bei sugebėjimus, bet ir į juos atsižvelgti, išbandyti konkrečioje aplinkoje. Vaiko saugumui, moraliniam nusiraminimui, norui gyventi didelę įtaką turi socialinė aplinka. Nuo to, kaip mes priimsime vaiką, kokią sukursime socialinę aplinką, priklausys vaiko ateitis. Žmogus yra toks, kokia buvo jo vaikystė, kaip su juo buvo elgiamasi.

Siekiant sėkmingos vaikų socializacijos ir kokybiško ugdymo, būtina stiprinti sąveika vaikas – šeima – ugdymo institucija.

2.3. Bendravimo ir bendradarbiavimo samprata ir ištakos

Bendradarbiavimas kilo iš natūralaus žmogaus poreikio įveikti kliūtis, sunkumus, su kuriais jis susiduria nuo savo egzistencijos pradžios. Bendras darbas, bendra veikla efektyvesnė visose gyvenimo srityse: asmeniniame gyvenime, moksle ir darbe. Ko negali įveikti vienas žmogus, su tuo lengvai susidoroja keli žmonės, grupė asmenybių.

Mokymosi bendradarbiaujant idėja tokia pat sena, kaip ir pati žmonija. Bendradarbiavimo, norint įgyti žinių, šaknys siekia giliausius žmonijos istorijos klodus.

Kaip rašoma apie senovės graikų mąstytoją Sokratą (469-399 m. pr. Kr.) , kad filosofavimo procesui tinkamu laikė dialogo metodą- tiesos ieškodavo ne vienas pats savyje, bet drauge su visais mokiniais. Taip priversdavo mokinį mąstyti, atskleisti savo individualybę, tai , kas jis yra iš tiesų, nes Sokratas į mokinį žiūrėdavo ne kaip į tuščią indą, kurį reikia pripildyti žinių, užlieti informacijos lavina, bet kaip į draugą , su kuriuo drauge ieškoma tiesos.

Įvairių mokslo krypčių (religijos, filosofijos, psichologijos, pedagogikos ir kt.) teorijos akcentuoja, kad ugdymo procese svarbią ir reikšmingą vietą užima bendravimas. Žmogus negali gyventi tarp žmonių nesąveikaudamas su jais, nes bendravimas yra žmogui įgimta ir reikšminga funkcija. Be to bendravimas yra būtina žmogaus atsiradimo, egzistavimo ir tobulėjimo sąlyga. Anot A. Gaižučio (1993), bendrauti siekia kiekvienas žmogus. Bendravimas yra procesas, kurio metu informacijos siuntėjai ir gavėjai veikia vienas kitą žodžiais, nes bendravimui skirtų ženklų sistema yra kalba. Žmonių bendravimas kalbos ženklais - vadinamas kalbėjimu. Bendravimas – tai menas, pasireiškiantis gebėjimu suprantamai perduoti kitam savo patirtį ir net mintyse (vaizduotėje) gebėti sugretinti ją su kito patirtimi.

Psichologai aiškina, kad žmonių bendravime yra išskiriami trys glaudžiai tarpusavyje susiję komponentai: 1) komunikacinis; 2) interakcinis, ir 3) percepcinis. Komunikacinį komponentą sudaro keitimasis įvairiausia informacija (mintimis, vaizdiniais, emocijomis, interesais, įgūdžiais, nuostatomis ir kt.). Interakcinio komponento esmė yra keitimasis

judesiais ir veiksmais. Percepcinį komponentą sudaro bendravimo partnerių savitarpio suvokimo ir gilesnio pažinimo procesai.(Psichologijos žodynas, 1993, p.67)

J. Dewey mano, kad žmonės susiburia į bendruomenes todėl, kad juos sieja bendri tikslai, interesai, įsitikinimai. Todėl sąvokų *bendruomenė, bendravimas* ryšys yra daugiau nei verbalinis (Filosofijos atlasas,1999, p.173).

A. Anzenbacher (1992) įsitikinimu, norint išugdyti bendravimo kultūros pagrindus, reikia tinkamai išsiaiškinti, kas tai yra bendradarbiavimas, nes ši visuomeniškumo forma glaudžiai siejama su bendravimu. Abi šio formos viena kitą lemia ir papildo.

„Bendravimas (komunikacija): tai žmonių *betarpiškų santykių* sritis. Žmonės bendrauja kaip *Aš* ir *Tu*“ (Anzenbacher A., 1992, p. 228).Tokiu būdu jie pripažįsta vieni kitus esant asmenybes ir vieni kitus auklėja, skatina save išreikšti, sudaro vieni su kitais bendriją.

„Bendradarbiavimas (kooperacija): Žmonės *bendradarbiauja,* siekdami *bendro* tikslo. *Materialines gėrybes* ir *kultūrines vertybes,* kurių jiems reikia savirealizacijai, galima realizuoti tik veikiant drauge“ (Anzenbacher A., 1992, p.229). Tai žmonių socialinė sąsaja su kitais, atsirandanti dirbant kartu. Dirbant bendrą darbą žmonės keičiasi patirtimi, nuomonėmis. Bendravimas suteikia informacijos ir reguliuoja žmonių elgesį. Bendradarbiavimas – tai žmonių siekis darniai veikti su kitais žmonėmis, pasirengimas paremti ir padėti siekiant bendro tikslo. Tai elgesys ir procesai, kuriuos galėtume laikyti žmonių veiklos pagrindu, leidžiančiu kurti ir išlaikyti tvirtas demokratines bendruomenes. Bendradarbiavimas atsiranda tik tada, kai individus ar grupes sieja idėjos, sukuriami santykiai, paremti lygiomis teisėmis, pasitikėjimu ir bendrų tikslų siekimu. Bendradarbiavimu laikytinas bendras bent dviejų asmenų veiklos vykdymas. Galima teigti, kad bendravimas svarbus bendradarbiavimui žmonėms kartu dirbant vieną darbą.

Rizikuodama pasikartoti, noriu pateikti labiausiai patikusį M. Fullan teiginį, jog „bendradarbiavimas – tai bendros kūrybos procesas: du ar daugiau individų, turinčių vienas kitą papildančių įgūdžių, veikia kartu kurdami bendrą supratimą, kurio nė vienas iš jų neturėjo anksčiau ir nebūtų galėję savarankiškai pasiekti“(M. Fullan, 1998, p. 129).

Pedagogo L. Jovaišos (1995) manymu, bendravimas yra auklėjimo kultūros komponentas, nes auklėtinis ir auklėtojas, bendraudami tarpusavyje, keičiasi vertybine informacija, paremta tikrove, išgyvenimais, vidine ir išorine kultūra. Asmeniui bendravimo ir bendradarbiavimo kultūros plėtotė akcentuotina daugiaprasmiame kontekste. Kultūros samprata, kaip teigia A. Gaižutis (1998), tai žmoniškosios bendradarbiavimo veiklos rezultatas, tam tikras gyvenimo ir mąstymo būdas. M. Lukšienės (1993) manymu, tiek asmens, tiek tautos kultūra kinta bendradarbiaujant su kitomis kultūromis. Vadinasi, bendravimo ir bendradarbiavimo kultūra yra svarbi kiekvienam žmogui.

Bendravimas – tai procesas, kada per kalbą žmonės siekia suprasti vieni kitų suvokimą, idėjas, patirtį. Bendraudami du žmonės tampa vienas nuo kito priklausomi ir per bendravimo aktą kuria tarpusavio santykius. Bendravimą skatina mūsų noras, kad kitas žinotų tai, ką mes žinome, vertintų tai, ką vertiname, jaustų tai, ką jaučiame, ir nuspręstų padaryti taip, kaip padarytume mes. Du žmonės supranta vienas kitą matydami, girdėdami, liesdami ir uosdami. Toji visuma turi įtaką kiekvieno suvokimui, ką kitas ruošiasi veikti, kaip elgtis. Taigi bendravimas nėra tik keitimasis žodine informacija, tai taip pat ir nežodinės elgesys. L. Jovaiša (1996) pabrėžia, kad bendravimas ne visada atskleidžia tikrus žmonių santykius, nes šypsena gali slėpti priešiškumą, o pyktis – meilę. Bendravimo kokybė tikriausiai yra pats svarbiausias veiksnys, darantis žmogaus gyvenimą pilnavertį ir laimingą. Psichologai jau seniai pastebėjo, kad bendrauti negalima išmokti vien teoriškai studijuojant psichologiją. Būtina pavyzdinga bendravimo praktika.

Bendravimas šeimoje augančiam žmogui yra gera gyvenimo mokykla. Iš suaugusiųjų vaikai mokosi bendravimo meno, gyvenimo filosofijos, semiasi išminties, perima bendražmogiškąsias vertybes.

Dar kiti autoriai bendradarbiavimą laiko vertybe, kuri turi būti mūsų visuomenėje pripažįstama, nes bendradarbiavimas formuoja „naują“ – demokratinę – visuomenės kultūrą visose socialinio gyvenimo srityse. Bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas, tačiau vien tik bendravimas neužtikrina bendradarbiavimo. Bendradarbiavimas yra nepalyginamai daugiau nei fizinis buvimas kartu su kitais, pokalbiai, pagalba kitiems, dalijimasis medžiaga, nors visa tai taip pat svarbu.

Apibendrinant galima teikti, kad beveik visa žmogaus veikla yra bendradarbiavimo pobūdžio, nes mes gyvename šeimose ir praleidžiame laiką įvairiose visuomeninėse bendruomenėse, susietose tarpusavyje mūsų bendrų interesų. Mūsų asmenybės plėtrai reikalingas bendradarbiavimas su kitais asmenimis grupėse ar visuomeninėse institucijose, nes šiame procese negali būti tik pasyvus stebėtojas kadangi esi atsakingas už savo išprusimą, veiklumą ir savarankiškumą.

2.4. Ikimokyklinės įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo svarba

Žymus danų švietėjas N.F. Grundtvig pavykusius „žmonių susitikimus“ apibūdina taip: iš pradžių jūs būnate kartu, po to kalbatės ir pagaliau imate bendradarbiauti.

Lietuvos švietimo sistema grindžiama humaniškumo, demokratiškumo, racionalumo ir kaitos principais. Nuo 1994 m. kaip vienas svarbesnių Lietuvos mokyklos uždavinių minimas mokyklos bendravimas ir bendradarbiavimas su tėvais. Teisus buvo S. Šalkauskis, dar ikikarinėje |Lietuvoje rašydamas, kad „mokykla iš esmės turi būti ugdymo atžvilgiu ne kas

kita, kaip šeimyninio židinio padėjėja ir tęsėja. O jei taip, tai mokytojas turi būti iš tikrųjų patikimas ir įgaliotasis šeimos asmuo, kuris pravalo ugdomąjį savo veikimą suderinti su šeimyniniu auklėjimu, tėvų suteikiamu vaikams“.

M. Lukšienė, grįsdama kaitos principą, teigia, kad šiandieninėje mokykloje „turėtų keistis tėvų santykiai su mokykla. Tėvai yra visuomenės dalis, kuri labiausiai suinteresuota ir gali jautriausiai atsiliepti į planuojamą kaitą. Reforma gali būti sėkminga, kai tėvai supažindinami su įvairiomis, ne vien jų vaikus liečiančiomis problemomis. Tik turėdami pakankamai informacijos apie numatomą švietimo struktūrą, mokymo programas, jie galėtų sėkmingai bendradarbiauti su mokytojais, sėkmingiau mokyti ir auklėti vaikus, duoti pasiūlymų esamai ir būsimai mokyklai“. Mokykla ir ikimokyklinė įstaiga yra neatsiejamos švietimo sistemos dalys, todėl toks kaitos principo pagrindimas yra aktualus ir ikimokyklinei įstaigai. Demokratiškumo principo ir atviros visuomenės kūrimo ryšį atskleidžia Švietimo koncepcijos numatytas punktas: „Sukurti prielaidas ir skatinti, kad kiekviena švietimo įstaiga – nuo darželio ligi universiteto – būtų šeimai ir visuomenei atviras kultūros skleidimosi ir skleidimo lokalinis ar respublikinis židinys“(M. Lukšienė, 1993, p.36).

Šeima ir ikimokyklinė įstaiga yra dvi svarbiausios vaikų auklėjimo institucijos. Tėvus ir pedagogus vienija vienas tikslas – vaiko gerovė. Vaikas kryptingai ugdomas tada, kai darniai sutaria šeima ir ikimokyklinė įstaiga, kai vaikų ugdymas šeimoje ir ikimokyklinėje įstaigoje vienas kitą papildo. Todėl pati svarbiausia mokytojų ir tėvų funkcija – gilintis į vaiko psichologiją, suprasti jo siekius ir poreikius. Vaiko ugdymas sėkmingiausias tada, kai šeima ir mokykla bendradarbiauja. Tėvų švietimas, pagrįstas asmenybės psichologijos samprata ir technikos naudojimu mokymo procese, tapo pagalbos vaikams pamatu nuo to laiko, kai 1920 metų pradžioje A. Adleris pradėjo užsiėmimus šeimos centruose Vienoje.

Vaikas perima šeimos gyvenimo būdą, jos narių dorinę bei dvasinę kultūrą, elgesio normas, veiklos ir bendravimo su kitais žmonėmis pavyzdžius. Vaikui atėjus į ikimokyklinę įstaigą, į tėvų pradėtą socializacijos procesą įsitraukia ir pedagogai. Ikimokyklinę įstaigą ir šeimą jungia tas pats ugdymo objektas – vaikas. Ikimokyklinė įstaiga – tai ta vieta, kur vaikai išraiškingai ir gražiai kuria savo pasaulį. Tai vieta, kur išmėginama daugybė išraiškos būdų ir mėgaujamasi kiekvieno jų savotišku skoniu – klausomasi muzikos, pasakų ir istorijų, spalvomis ir linijomis išliejami sumanymai, pajuntamas raumenų judėjimo ritmas žaidžiant, tiriant ir konfrontuojama, taip tikrinant vaikų galimybes. Ikimokyklinė įstaiga yra bendravimo ir bendravimo, kaip gyvenimo būdo, inkubatorius.

M. Lukšienė, aiškindama kaitos principo esmę, kalba apie mokyklą, tačiau tai tinka ir ikimokyklinei įstaigai: „Dabar tėvai dažnai dalyvauja buitiniame mokyklos gyvenime ir informuojami apie vaikų mokymąsi. <...> Bendradarbiavimas grindžiamas ne vienpusiška

informacija, o dalijimusi patirtimi. Tėvai mokykloje turėtų būti ne svečiai, o jos gyvenimo (joje organizuojamų kultūros renginių, pobūvių ir kt.) dalyviai“ (M. Lukšienė, 2000, p. 406).

R. Kontautienės (2000) žodžiais, pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtra ypač priklauso ir nuo visapusiško mokytojo pasirengimo bendradarbiauti. Mokytojas – pedagoginio bendradarbiavimo sistemos mokykloje iniciatorius ir organizatorius. Tačiau bendradarbiavimo vyksmui svarbūs ir visi kiti mokyklos bendruomenės nariai – pedagogai bei mokinių tėvai, kurie vienaip ar kitaip atliepia bei palaiko bendradarbiauti nusiteikusio mokytojo iniciatyvas. Bendradarbiavimo idėjos sklaida, tobulėjimas atsiranda tada, kai visi mokyklos bendruomenės nariai susivienija, įtvirtina tarpusavio santykius, nuolat juos plečia, stiprina, pokyčius kreipia tinkama linkme.

Psichologas Rimantas Želvys (1995) rašo, kad bendravimas – tai prasminga dviejų ar daugiau žmonių sąveika.

J. Vabalas – Gudaitis pedagoginę sąveiką apibūdina kaip „dinamišką žmonių bendravimo sistemą, kurios nariai geriau pastebi vienas kito poelgius, stipriau vienas kitą veikia, tarp kurių yra funkciniai santykiai, o psichinė indukcija ir įtaiga vyksta lengviau ir abipusiškiau“(J. Vabalas – Gudaitis, 1983, p.149). Pagrindinis sąveikos principas pabrėžia abiejų jos narių (tėvų ir pedagogų) lygybę ir abipusį dalyvavimą.

Tėvų dalyvavimas švietime ir vaikų ugdyme gali būti plėtojamas trimis kryptimis: kaip *paralelinis*, esantis „šalia“ vaikų ugdymo (Seefeldt, 1993,p.37), arba – kaip *epizodinis* ,atliepiantis pačius įvairiausius tėvų poreikius ir interesus vaikų ugdymo srityje; kaip *sinchroninis*, grįstas nuolatine, bendradarbiaujančia tėvų ir pedagogų sąveika vaikų ugdyme. *Paralelinis* tėvų švietimas, padeda „įtraukti“ šeimas į vaikų ugdymą, ir – „atspindi pagarbą tėvų pažiūroms, įvertina ir nustato šeimos stipriąsias ir silpnąsias puses, gerbia jų pasirinkimą dėl vaiko ugdymo darželyje ir sudaro galimybę panaudoti tėvų patyrimą sudarant alternatyvias programas“ (Murphy, 1997, p.34). *Epizodinis* - orientuotas į silpnąsias tėvų puses vaikų ugdyme ir „suteikia galimybę pakoreguoti ugdymo programas, ir tokiu būdu daryti įtaką naujai tėvų patirčiai vaikų ugdyme“ (Goffin, 1988, p.103). *Sinchroninis* – išryškina nuolatinio tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo strategijas, sąveikos kryptį, kai šalia tėvai įgyja tam tikrą žinojimą bei mokėjimus vaikų ugdymo srityje.

Dalyvaudami vaiko ugdymo procese, tėvai palankiai vertina mokymo būdus ir metodus. Pateikia naujų idėjų, skatinančių aktyviai ir produktyviai veikti. Tik bendraudami ir bendradarbiaudami tėvai ima geriau suprasti pedagogių darbą, geriau pažįsta savo vaiką. Pamato, kaip jis jaučiasi grupėje, kaip bendrauja su draugais, kaip ilsisi. Vaikų problemos ypač suartina pedagogus ir tėvus. Džiugu, kad ikimokyklinės įstaigos ir šeimos bendravimas remiasi pasitikėjimu, o jis atsiranda tik aktyviai bendraujant. Kai vaikai mato į

priešmokyklinės grupės bendruomenės veiklą įsitraukusius tėvus, išauga jais pasitikėjimas. Tėvų veikla gali būti labai įvairi: profesinių žinių perteikimas, knygelės paskaitymas ir nagrinėjimas, bandymo darymas, švenčių organizavimas ir kt. partnerystė parodo vaikams, kaip suaugusieji gali kartu dirbti ir kurti.

Tikriausiai ne per drąsu teigti, kad niekada Lietuvos švietimo sistemoje nėra buvę tiek demokratiškų idėjų, tiek laisvų ir kūrybingų asmenybių, orientuotų į atvirumą, pasitikėjimą. Nors bendradarbiavimo metodika taikoma daugiau kaip šimtmetį, tačiau analizuoti, tyrinėti pradėta daugiau kaip prieš 30 metų. Nederėtų gailėtis, kad mes vėluojame. Tereikia racionaliai pasinaudoti JAV, Kanados, Anglijos, Norvegijos, Izraelio ir kitų pasaulio šalių pedagogų patirtimi.

Žymesnieji humanistinės psichologijos atstovai (A. Maslow, C. Rogersas) rašė, kad bendraujant laikomasi ne tik „mandagumo tono“, paisoma asmeninės erdvės, neverbalinių bendravimo faktorių, bet kartu aktualizuojamas besąlygiškos pagarbos kitam principas suvokiant, kad su manimi kalbantis asmuo – absoliuti vertybė, visomis situacijomis galinti laisvai ir atsakingai rinktis.

Ugdymo įstaigai turi rūpėti, kaip įtraukti tėvus į įstaigos gyvenimą. J. L. Epstein (1995) siūlo tokį veiklos būdų sąrašą, parodantį, kaip ugdymo įstaiga tai galėtų įgyvendinti:

1. **Tėviškai**, t.y. kiekvienuose namuose padėdama sukurti palankią mokymuisi aplinką.
2. **Bendraudama**, t.y. aiškiai ir tiesiai informuodama tėvus apie savo veiklą.
3. **Vadovaudamasi savanoriškumo principu**, t.y. naudodamasi savanoriška tėvų bei bendruomenės pagalba ir ją skatindama.
4. **Patarimais,** t.y. patardama tėvams, kaip dalyvauti vaikų ugdymo ir kitoje su mokykla susijusioje veikloje.
5. **Priimdama sprendimus,** t.y. į sprendimų priėmimo procesą įtraukdama tėvus ir skatindama juos dalyvauti, kai aptariami svarbūs mokyklai reikalai.
6. **Bendraudama su bendruomene**, t.y. pasitelkdama jos išteklius ir naudodamasi paslaugomis, kad padėtų šeimoms ir mokiniams.

G. Morgan ir K. Morgan (1992) nurodo dalykus, į kuriuos būtina atsižvelgti siekiant naudingos tėvų ir mokyklos partnerystės:

- Partnerystės programai ir veiklai reikia skirti nemažai dėmesio, jei norima, kad ji būtų naudinga, taupytų laiką, jėgas ir išteklius.
- Bendradarbiavimas turi būti humaniškas. Programose dalyvaujantys žmonės nori gauti visą reikiamą informaciją ir jaustis darą tam tikrą įtaką.
- Turi būti aiškūs visi kriterijai ir, jei esama kai kurių apribojimų ar draudimų, kurių partneriams privalu paisyti, tai juos reikia atvirai išdėstyti.

- Mokyklos bendruomenė turi imtis iniciatyvos. Labai svarbu, kad pačioje mokykloje vyrautų bendradarbiavimo atmosfera, jei norima, kad žmonės pasijustų kviečiami kurti ilgalaikę partnerystę.
- Turi būti numatyta reikiamų išteklių. Kad partnerystės programa būtų įgyvendinta, jei reikia skirti laiko, jėgų, tam tikrą finansinę ir materialinę paramą.

Tėvų, pedagogų ir vaikų bendrystė yra svarbi vertybė, leidžianti perduoti patirtį, amžiais sukauptas žinias, kultūrą ir tradicijas. Ši idėja įgauna vis masiškesnį pobūdį ikimokyklinėse įstaigose. Aktyvus tėvų domėjimasis ugdymo procesu, noras padėti organizuojant šventes, išvykas ir aktyviai jose dalyvaujant, plėtojant pedagoginį švietimą, padedama tėvams geriau pažinti ir suprasti vaiką. Tai rodo, kad ikimokyklinės įstaigos vis labiau demokratėja, vis labiau prisitaiko prie šiandienos reikalavimų. Mokomės vieni iš kitų, juk ieškant, kuriant, bendraujant ir bendradarbiaujant galima tiek daug padaryti, juk tik tada įgyjama nauja patirtis, atsiranda pasitikėjimas savimi ir atsakomybės jausmas. Kada šeima ir ikimokyklinė įstaiga savo darbu viena kitą papildys, tuomet galėsime teigti, jog pedagogas bus prisidėjęs prie tikro savo tautos kultūrinimo, tada jis bus atlikęs pedagoginį vaikų darželio uždavinį.

Ką laimi šeima bendradarbiaudama su ikimokykline įstaiga:

- išmoksta, lygindama su kitais vaikais, vertinti savo vaiką;
- daugiau sužino apie vaiko vystymąsi;
- geriau pažįsta ir gerbia ugdytojus;
- susipažįsta su vaiko draugais;
- ilgam susidraugauja su kitais tėvais;
- sugeba ugdymą tęsti namuose;
- išmoksta tokios veiklos, kurią smagu tęsti namuose.

Ką laimi pedagogai:

- gali daugiau laiko skirti kiekvienam vaikui arba dirbti mažesnėmis grupėmis;
- sužino, kaip tėvai sudomina, paskatina savo vaikus;
- patiria, kaip šeimos nariai padeda vaikams rasti sprendimą;
- daugiau sužino apie vaiką ir šeimos tradicijas.

Svarbu nebijoti būti paprastiems, nuoširdiems, geranoriškiems su visais: vaikais, tėvais, pedagogais, savo šeimos nariais. Būtina vadovautis principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaikų labui. Ne veltui sakoma: kaip šauksi – taip ir atsilieps.

3. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO GRUPĖS IR ŠEIMOS PARTNERYSTĖS ANALIZĖ, RENGIANT VAIKUS MOKYKLAI UTENOS MIESTO IKIMOKYKLINĖSE ĮSTAIGOSE

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo tikslas – nustatyti šeimos ir priešmokyklinės grupės ryšį, įvertinti tėvų suvokimą bei lūkesčius dėl vaiko parengimo mokyklai.

Tyrimas buvo atliekamas Utenos miesto ikimokyklinių įstaigų „Želmenėlis“, „Pasaka“, „Voveraitė“, darželių – mokyklų „Gandrelis“, „Eglutė“, „Saulutė“ priešmokyklinėse grupėse. Tyrimo metu buvo apklausta 210 skirtingo amžiaus bei išsilavinimo priešmokyklinio ugdymo grupes lankančių tėvų, vaikų ir globėjų. Tiriamieji turėjo atsakyti į 18 (neskaitant klausimų apie lytį, amžių ir išsilavinimą) klausimų (raštu), iš kurių net 9 buvo kompleksiniai, o 2 atvejais tėvai turėjo pateikti savo komentarus. Gaila, tačiau komentarus pateikė tik nedidelė dalis pildžiusių anketas, todėl šių dviejų klausimų nepavyko detaliau paanalizuoti. Susisteminus anketų duomenis pasirodė, jog apklausoje dalyvavo 172 (82%) motinos, 35 (17%) tėvai ir 3 (1%) globėjai (1 pav.). Galima spėti, jog motinos labiau nei tėvai rūpinasi savo vaikų priešmokyklinio ugdymo problemomis, nes logiška manyti, jog motinų ir tėvų turėtų būti beveik po lygiai.

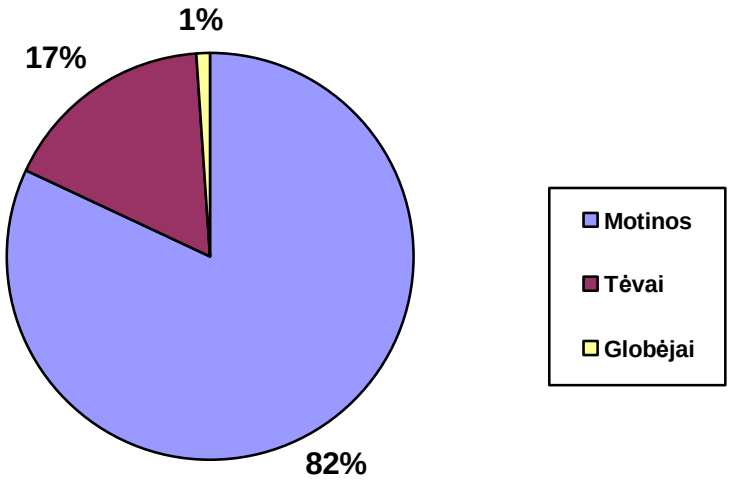

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kas jie yra vaikui (tėvas, motina, globėjas)

Įvertinus tiriamųjų pasiskirstymą pagal amžių paaiškėjo, jog didžiąją daugumą 114 (54%) sudarė 31 – 40 metų amžiaus tiriamieji (2 pav.). Tuo tarpu iki 25 metų amžiaus tiriamųjų

buvo vos 4 (2%), 26–30 metų – 72 (34%), 41–50 –16 (8%), ir daugiau kaip 51 metų amžiaus – 4 (2%). Šis rezultatas logiškas, nes labiausiai tikėtina, jog būtent 26–40 metų amžiaus tėvai turėtų auginti ikimokyklinio amžiaus vaikus. Jaunesnių tėvų vaikai dažniau būna jaunesni, o vyresnių – vyresni.

Pagal išsilavinimą tyrimo dalyviai pasiskirstė taip: daugiausia, 60 (28%) apklaustųjų nurodė turį aukštąjį išsilavinimą, beveik tiek pat, 58 (28%) turėjo spec. vidurinį išsilavinimą (įgytas iki 1993 metų), aukštesnįjį (įgytą po 1993 metų) turėjo 54 (26%) tiriamųjų, 35 (17%) buvo įgiję vidurinį išsilavinimą. Dar 3 (1%) nurodė kita (nebaigtas aukštasis ir pan.).

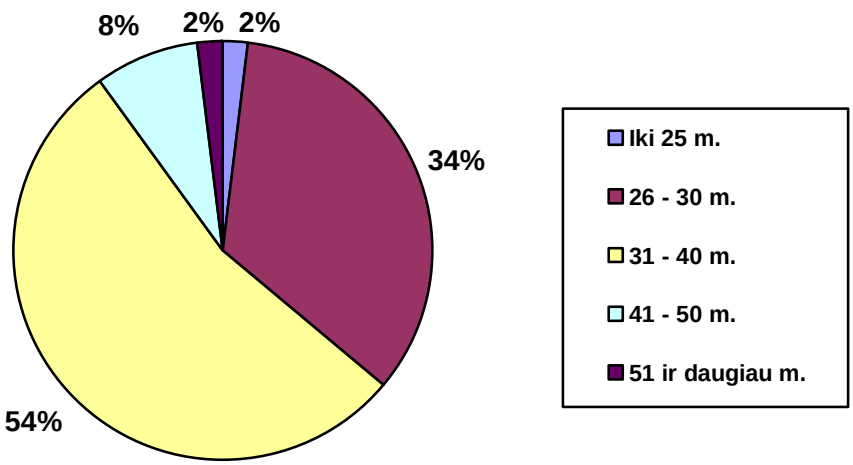

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

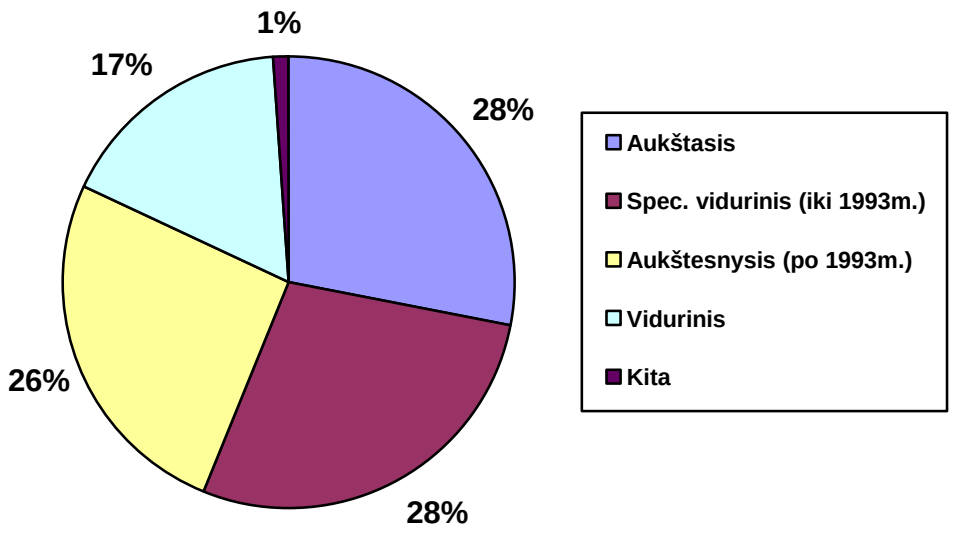

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

3.2. Bendras tėvų požiūrio į priešmokyklinio ugdymo įstaigas vertinimas

3.2.1. Atitinkamos priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas

Lopšelis – darželis yra tarpinė grandis tarp šeimos ir mokyklos, kuriai tenka labai svarbus vaidmuo vaiko gyvenime. Ikimokyklinė įstaiga padeda vaikui pasirengti mokyklai, plėtoja jo kūrybines galias ir gebėjimus. Penktieji šeštieji vaiko gyvenimo metai vieni svarbiausių, nes per šį laikotarpį vaikas priima ir apdoroja labai daug informacijos.

Klausimui, kodėl vaikui buvo parinkta būtent ta ugdymo įstaiga, kurią jis šiuo metu lanko, buvo pateikti 7 teiginiai, į kuriuos buvo galimi 5 atsakymų variantai. Kaip tėvai atsakinėjo į šiuos klausimus, matome 4 pav.

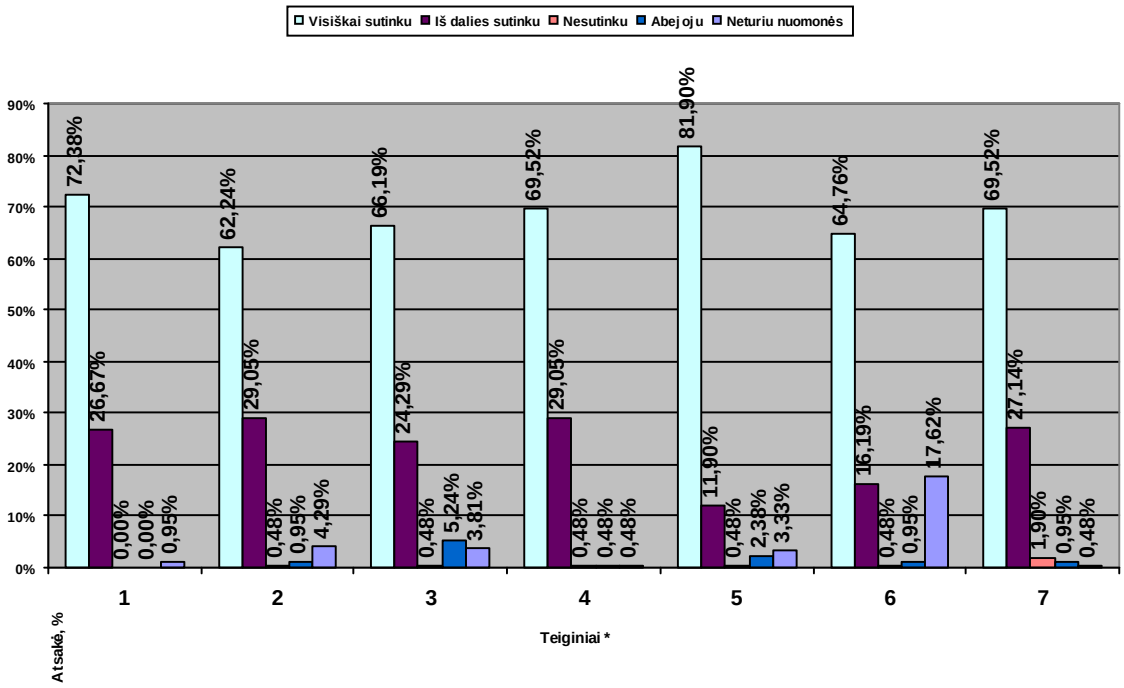

4 pav. Priežastys, dėl kurių tėvai pasirinko būtent tą ugdymo įstaigą

***Teiginiai: 1. Vaikų ugdymas, globa, priežiūra šioje įstaigoje atitinka Jūsų šeimos poreikius ir rūpesčius; 2. Ugdymo įstaigoje paramą ir pagalbą gaunate laiku ir kokybišką; 3. Ugdymo įstaigoje vyrauja pagarba, visi jaučiasi pripažįstami ir vertinami; 4. Ugdymo įstaigos informacija apie vykdomą veiklą yra tiksli, išsami ir teikiama laiku; 5. Ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios laiduoja kokybišką vaikų ugdymąsi; 6. Geri atsiliepimai apie ugdymo įstaigą mieste, rajone; 7. Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą.**

Matome, jog didžioji dauguma tėvų su pateiktais teiginiais visiškai sutiko. Vertinant pozityvų tėvų požiūrį (sumuoti atsakymai „sutinku“ ir „iš dalies sutinku“), gauti dar įspūdingesni skaičiai (žr.1 lentelę – 2 priedas). Matome, jog daugiausiai tėvų pozityviai vertino 1 (Vaikų ugdymas, globa, priežiūra šioje įstaigoje atitinka Jūsų šeimos poreikius ir rūpesčius), 4 (Ugdymo įstaigos informacija apie vykdomą veiklą yra tiksli, išsami ir teikiama laiku) bei 7 (Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą) teiginius. Tiesa, pastarajam teiginiui daugiausiai ir prieštarauta (1,9% apklaustųjų). Tuo tarpu mažiausiai pozityviai buvo vertinamas 6 teiginys (Geri atsiliepimai apie ugdymo įstaigą

mieste, rajone). Dėl šio teiginio buvo ir daugiausiai abejota (17,62% respondentų). Įdomu tai, jog vienas iš tėvų neigiamai (nesutiko su teiginiais) vertino 5 (Ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios laiduoja kokybišką vaikų ugdymąsi), 6

(Geri atsiliepimai apie ugdymo įstaigą mieste, rajone) ir 7 (Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą) teiginius, tačiau visus likusius – pozityviai. Kadangi iš esmės 1 teiginys (Vaikų ugdymas, globa, priežiūra šioje įstaigoje atitinka Jūsų šeimos poreikius ir rūpesčius) atitinka 5 ir 7 ir prieštaraujant vienam teiginiui prieštaraujama kitam, tikėtina, jog ne visi respondentai (bent jau vienas tai tikrai) pakankamai atidžiai ir sąžiningai atsakinėjo į šį klausimą.

Tačiau vis dėlto galima teigti, jog didžioji dauguma tėvų priešmokyklinio ugdymo įstaigas vertina pozityviai arba labai pozityviai visais pateiktais aspektais, ir tikėtina, būtent dėl to šias ugdymo įstaigas jie ir pasirinko.

Kitu anketos klausimu buvo siekiama įvertinti, kodėl tėvai savo vaikui parinko tam tikrą konkrečią priešmokyklinę grupę. Analogiškai pirmajam klausimui buvo suformuoti teiginiai, kurie turėjo būti vertinami pagal tinkamą atsakymą („sutinku, beveik sutinku, nesutinku, abejoju, neturiu nuomonės“). Taigi, iš esmės vertinimo skalė atitinka pirmojo klausimo atvejį. Grafinė atsakymų į šį klausimą išraiška pateikta 5 pav.

Matome, jog net 93,81% tėvų parinkdami savo vaikui priešmokyklinio ugdymo grupę prioritetą teikė faktui, jog jų vaikas toje grupėje turi draugų. Bet tik 60,5% tėvų sutiko su teiginiu, jog jų vaiko pasiekimų kokybė priešmokyklinio ugdymo grupėje yra gera. Tačiau vis dėlto galima teigti, jog teiginių vertinimas buvo negatyvus, kadangi tik 3 kartus teiginiai buvo įvertinti neigiamai. Vėlgi sumuojant pozityvius („sutinku ir beveik sutinku“) vertinimus paaiškėjo, jog tėvai pozityviausiai vertino 4 (Vaikas priešmokyklinėje grupėje turi draugų) ir 5 (Grupės aplinka jauki, estetiška) teiginius (žr.2 lentelę – 3 priedas). Įvertinus pozityvių atsakymų dalies į skirtingus teiginius skirtumus dviejų imčių proporcijų lyginimo testu paaiškėjo, jog pastarųjų teiginių pozityvių vertinimų dalis statistiškai patikimai didesnė už 1 (Grupės pedagogai įdomiai veda ugdomąją veiklą) bei 2 (Gera vaiko pasiekimų kokybė priešmokyklinėje grupėje) teiginių vertinimus, tačiau nesiskiria nuo 3 (Rūpinamasi vaiko saugumu) teiginio vertinimų. Taigi, galima teigti, jog tėvai savo vaikui priešmokyklinę grupę parinko visų pirma dėl jaukios grupės aplinkos ir grupėje esančių vaiko draugų.

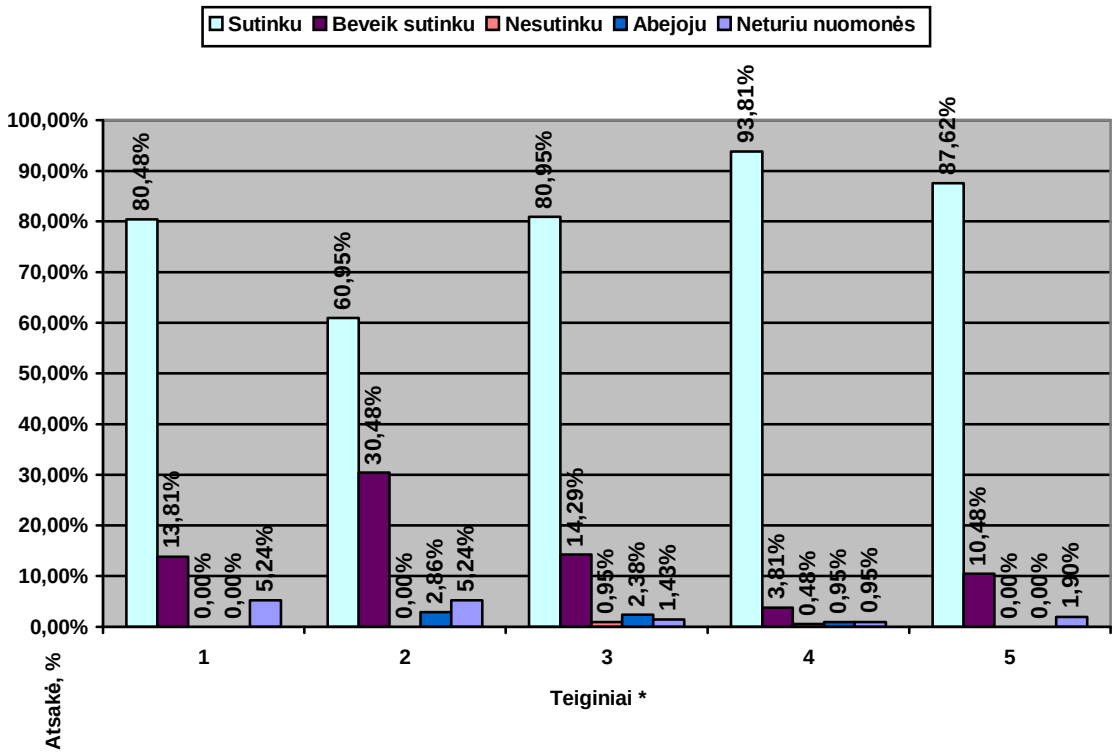

5 pav. Priežastys, dėl kurių tėvai savo vaikui parinko šią priešmokyklinę grupę

***Teiginiai: 1. Grupės pedagogai įdomiai veda ugdomąją veiklą; 2. Gera vaiko pasiekimų kokybė priešmokyklinėje grupėje; 3. Rūpinamasi vaiko saugumu; 4. Vaikas priešmokyklinėje grupėje turi draugų; 5. Grupės aplinka jauki, estetiška.**

Taip pat siekiant patikrinti, ar anketas pildžiusieji tėvai buvo pakankamai sąžiningi, buvo atlikta koreliacinė analizė tarp klausimų teiginių apie ugdymo įstaigą ir priešmokyklinę grupę vertinimo. Kadangi kai kurie teiginiai identiški, koreliacinio ryšio buvimas tarp jų vertinimų būtų logiškas. Todėl buvo atlikta koreliacinė analizė tarp 1 klausimo 7 teiginio (Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą) ir 2 klausimo 3 teiginio (Rūpinamasi vaiko saugumu). Buvo gautas koreliacijos koeficientas r=0,348, kuris yra patikimas su reikšmingumo lygmeniu p→0 kai n=210. Tokia maža p vertė rodo, jog koreliacijos koeficientas labai patikimas, todėl atsakymai į anketų klausimus buvo labai sąžiningi. Tą patvirtina ir gautas stiprus koreliacinis ryšys tarp dar dviejų panašių teiginių atsakymų: 1 klausimo 5 (Ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios laiduoja kokybišką vaikų ugdymąsi) ir 2 klausimo 1 (Grupės pedagogai įdomiai veda ugdomąją veiklą) teiginių. Gautas koreliacinis ryšys r=0,460 patikimas su reikšmingumo lygmeniu p→0 kai n=210.

Į klausimą, ar vaikui pakanka pedagogų dėmesio, teigiamai atsakė 80% respondentų, 18% manė, jog ne visada, 2% – jog nepakanka (6 pav.). Kadangi atsakymas „ne visada“ dalinai

pozityvus, vėlgi galima teigti, jog didžioji dauguma tėvų patenkinti pedagogų jų vaikui skiriamu dėmesiu.

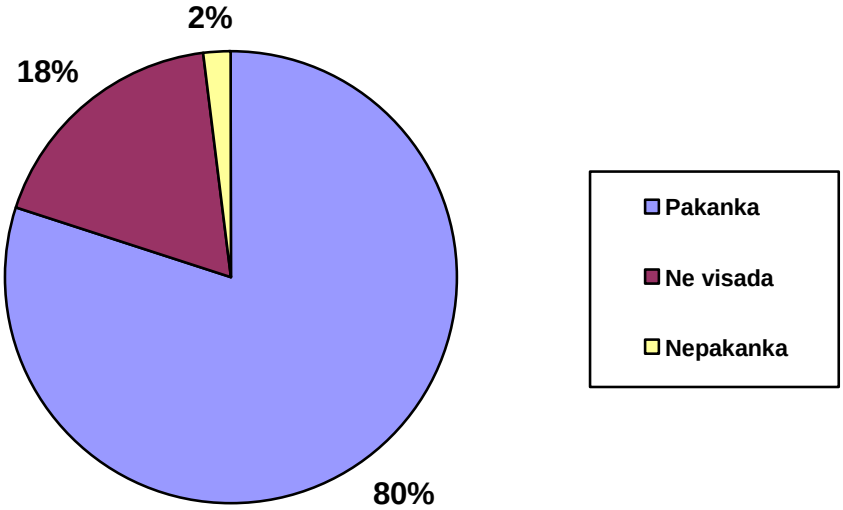

6 pav. Tėvų nuomonė apie tai, ar pakanka pedagogų dėmesio jų vaikui

3.2.2. Informacijos apie vaiką gavimas iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos

Mūsų šalyje prasidėjusi švietimo reforma grindžiama humanistiniais, demokratiniais ir atsinaujinimo (kaitos) principais. Švietimo reformos pagrindinis tikslas – ugdyti asmenį, sugebantį gyventi atviroje visuomenėje, galintį kritiškai mąstyti, savarankiškai veikti, tinkamai spręsti problemas ir atsakyti už savo sprendimus. Siekiama išugdyti laisvą ir savarankišką, kūrybingą asmenybę, gebančią gerbti, išklausyti kitus, siekiančią konsensuso bendravimo ir bendradarbiavimo dėka. Šeimos ir ikimokyklinės ugdymo įstaigos bendradarbiavimas šiandien tampa vienu didžiausių mūsų visuomenės rūpesčiu.

Vienas esminių sėkmingo šeimos ir vaikų ugdymo institucijos bendradarbiavimo rodiklių – abipusis keitimasis informacija.

Vaikus ugdo ne tik priešmokyklinė grupė. Todėl svarbu išsiaiškinti vaiko ir šeimos lūkesčius bei juos tenkinti, palaikyti vaiko ugdymui palankias šeimos tradicijas ir kiek įmanoma įtraukti jį ir šeimą į ugdymo procesą. Vertinant tai, kaip dažnai tėvai bendrauja su priešmokyklinio ugdymo grupės pedagogu pasirodė, jog dauguma tėvų su pedagogais bendrauja kiekvieną dieną arba bent kartą per savaitę (atitinkamai 54% ir 40%). 1% tėvų (2 respondentai) tvirtino su pedagogais visai nebendraujantys, kiti – bendraujantys bent kartą į mėnesį. Pasitaikantys atsakymai „kelis kartus per savaitę“ buvo priskirti variantui „kartą per savaitę“.

Taip pat buvo bandoma nustatyti, ar yra ryšys tarp tėvų bendravimo su pedagogais dažnio ir pedagogų vaikams skiriamo dėmesio vertinimo pozityvumo. Tuo tikslu buvo atlikta koreliacinė analizė. Gautas koreliacijos koeficientas r=0,059 yra nepatikimas su reikšmingumo lygmeniu p=0,393 kai n=210. Tai rodo, jog tėvų nuomonė apie pedagogų jų vaikui skiriamą dėmesį nepriklauso nuo to, kaip dažnai tėvai bendrauja su savo vaikų pedagogais.

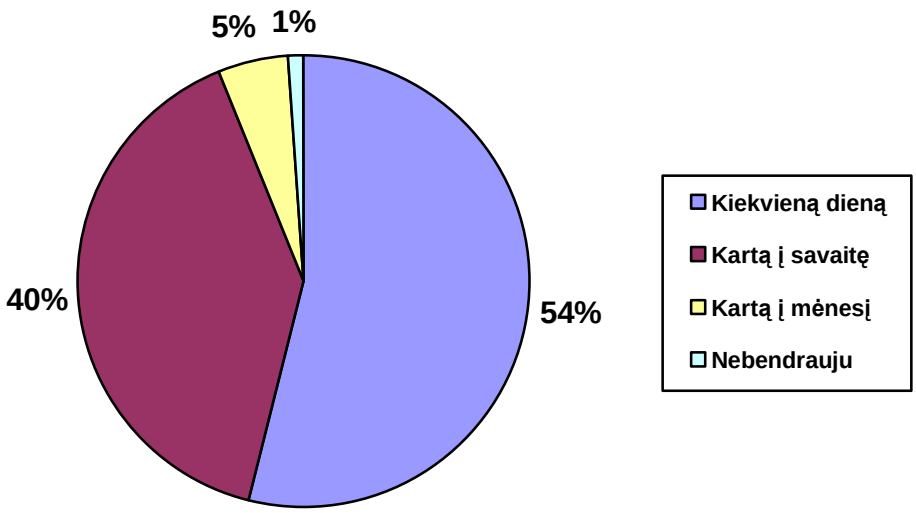

7 pav. Tėvų bendravimo su pedagogu, dirbančiu su jų vaiku, dažnio vertinimas

Todėl galima spėti, jog ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai yra pakankamai kompetentingi dirbti savo darbą, jų darbas vaikų tėvus patenkina ir dalis tėvų, jais pasitikėdami, nemato reikalo pernelyg dažnai bendrauti su pedagogais. Aišku, tam įtakos gali turėti ir kitos priežastys, tokios kaip tėvų užimtumas, galbūt nepakankamas dėmesio skyrimas vaiko ugdymui ir pan.

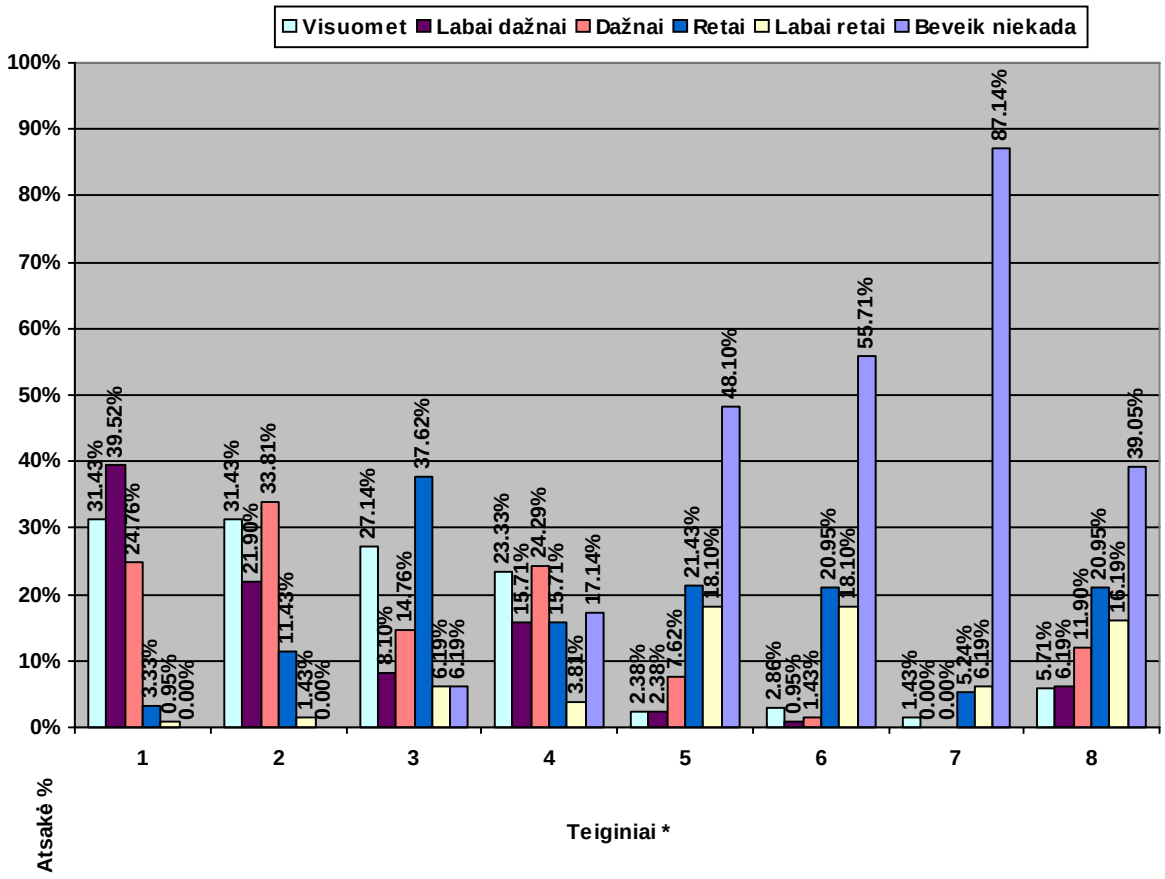

8 pav. Tėvų informacijos apie vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje gavimas

***Teiginiai: 1. Praneša vaikas; 2. Grupėje kalbantis su pedagogu; 3. Grupės tėvų susirinkime; 4. Tėvų skelbimų lentoje; 5. Raštu; 6. Telefonu; 7. Pedagogo apsilankymo namuose metu; 8. Atsitiktinių pokalbių metu.**

Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kokiu būdu tėvai dažniausiai gauna informaciją apie vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje ugdymo grupėje. Šio tyrimo duomenys pateikti 8 pav. Matome, jog daugiausia tėvų (po 31,43%) teigė visuomet gaunantys informaciją apie vaiko ugdymąsi iš savo pačių vaikų bei grupėje pokalbių su pedagogu metu. Vertinant dažnai gaunamą informaciją (vertinimai „visuomet“, „labai dažnai“ ir „dažnai“) taip pat labiausiai populiarūs šie du informacijos šaltiniai. Dažniausiai informacija buvo gaunama iš vaikų (95,71%) ir pedagogų grupėse (87,14%), rečiausiai – pedagogo apsilankymo namuose metu (1,43%) bei telefonu (5,24%). Tiesa, reikia atkreipti dėmesį, jog toks vertinimas yra sąlyginis bent jau dviem aspektais: kai yra gana abstraktus vertinimas („visuomet“, „labai dažnai“, „dažnai“, „retai“, „labai retai“, „niekada“), skirtingi žmonės gali labai nevienodai vertinti. Juk kas vienam atrodo „labai dažnai“, kito gali būti traktuojama kaip „retai“. Kitas aspektas yra tai, jog pvz. lyginant 90% dažnų informacijos gavimo atvejų (vertinimai „visuomet“, „labai dažnai“ ir „dažnai“) su analogiškais 70%, nebūtinai pirmuoju atveju informacijos šaltinis yra

svarbesnis. Kodėl? Įsivaizduokime, jog visus tuos 90% sudaro vertinimas „dažnai“, o visus 70% – vertinimas „visuomet“. Vis dėlto antrąjį variantą reikėtų traktuoti kaip svaresnį informacijos gavimo šaltinį. Vertinant informacijos gavimo būdų statistinius skirtumus tam buvo pasirinkta vienfaktorinė dispersinė analizė. Jos tinkamumas (hipotezės apie dispersijų lygybę tikrinimas) šiuo ir kitais atvejais įvertintas Brauno-Forsaito kriterijumi. Visais atvejais gauta $p>0,05$, todėl šiuo ir kitais atvejais dispersinę analizę taikyti galima. Vertinant atsakymus į skirtingus teiginius taikytas aposteriorinis daugkartinio lyginimo (*post hoc*) Tjukio HSD kriterijus. Šis lyginimas remiasi svertiniais vidurkiais. Kriterijus pasirinktas dėl savo konservatyvumo – daug mažesnė galimybė lyginant su kitais post hoc kriterijais (Fišerio LSD, Bonferonio, Studento-Njumano-Keulso) padaryti pirmos rūšies klaidą. Jo rezultatai pateikti 3 lentelėje (Žr.3 lentelę – 4 priedas).

Todėl, siekiant tiksliau įvertinti, kuris vis dėlto informacijos šaltinis svarbiausias, buvo apskaičiuoti svertiniai vidurkiai skirtingam informacijos iš tam tikro šaltinio gavimui suteikiant skirtingą statistinį svorį. Buvo sudaryta gradacija, pagal kurią tam tikram dažnumui priskirtas tam tikras skaičius: „visuomet“ – 1; „labai dažnai“ – 2; „dažnai“ – 3; „retai“ – 4; „labai retai“ – 5; „niekada“ – 6. Svertinis vidurkis skaičiuotas pagal formulę: $X_{(vid.)}=(n_{(visuomet)}*1+ n_{(labai\ dažnai)}*2+ n_{(dažnai)}*3+ n_{(retai)}*4+ n_{(labai\ retai)}*5+ n_{(beveik\ niekada)}*6)/N$. Čia N – imties tūris, t.y. – 210. Natūralu, jog pagal šią formulę mažiausias gautas skaičius rodys dažniausiai pasitaikantį informacijos šaltinį. Gauti svertiniai vidurkiai pateikti 3 lentelėje (Žr.3 lentelę – 4 priedas). Matome, jog vis dėlto tėvai informaciją apie vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje dažniausiai gauna iš savo vaikų bei grupėje kalbantis su pedagogu (statistiškai šie du informacijos gavimo šaltiniai pagal dažnumą nesiskiria), o rečiausiai – pedagogo apsilankymo namuose metu. Kiek rečiau informacija gaunama telefonu bei raštu, šie du šaltiniai tarp savęs irgi statistiškai nesiskiria, kaip ir tėvų susirinkimuose bei skelbimų lentoje. Taigi, svertinių vidurkių skaičiavimas patvirtino jau anksčiau darytą prielaidą. Galima spėti, jog tai sąlygoja susitikimų dažnis, kadangi tėvai be jokios abejonės savo vaiką mato dažniau, nei tėvų skelbimų lentą, praleidžia su juo daugiau laiko. Stebina tik santykinai mažas informacijos gavimas telefonu, nors kita vertus, kadangi tėvai su vaikais kalbasi kasdien, o pedagogą dauguma mato kasdien ar bent kartą į savaitę, poreikio skambinti ar kažką sužinoti telefonu gal ir nėra. Lygiai taip pat traktuotinas pedagogo lankymasis namuose – tam nėra reikalo dėl aukščiau paminėtos priežasties (su pedagogu dauguma bendrauja kasdien ar bent kartą į savaitę). Nors pedagogas lankydamasis namuose, turėtų galimybę iš vienų tėvų pasimokyti gražių tarpusavio santykių, geros vaikų auklėjimo patirties, kitiems, kurie klysta, blaškosi ir nusivilia, galima būtų perteikti pedagogines, psichologines vaikų mokymo ir auklėjimo tiesas, trečius paraginti, įtikinti, kad vaikų auklėjimas yra ne tik ikimokyklinės

įstaigos, bet pirmiausia šeimos reikalas. Iš esmės galima išskirti „populiarius“ ir „nepopuliarius“ informacijos apie vaiko ugdymąsi ikimokyklinėje įstaigoje gavimo būdus: pirmiesiems be vaiko ir pokalbių su pedagogu metu priskirtini taip pat grupės tėvų susirinkimai bei tėvų skelbimų lenta. Antrieji apjungia raštišką informaciją, informaciją, gaunamą telefonu, pedagogo apsilankymo namuose bei atsitiktinių pokalbių metu.

Be abejo, svarbu ne tik tai, kaip dažnai ta informacija gaunama, bet ir kokia ji. Kitu klausimu tėvų buvo prašoma įvertinti gaunamos informacijos apie savo vaiką kokybę. Buvo galimi 4 atsakymų variantai: „labai gera“, „gera“, „patenkinama“ bei „nepatenkinama“. Rezultatai pateikti 9 pav.

Matome, jog dauguma tėvų pateikiamą informaciją vertino teigiamai (gerai ar labai gerai), tokių buvo 88%. Turint omeny jau anksčiau nustatytą teigiamą požiūrį į priešmokyklinio ugdymo įstaigų veiklą, tai nestebina. Tačiau būtų įdomu sužinoti, kaip tėvai vertina skirtingus informacijos gavimo šaltinius, kuriais labiau pasitiki ir pan. Deja, anketoje tokio pobūdžio klausimai nebuvo suformuluoti. Siekiant tai nustatyti, reikalingi papildomi tyrimai.

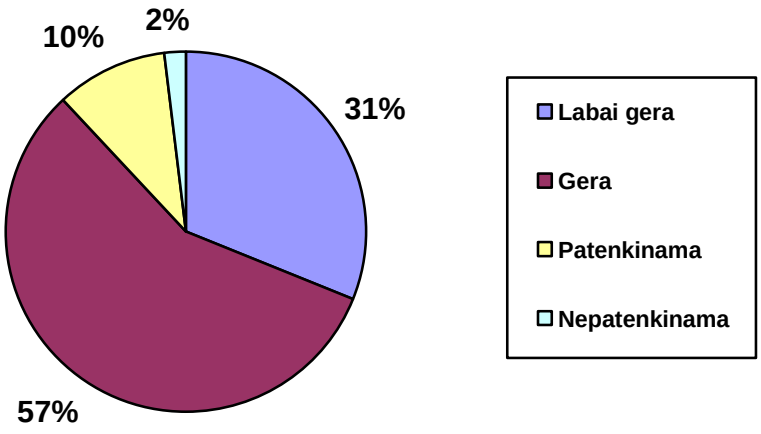

9 pav. Tėvų nuomonė dėl informacijos apie vaiką kokybės

Taip pat buvo siekiama sužinoti, kokios informacijos formos apie jų vaiko ugdymąsi tėvams būtų priimtiniausios. Tuo tikslu tėvams buvo pateikti 7 teiginiai („pokalbis su pedagogu“; informacija, gauta bendruose grupės tėvų susirinkimuose“; „informacija grupės skelbimų lentoje“; „pedagogo laiškas tėvams“; „pedagogui ar tėvams paskambinus telefonu”,

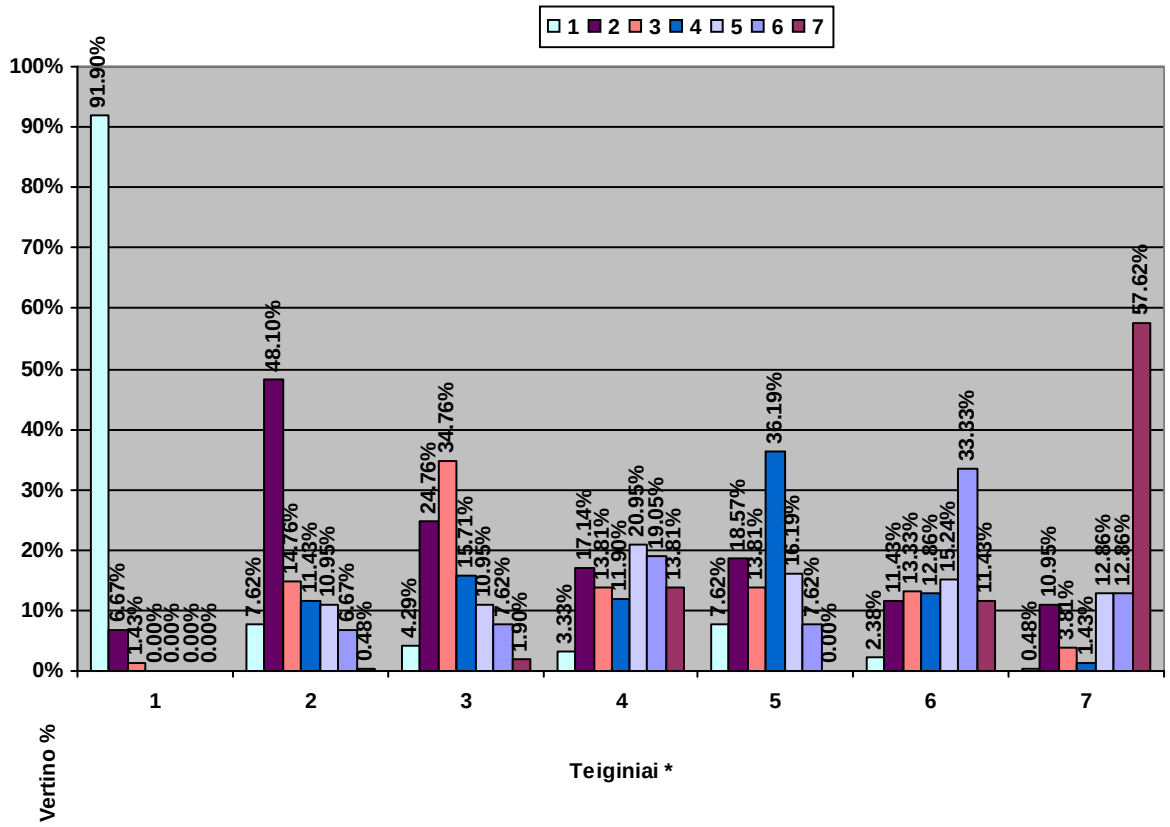

10 pav. Informacijos formų apie vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje vertinimas

***Teiginiai: 1. Pokalbis su pedagogu; 2. Informacija, gauta bendruose grupės tėvų susirinkimuose; 3. Informacija grupės skelbimų lentoje; 4. Pedagogo laiškas tėvams; 5. Pedagogui ar tėvams paskambinus telefonu; 6. pedagogui apsilankius namuose; 7. Atsitiktinių pokalbių gatvėje metu.**

namuose“; „atsitiktinių pokalbių gatvėje metu“). Respondentai teiginius turėjo vertinti prioriteto tvarka (1 – priimtiniausia informacijos forma; 7 – mažiausiai priimtina informacijos forma). Gauti rezultatai pateikti 10 pav.

Krenta į akis faktas, jog pvz. sumuojant informacijos gavimo formas, kai respondentai joms suteikdavo didžiausią prioritetą, gauname 117,62%, nors turėtų būti tik 100%. Taip yra todėl, jog kai kurie apklausos dalyviai visas informacijos formas vertino kaip vienodo prioriteto, t.y. visur surašydavo vienetukus. Tačiau nepaisant to, gautas gan aiškus vaizdas, kokie gi informacijos gavimo būdai yra priimtiniausi. Matome, jog labiausiai norima informacijos gavimo forma – pokalbis su pedagogu (91,9% tėvų ji buvo pati priimtiniausia).

Tai akivaizdu ir atlikus vienfaktorinę dispersinę analizę (Žr. 4 lentelę – 5 priedas). Patikimai reikšmingai nesiskiria tik informacija skelbimų lentoje nuo pokalbio telefonu bei pedagogo laiškas nuo pedagogo apsilankymo namuose.

Akivaizdžiai išsiskiria ir priimtiniausios informacijos gavimo formos – pokalbio su pedagogu –svertinis vidurkis. Tuo tarpu mažiausiai priimtinos informacijos gavimo formos yra atsitiktiniai pokalbiai gatvėje, pedagogo siunčiamas laiškas ir pedagogo apsilankymas namuose. Pastarasis faktas gana keistas: susidaro įspūdis, jog tėvai labai nori bendrauti su pedagogu, bet jiems tai visiškai nepriimtina, jei pokalbis vyksta jų namuose. Taip pat pakankamai norima bendravimo su pedagogu forma yra pokalbis telefonu – pagal didžiausio prioriteto vertinimą ji yra antroje vietoje kartu su informacija, gauta bendruose grupės tėvų susirinkimuose. Tiesa, vertinant svertinius vidurkius pastaroji informacijos gavimo forma tėvams priimtinesnė.

Taip pat buvo įdomu lyginti esamų ir reikiamų informacijos apie vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje formų prioritetus. Informacijos gavimo formos buvo išdėstytos prioriteto tvarka, rezultatai pateikti 5 lentelėje (Žr. 5 lentelę – 6 priedas).

Taigi, trys pagrindiniai prioritetiniai informacijos gavimo būdai atitinka: tai pokalbis su pedagogu, informacija, gaunama tėvų susirinkimuose bei grupės skelbimų lentoje. Tuo tarpu sąlyginai daug informacijos gaunama atsitiktinių pokalbių metu, nors ji tėvams mažiausiai priimtina.

Anketoje vertinant tai, iš ko informaciją norima gauti, nebuvo numatytas noro gauti informaciją iš vaiko vertinimas. Tačiau būtent iš vaikų tėvai daugiausiai informacijos ir gauna, kas jau buvo analizuota anksčiau.

Manau, kad tėvų dalyvavimas švietime yra grindžiamas ne tik ikimokyklinio ugdymo tobulinimo tikslais, bet ir individualaus patyrimo verte, kai kiekvienam iš dalyvių bendrai veikiant su kitais atsiranda sąlygos išsaugoti savo individualią vertę ir kartu realizuoti tai, kas kyla iš jų veikimo bendrumo. Tai dviejų suaugusių žmonių grupių pasirengimas „gyventi ir dirbti tuo pačiu metu dviejose kultūrose – intelektualioje, kurioje vyksta orentacija į žodžius ir idėjas , ir operacinėje“ (P. Jucevičienė, 1998.p.53). Kita vertus bendradarbiavimas – abipusio veikimo procesas, ir jo sėkmė priklauso ne tik nuo pedagogo veikos šia linkme, bet ir nuo to, kokia yra konkrečių tėvų nuostata į šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendradarbiavimą.

3.2.3. Vaiko sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas

Lietuvos švietimo reforma sudarė sąlygas liberalizuoti institucinį ikimokyklinį ugdymą, aktyviau jame dalyvauti šeimai, bendruomenei. Reformuotas ugdymo turinys pasiūlė krypčių ir metodų įvairovę, atsižvelgiant į individualius vaikų poreikius, gebėjimus bei tėvų pageidavimus. Kaip viena iš institucinio ugdymo formų atsirado *priešmokyklinis ugdymas.* Jis tapo jungiamąja grandimi tarp ugdymo šeimoje, ikimokyklinėje įstaigoje ir ugdymo

mokykloje. Todėl nuo 1997 metų, siekiant keisti siaurą supratimą apie vaiko rengimą mokyklai, iškelta nauja *vaiko brandumo mokyklai idėja* (Priešmokyklinio ugdymo koncepcija, 2000).

Pasiruošimo, subrendimo mokyklai problema – viena iš tų, kurias tyrinėtojai aptarinėja dešimtmečius. Teigiama, kad tinkamas vaiko brandumas mokyklai – tai jo fizinis, intelektinis, socialinis bei praktinis subrendimo lygis, kuris sudaro prielaidas jam sėkmingai ugdytis pagal bendrąją programą pradinėje mokykloje bei prisitaikyti prie mokyklos gyvenimo.

Todėl kitas klausimų kompleksas buvo skirtas įvertinti, kokioms vaiko brandos formoms tėvai teikia didžiausią reikšmę, kokių savybių, jų nuomone, vaikui labiausiai prireiks mokykloje. Juk mokyklai brandus yra tas vaikas, kurio savivoka, savęs vertinimas, emocijų, savikontrolės, pažinimo ir kiti procesai yra pasiekę būdingą susiformavimo lygį, o pasiekimai – mokymosi pradžiai reikalingą žinių, mokėjimų, gebėjimų apimtį ir kokybę. Šie klausimai labai svarbūs, kadangi galima įvertinti, į ką priešmokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai turėtų kreipti daugiausiai dėmesio.

Pirmasis tokio pobūdžio klausimas buvo „kuri mokyklinė vaiko sambranda (fizinė, intelektinė, socialinė ar nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu) svarbi vaikui rengiantis mokyklai“. Tėvai turėjo įvertinti šias sambrandas prioriteto tvarka (1 – svarbiausia, 4 – mažiausiai svarbi). Apibendrinti tyrimo rezultatai pateikti 11 pav.

Matome, jog dažniausiai kaip svarbiausia sambrandos forma buvo įvardinta „nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu“ (43,81%), rečiausiai – „fizinis brandumas“ (18,57%). Kaip svarbiausios sambrandos formos vertinama „intelektinė branda“ ir „nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu“, mažiausiai svarbi – „fizinė branda“ (Žr.6 lentelę – 7 priedas). Kaip mažiausiai svarbi sambrandos forma dažniausiai buvo vertinamas „fizinis brandumas“ (40,48%), rečiausiai – „intelektinė branda“ (4,76%). Vertinant svertinius vidurkius intelektinė vaiko branda, tėvų manymu, yra svarbiausia. Mažiausiai svarbi – fizinė branda (6 lentelė).O juk fiziškai silpnas pirmokas gali praleisti daug pamokų sirgdamas ir dėl to nepasiekti programos reikalavimų. Išugdyti sveiką, stiprų, gerai fiziškai ir psichiškai išsivysčiusį žmogų yra didžiulis menas ir mokslas. Vaikų sveikata priklauso nuo mitybos, materialinių gyvenimo sąlygų, darbo ir poilsio režimo, ekologijos, tėvų ir pačių vaikų požiūrio į savo sveikatą. Šiuos veiksnius pedagogams nelengva valdyti. Šie rezultatai iš esmės atitinka gautus statistinio palyginimo metu, bet jie parodė, kad pedagogai turi šviesti tėvus vaikų sveikatos ugdymo klausimais. Įvertinus statistinius skirtumus vienfaktorinės dispersinės analizės ir po to Tjukio HSD testu matome, jog statistiškai nesiskiria tik „nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu“ bei „socialinė branda“. Tokie rezultatai nėra nelaukti, kadangi fizinis išsivystymas visuomenėje dažniausiai vertinamas negatyviai dėl įvairių su agresija susijusių aspektų. Tuo tarpu visos

kitos sambrandos formos siejamos su pozityviais aspektais. Todėl tėvai be abejo nori, kad jų vaikas būtų geras mokinys, gautų gerą išsilavinimą, būtų protingas bei pritaptų prie visuomenės ir įsilietų į ją. Vėlgi pažymėtina, jog 35% visoms formoms suteikė maksimalų prioritetą (vietoje tikėtinų 100% gauname 135,24%).

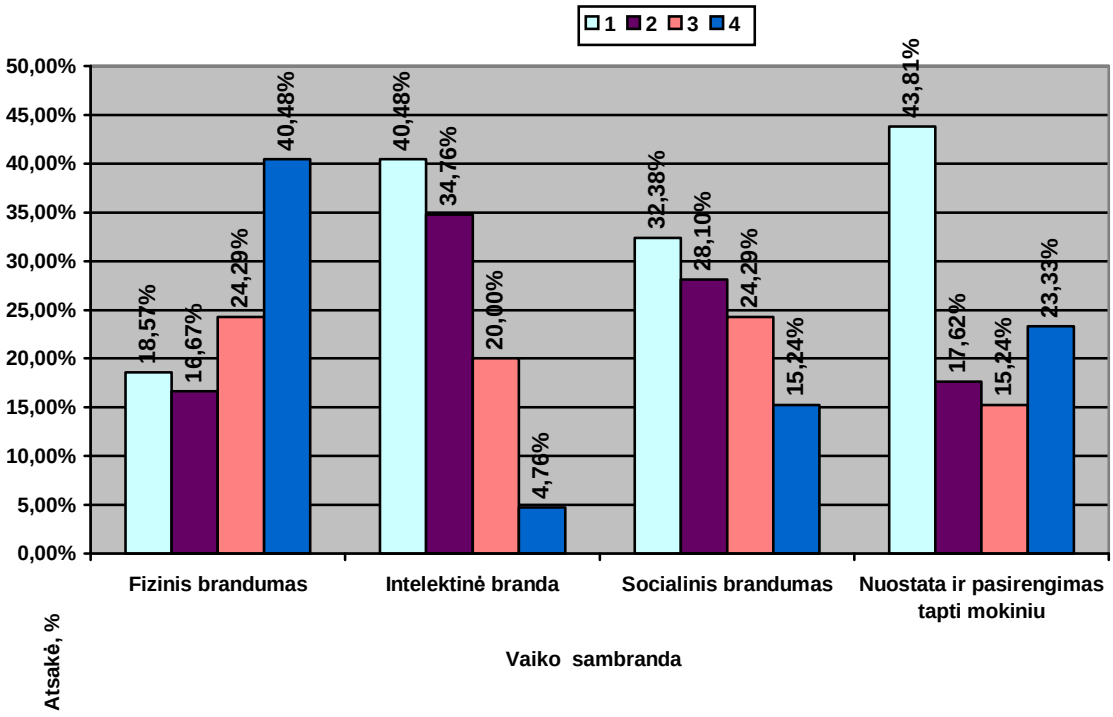

11 pav. Tėvų nuomonė apie vaiko skirtingų sambrandos formų svarbą jam rengiantis mokyklai

Vertinant fizinio brandumo skirtingus aspektus („fizinis išsivystymas“, „fizinis pasirengimas“ bei „rankos pasirengimas rašymui“) rezultatai vėlgi nebuvo netikėti. 12 pav.

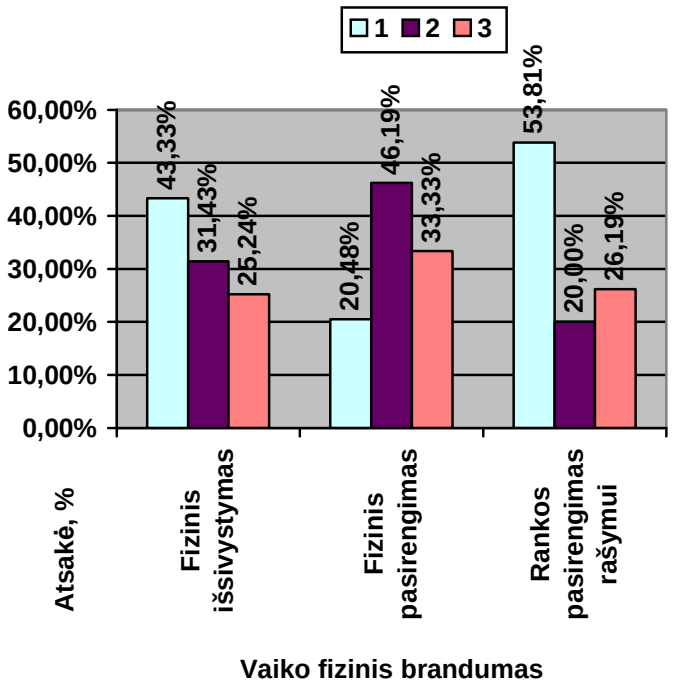

12 pav. Tėvų nuomonė apie vaiko skirtingų fizinio brandumo formų svarbą jam rengiantis mokyklai

matome, jog pozityviausiai vertinamas fizinis brandumas yra „rankos pasirengimas rašymui“ (tam prioritetą teikė 53,81% tėvų). Kadangi priešmokyklinio ugdymo tikslas iš esmės ir yra vaiko parengimas mokyklai, tai logiška, nes ši branda mokantis mokykloje yra bene svarbiausia. Taip pat pakankamai gerai vertinamas vaiko fizinis išsivystymas (43,33%). Be abejo, tai visų pirma sietina su fiziniu pilnavertiškumu, nes vaiko fizinis išsivystymas – tai morfologinių ir fiziologinių savybių kompleksas, kuris rodo, kaip organizmas subrendęs, ar harmoningai vystosi. Neatsitiktinai pagal fizinį išsivystymą sprendžiama apie vaikų gyvenimo ir auklėjimo sąlygas. Tuo tarpu fizinis pasirengimas, įvertintas kaip mažiausiai svarbus (20,48%), sietinas su jau anksčiau minėta agresija.

Statistiškai (atlikus dispersinę analizę ir Tjukio HSD testą) įvertinus duomenis buvo gauti patikimi skirtumai (dviem reikšmingumo lygmuo $p \rightarrow 0$, lyginant fizinio išsivystymo ir rankos pasirengimo rašymui vertinimus, skirtumas nepatikimas, $p=0,438981$). Įvertinus svertinius vidurkius matome tokią pat situaciją („fizinis išsivystymas“ – 1,82, „fizinis pasirengimas“ – 2,13 bei „rankos pasirengimas rašymui“ – 1,72). Taigi, sugretinant bei kompleksiškai vertinant šį ir aukščiau pateiktą mokyklinės bei fizinės brandos vertinimus galima teigti, jog, tėvų nuomone, vaikui rengiantis mokyklai mažiausiai svarbus yra fizinis pasirengimas.

Intelektinė branda, remiantis svertinių vidurkių vertinimais, priešmokyklinio ugdymo grupes lankančių vaikų tėvų buvo įvertinta kaip svarbiausia sambranda vaikui rengiantis

mokyklai. Lotyniškai *intellectus* (gr. Nus) – pažinimas, supratimas, protas. Platonas intelektą vadino Dievo duota sielos jėga.

Tačiau intelektinė branda – labai plati sąvoka, vienijanti daug intelektualiosios veiklos savybių. Todėl sudarant šį klausimą buvo siekiama įvertinti, kuris gi intelektinės brandos aspektas, tėvų nuomone, yra svarbiausias jų vaikams rengiantis mokyklai. Buvo suformuluoti 6 teiginiai („intelektas“, „mąstymas“, „kalba (kalbėjimas ir klausymas)“, „skaitymo įgūdžiai (domėjimasis knygomis)“, „rašymo įgūdžiai“, „elementarūs matematiniai vaizdiniai“), kurių priimtinumą tėvai turėjo įvardinti prioriteto tvarka (nuo 1 iki 6). Apibendrinus duomenis paaiškėjo, jog dažniausiai didžiausias prioritetas buvo teikiamas mąstymui – 48,1%. Taip pat pakankamai gerai buvo vertintas intelektas (37,14%) bei kalba (35,71%). Tuo tarpu „elementarūs matematiniai vaizdiniai“ buvo vertinami kaip mažiausiai svarbūs – 10,95% pozityviausių ir 50,48% mažiausiai pozityvių vertinimų (13 pav.).

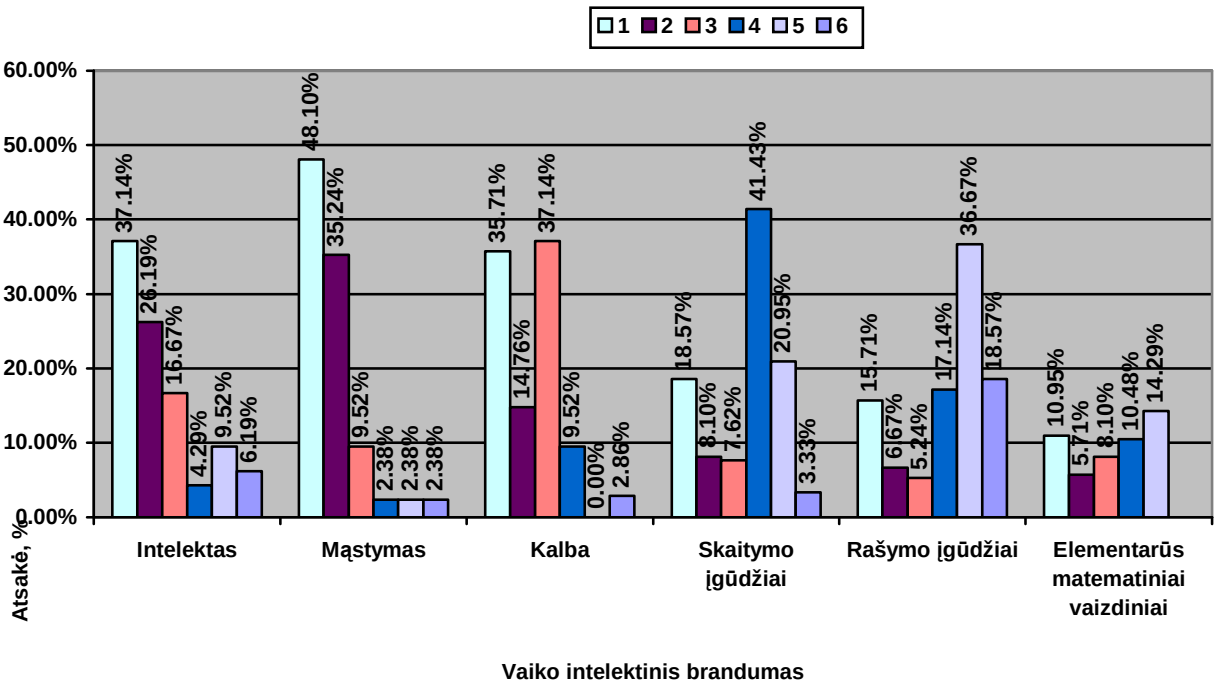

13 pav. Tėvų nuomonė apie vaiko skirtingų intelektinio brandumo formų svarbą jam rengiantis mokyklai

Įvertinus vertinimų skirtumus dispersinės analizės metodu ir Tjukio HSD testu paaiškėjo, jog mąstymas buvo statistiškai patikimai geriausiai vertinamas, lyginant su kitomis intelektinio brandumo formomis (Žr.7 lentelę – 8 priedas).

Tuo tarpu intelektas ir kalba statistiškai nesiskyrė. Įvertinus svertinius vidurkius matome beveik tokius pačius rezultatus. Geriausiai vertinamas mąstymas, po to kalba bei

intelektas. Nors vienas iš intelektinio vaiko brandumo mokyklai bruožų – išlavėjusi vaiko kalba. Tai geras kalbos mokėjimas, gebėjimas bendrauti, reikšti savo mintis, jausmus, patyrimus (kalbėjimas), išgirdimas ir supratimas kas ir kaip sakoma (klausymas), rašymo ir skaitymo pradmenys. Tėvų nuomone, vaikui rengiantis mokyklai mažiausiai reikalingi elementarūs matematiniai vaizdiniai. Šis faktas dalinai keistas, kadangi elementarūs matematiniai vaizdiniai iš esmės įeina į intelekto sąvoką, nes intelektas – gebėjimas maksimaliai išnaudoti turimas žinias, o be loginių sugebėjimo tai neįmanoma. Gi matematiniai vaizdiniai visų pirma turėtų būti sietini su logika. Antra vertus, dalis respondentų galėjo ir nesuprasti, ką reiškia ši sąvoka. Vietoje jos galbūt buvo galima pateikti logiką.

Taip pat buvo įvertinta skirtingų vaiko socialinės emocinės brandos formų svarba jiems rengiantis mokyklai. Prioriteto (svarbumo) tvarka tėvai vertino 5 socialinės emocinės brandos formas: „savęs vertinimas“, „savikontrolė“, „socialiniai įgūdžiai“, „praktiniai įgūdžiai“, „adaptyvumas“.

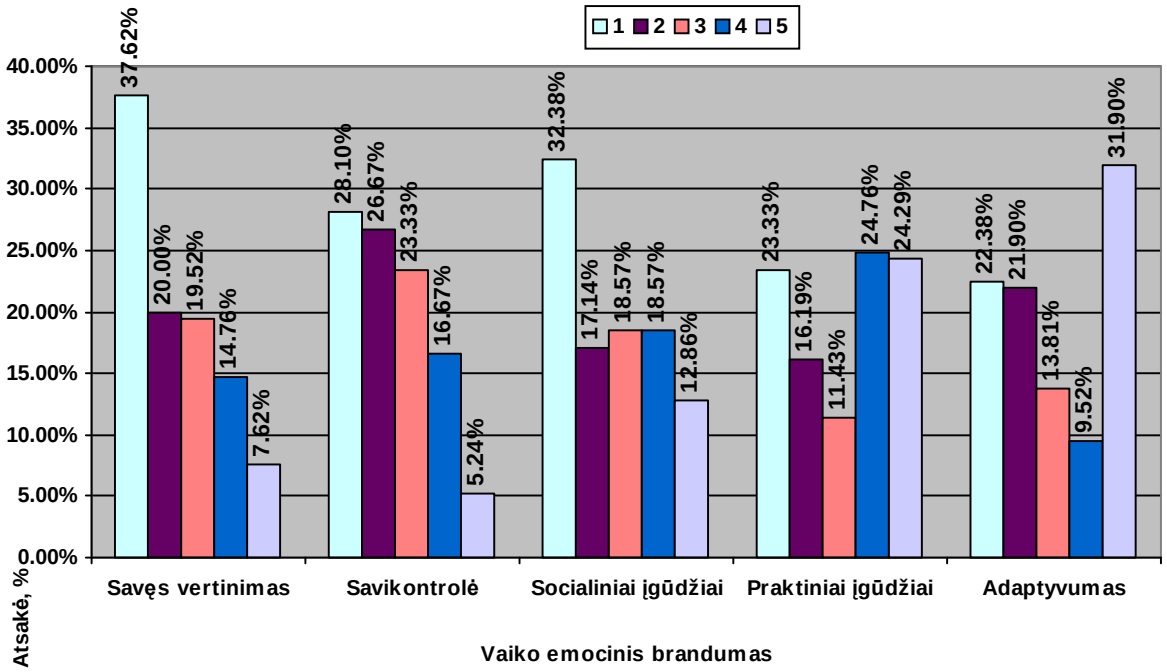

14 pav. Tėvų nuomonė apie vaiko skirtingų socialinio emocinio brandumo formų svarbą jam rengiantis mokyklai

14 pav. matome, jog dažniausiai pozityviausiai buvo vertinamos tokios socialinio emocinio brandumo formos kaip „savęs vertinimas“ (37,62%), „socialiniai įgūdžiai“ (32,38%) bei „savikontrolė“ (28,1%). Tuo tarpu mažiausiai pozityviai dažniausiai vertintas

„adaptyvumas“ (31,9%). Tačiau siekiant tiksliau įvertinti, kas gi, tėvų nuomone, svarbiausia vaiko socialinėje emocinėje brandoje, vėlgi buvo atlikta vienfaktorinė dispersinė analizė bei Tjukio HSD testas, kurio rezultatai pateikti 8 lentelėje (Žr. 8 lentelę – 9 priedas).

Matome, jog socialinės emocinės brandos formas pagal svarbą galima suskirstyti į 2 grupes. Pirmajai grupei, kuriai priskiriamos formos traktuotinos kaip svarbesnės, priklauso „savęs vertinimas“, „savikontrolė“ bei „socialiniai įgūdžiai“. Tarp savęs šių formų svarba statistiškai nesiskiria. Tuo tarpu „praktiniai įgūdžiai“ bei „adaptyvumas“ vertinama kaip mažiau svarbios formos – statistiškai šios dvi grupės patikimai skiriasi visais atvejais, o tarpusavyje nesiskiria. Tą patvirtina ir svertinių vidurkių vertės. Sunku spręsti, kodėl buvo gautas toks rezultatas. Žemą adaptyvumo svarbos vertinimą galima aiškinti tuo, jog jis sietinas su prisitaikėliškumu, nors tai ir ne tas pats. Tačiau dalis tėvų galėjo būtent taip traktuoti. Tai būtų logiška, nes visi juk nori, jog jų vaikas būtų asmenybė, o kaip žinia, asmenybės ir prisitaikėliškumo sąvokos didele dalimi yra antagonistinės. Taigi, remiantis pateiktomis statistinėmis išvadomis galime suformuoti socialiai ir emociškai „geriausio“ (tėvų nuomone) vaiko paveikslą: tai gerai save vertinantis, kontroliuojantis savo emocijas, turintis puikius socialinius įgūdžius vaikas, kartais nelabai adaptyvus ir jo praktiniai įgūdžiai galėtų būti geresni. Tačiau vėlgi, jei sumuosime geriausius vertinimus (14 pav., visų brandos formų pirmų stulpelių procentinės vertės arba 8 lentelės procentinės vertės), gausime ne 100%, kaip turėtų būti, bet net 143,81%. Tai rodo, jog 44% tėvų, pildydami anketas visas socialinės emocinės brandos formas įvardijo kaip vienodai labai svarbias, suteikdami jiems aukščiausią prioritetą. Įdomu tai, jog atlikus intelektinės, socialinės bei fizinės brandos palyginimus matome, jog ir šiuo aspektu fizinė branda vertinama blogiausiai (117,62%, beveik 18% tėvų viskam suteikė didžiausią prioritetą), o intelektinė - geriausiai (166,19%, 66% tėvų teikė didžiausią prioritetą). Tai dar kartą patvirtina 6 lentelėje pateiktus statistinius vertinimus.

3.2.4. Tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė

Pirmasis šio skyriaus klausimas buvo apie tai, ar reikia tėvus įtraukti į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą. Buvo galimi 4 atsakymų variantai: „labai reikia“, „reikia“, „nebūtinai“, „nežinau“. Rezultatai pateikti 15 pav.

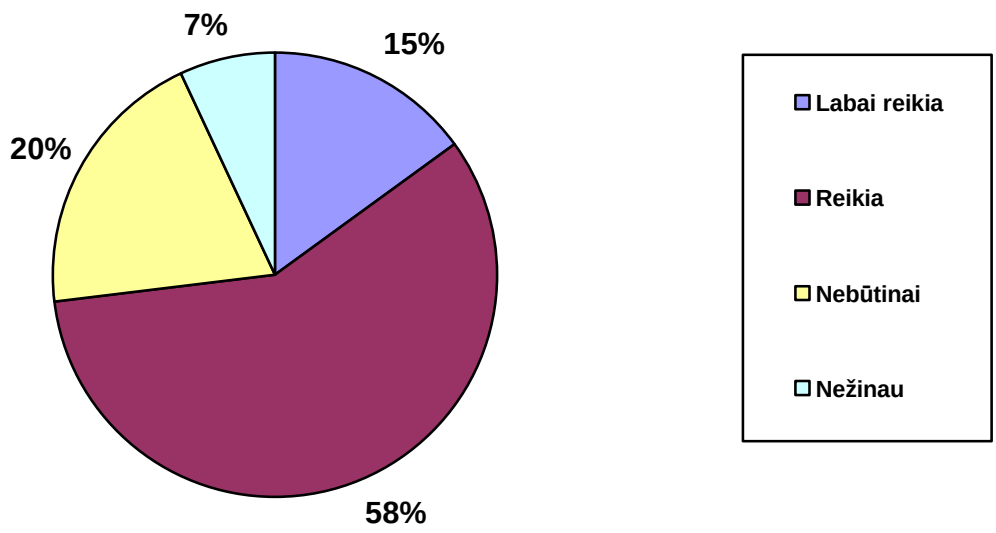

15 pav. Tėvų nuomonė apie jų įtraukimą į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą

Matome, jog net 58% tėvų tvirtino, jog jų įtraukimas į ugdymo įstaigos gyvenimą yra reikalingas, 15% teigė, jog to labai reikia. 7% apklaustųjų neturėjo savo nuomonės, ir net 20% teigė, jog tai nebūtina. Tai rodo, jog dauguma tėvų norėtų aktyviau dalyvauti ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenime. Tai padėtų jiems gauti daugiau informacijos apie savo vaiko ugdymąsi priešmokyklinio ugdymo įstaigoje. Tačiau aktyvesnį dalyvavimą gali riboti labai objektyvūs faktoriai, tokie kaip tėvų užimtumas darbe ir pan. „Nebūtinai“ nėra pats blogiausias atsakymas. Taip atsakę tėvai arba patenkinti gaunama informacija, arba aktyviai dalyvauja ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenime. Tačiau 7% atsakė „nežinau“. Iš to galima spėti, jog ši tėvų dalis arba abejinga savo vaikų priešmokykliniam ugdymui, arba dėl vienų ar kitų priežasčių nelabai nori aktyviau dalyvauti ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenime.

Kitas klausimas („kokia bendravimo su ugdymo įstaiga forma jums būtų priimtiniausia“) iš esmės atkartoja apibendrintą 10 pav. bei 4 lentelėje. Buvo pateikti 5 bendravimo formų variantai („tėvų susirinkimai“, „individualūs pokalbiai su pedagogu“, „priešmokyklinės grupės šventės“, „vakaronės“, „atvira priešmokyklinės grupės veikla“). Tėvai turėjo pažymėti vieną ar kelis šio atsakymo variantus. Gauti apibendrinti duomenys pateikti 16 pav.

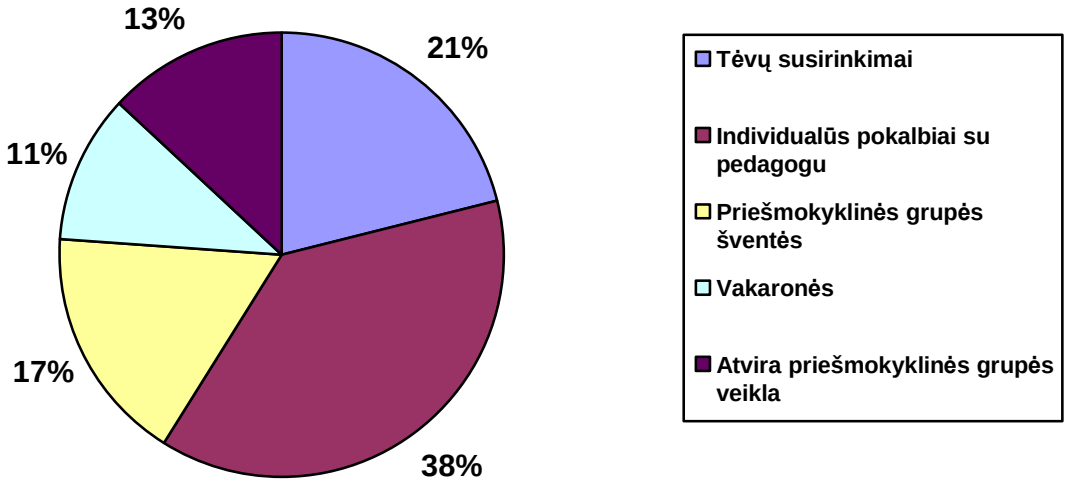

16 pav. Tėvų nuomonė apie priimtiniausią bendravimo su ugdymo įstaiga formą

Taigi, priimtiniausia bendravimo su ugdymo įstaiga forma yra Individualūs pokalbiai su pedagogu. Tokie atsakymai sudarė 38% nuo bendro atsakymų skaičiaus, jį pažymėjo net 175 tėvai (iš 210, 83%). Tėvų susirinkimai buvo įvardijami 21% nuo bendro atsakymų skaičiaus, juos įvardijo 93 (44%) tėvų. Vakaronės (11% nuo visų atsakymų) ir atvira priešmokyklinės grupės veikla (13% nuo visų atsakymų) buvo kur kas mažiau populiarios (turbūt vėlgi dėl tėvų užimtumo), jas įvardijo atitinkamai 48 (23%) ir 58 (28%) tėvų. Priešmokyklinės grupės šventės (17% nuo visų atsakymų) užėmė tarpinę padėtį (74 (35%) tėvų). Vidutiniškai kiekvienas respondentas, atsakinėdamas į šį klausimą, pažymėjo po 2,13 atsakymo.

Tai, jog labiausiai reikalinga bendravimo forma yra bendravimas su pedagogu, vėlgi patvirtina apibendrintą 10 pav. bei 4 lentelėje. Tą dar sykį atkartojo ir kitas klausimas, kuriame tėvai turėjo pateikti savo nuomonę (raštu), kokių bendravimo su ugdymo įstaiga formų labiausiai pasigenda ir kokių norėtų. Pasitvirtino nuogąstavimas, jog tokios struktūros klausimai nelabai priimtini – į jį atsakė tik 27% tėvų. Dauguma atsakiusiųjų (67%) tvirtino, jog jie viskuo patenkinti, 24% įvardijo vis tuos pačius pokalbius su pedagogu, likę pateikė gan plačią atsakymų gamą. Nedidelis atsakinėjusiųjų kiekis galėtų būti aiškinamas tuo, jog buvo sudaryta labai išsami anketa ir beveik nieko nebuvo galima pridurti, o atsakymai atkartojo jau buvusius.

Siekiant nustatyti, kokią įtaką vaiko auklėjimui daro bendravimas su ugdymo įstaiga, tėvai turėjo pažymėti vieną ar kelis suformuluotus atsakymus („mokausi spręsti auklėjimo problemas“, „gaunu žinių, koks mano vaikas yra ugdymo įstaigoje“, „gaunu informacijos, kurios neturiu kur pritaikyti“, „nieko naujo nesužinau“). Apibendrinti atsakymai į šį klausimą pateikti 17 pav.

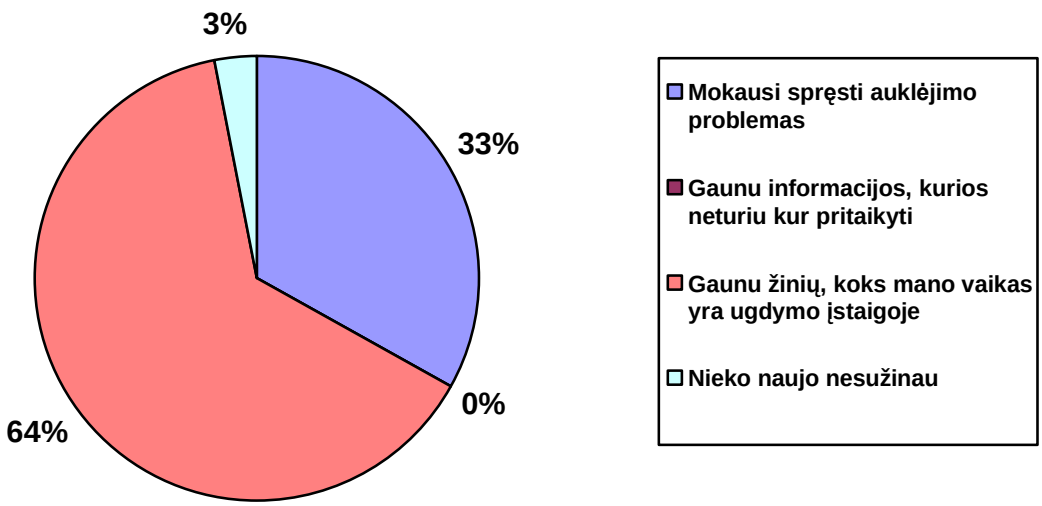

17 pav. Tėvų nuomonė apie tai, kokią įtaką jų bendravimas su ugdymo įstaiga daro jų vaikui

Matome, jog bendraudami su ugdymo įstaiga dauguma tėvų sužino apie savo vaiką ugdymo įstaigoje (64% nuo visų atsakymų). Taip atsakė 187 tėvai (89%). 96 tėvai (46%) teigė, jog bendravimas su ugdymo įstaiga jiems padeda mokytis spręsti ugdymo problemas (33% nuo bendro atsakymų skaičiaus). 1 tėvų tvirtino, jog gauna informacijos, kurios neturi kur pritaikyti, bei 9 (4%) nieko naujo nesužino (3% nuo bendro atsakymų skaičiaus). Taigi, didžiajai daugumai tėvų bendravimas su ugdymo įstaiga yra naudingas, tačiau dauguma atvejų ugdymo įstaiga atlieka tik informacijos apie vaiką teikimo funkcijas. Tikslinga būtų skatinti ugdymo įstaigų ir tėvų bendradarbiavimą suteikiant tėvams daugiau žinių, padedančių tinkamai auklėti vaiką. Tai padėtų sėkmingiau ir efektyviau formuoti vaiko pasaulėžiūrą, jo asmenybę. Atsakymai rodo, jog šiuo metu ugdymo įstaigos dirba sėkmingai, tačiau joms reikėtų plėsti ir kokybiškai gerinti savo atliekamų funkcijų spektrą. Atsakinėjant į šį klausimą kiekvienas tėvas pažymėjo vidutiniškai po 1,39 atsakymo. Lyginant su atsakymų apie priimtiniausią bendravimo su ugdymo įstaiga formą vidurkiu (2,13) tai nedaug, ir šis faktas tik dar kartą įrodo, jog ugdymo įstaigoms reikėtų skirti daugiau dėmesio formuojant tėvams vaikų auklėjimo įgūdžius.

Vertinant išsakytas tėvų nuomones apie iš ugdymo įstaigos norimą gauti informaciją respondentai vėl nebuvo aktyvūs – į šį klausimą atsakinėjo 26% tėvų. Kadangi beveik visi, atsakinėję į šį klausimą atsakė ir į prieš tai buvusį raštišką klausimą „kokių bendravimo su ugdymo įstaiga formų labiausiai pasigendate ir pageidautumėte“ galima spėti, jog ši tėvų dalis aktyvesnė ir labiau rūpinasi savo vaikų priešmokykliniu ugdymu. Dauguma (66%) įvardijo, jog labiausiai norėtų sužinoti apie savo vaiko pasiekimus, dalis teigė, jog norėtų sužinoti, su kuo vaikas draugauja, kokie jo pasiekimai grupės kontekste. Informacijos apie ugdymo įstaigą

stygiaus nė vienas respondentas neįvardijo. Tikėtina, jog arba tos informacijos užtenka, arba ji tėvams neatrodo aktuali.

Vertinant kas tėvus paskatintų aktyviau bendrauti su ugdymo įstaiga buvo suformuluoti keturi teiginiai: „dažnesnis vaiko paskatinimas ir pagyrimas“, „didesnis dėmesys tėvų pastaboms“, „jei būtų atsižvelgta į tėvų pasiūlymus“ bei „kita“. Šios tyrimo dalies duomenys pateikti 18 pav.

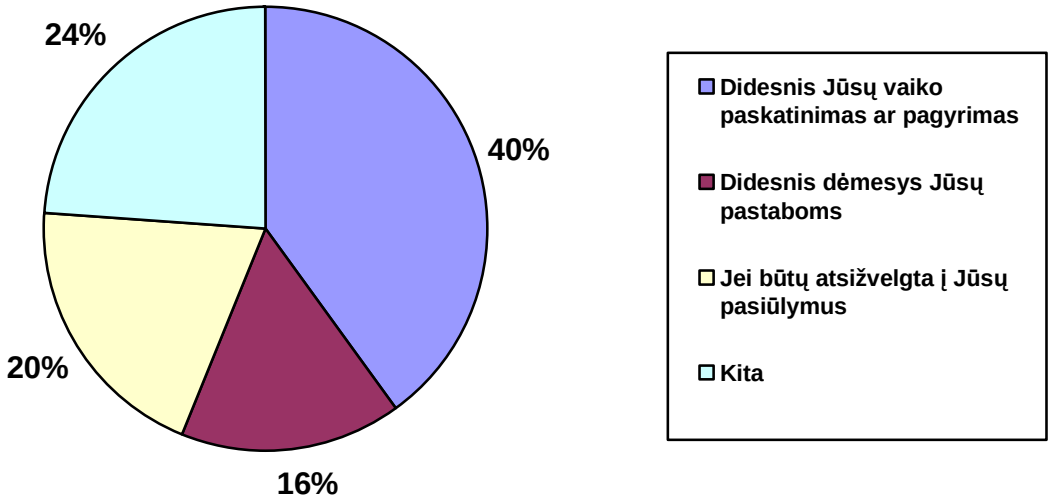

18 pav. Tėvų nuomonė apie tai, kas juos paskatintų aktyviau bendrauti su priešmokyklinio ugdymo įstaiga

Labiausiai tėvus bendrauti su ugdymo įstaiga paskatintų dažnesnis jų vaiko paskatinimas ar pagyrimas. Šis atsakymas buvo pažymėtas 40% nuo bendro atsakymų skaičiaus, taip manė beveik pusė – 103 (49%) tėvų. 24% atvejų buvo įvardijama „kita“ (63 (30%) tėvų). Gaila, tačiau nebuvo išskirta grafa, kur tėvai galėtų konkrečiai parašyti, kas gi tas „kita“, nes toks didelis šio atsakymo varianto kiekis rodo, jog yra kažkoks aspektas, kuris ganėtinai svarbus bendravimo su ugdymo įstaiga skatinimui. Likę du atsakymo variantai iš esmės vienodi, nes pastaba ir pasiūlymas nelabai ir skiriasi. Tokių atsakymų buvo atitinkamai 16% ir 20% nuo bendro atsakymų skaičiaus, taip atsakinėjo 43 (20%) ir 52 (25%) tėvai. Vidutiniškai kiekvienas iš tėvų žymėjo 1,24 atsakymo. Vėlgi galima konstatuoti, jog tėvai norėtų, kad ugdymo įstaigose jų vaikas būtų labiau skatinamas ir ugdymo įstaigos daugiau bendradarbiautų su tėvais.

Tėvų dalyvavimas ugdant vaikus padeda jiems įtvirtinti nuostatas į ugdymo liberalizavimą, įgyti reikiamą pedagoginį nusimanymą. Tėvai, įsijungdami į vaikų ugdymo tobulinimą ikimokyklinėje įstaigoje, palaipsniui tampa kompetetingais jo dalyviais, nes

šeimos ir pedagogai nuolat dalijasi tarpusavyje įsipareigojimais vaikų ugdyme, kuis kas kartą yra nukreipiamas vis į gilesnę šeimos, vaikų darželio ir bendruomenės gyvenimo įvairovę” (J. P. Commer, 1991, p.78).

Paskutiniu klausimu tėvai turėjo įvertinti teiginius, atspindinčius švietimo kaitos ypatumus jų vaiko ugdymo įstaigoje. Apibendrinti atsakymų į šį klausimą rezultatai pateikti 19 pav.

Matome, jog didžioji dalis tėvų su visais teiginiais sutiko – labiausiai su teiginiu, jog „ugdymo įstaiga yra atvira šeimai ir bendruomenei“ (62,5% tėvų). Daugiausiai nesutinkančių buvo su teiginiu, jog „ugdymo įstaiga tiria aplinką, numato bendruomenės poreikius ir į juos atsiliepia, tačiau nesutinkančių buvo labai nedaug (3,81%). Dėl šio teiginio buvo ir daugiausia abejojančių – 16,19%. Tuo tarpu apie teiginį, jog „ugdymo įstaiga laikosi skaidrumo, lygiateisiškumo, viešumo principų“ dauguma apklaustųjų neturėjo nuomonės.

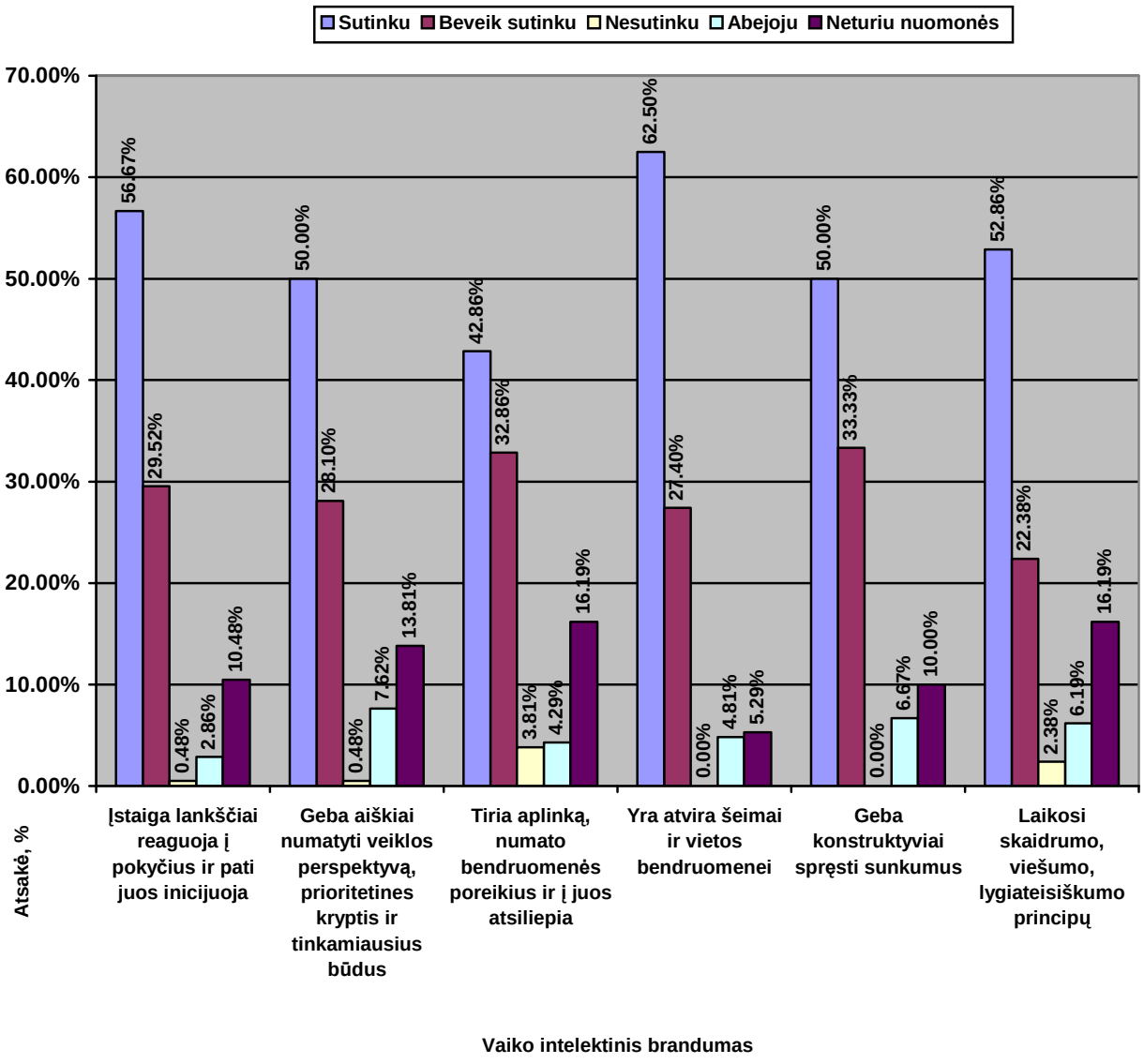

19 pav. Teiginių, atspindinčių švietimo kaitos ypatumus vaiko ugdymo įstaigoje, vertinimas

Taip pat pagal jau anksčiau panaudotą praktiką buvo atliktas pozityvių („sutinku“ ir „beveik sutinku“) teiginių vertinimų tarpusavio skirtumų statistinis palyginimas dviejų imčių proporcijų lyginimo testu. Matome, jog pozityviausiai ugdymo įstaiga vertinama dėl savo atvirumo šeimai ir vietos bendruomenei. Šis vertinimas buvo statistiškai patikimai didesnis už beveik visus kitus, išskyrus palyginimą su įstaigos požiūriu į pokyčius. Tuo tarpu teiginiai dėl įstaigos skaidrumo ir lygiateisiškumo principų laikymosi bei aplinkos tyrimo ir atsiliepimo į visuomenės poreikius vertinti mažiausiai pozityviai.

Remiantis šiais statistiniais argumentais galima teigti, jog ugdymo įstaigose visuomenei sudaromos sąlygos susipažinti su įstaigų veikla, struktūra, taikomais ugdymo metodais.

Tačiau įstaigose truputį pasigendama naujumo, visuomenės poreikių suvokimo ir reakcijos į juos, savo veiklos pateikimo. Kartais tai sukelia abejonių įstaigose ugdomų vaikų tėvams.

3.3. Motinų (moterų) ir tėvų (vyrų) anketos rezultatų skirtumų vertinimas

Siekiant įvertinti tėvų (vyrų) ir motinų (moterų) testo rezultatų skirtumus, buvo atliktas statistinis anketų rezultatų skirtumų vertinimas homogeniškumo (Kochrano, Batleto, Hartlio) testu. Globėjai iš šios analizės buvo eliminuoti, kadangi jų buvo tik 3, o toks imties tūris akivaizdžiai nepakankamas statistinei analizei.

3.3.1. Motinų ir tėvų atitinkamos priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas

Vertinant tėvų ir motinų priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimą gauti rezultatai pateikti 10 lentelėje(Žr. 10 lentelę – 11 priedas).

Matome, jog ugdymo įstaigoje vykdomas vaiko ugdymas, globa, priežiūra geriau atitinka tėvų lūkesčius. Tuo tarpu motinos geriau nei tėvai vertino ugdymo įstaigos teikiamą paramą ir pagalbą. Tokie nuomonių apie ugdymo įstaigą skirtumai galėtų būti paaiškinti tuo, jog motinos, tikėtina, aktyviau dalyvauja ugdymo įstaigos veikloje, daugiau su ja kontaktuoja, dėl to jų gaunama informacija yra pilnesnė ir išsamesnė. Tuo tarpu vertinant ugdymo grupės pasirinkimą beveik visus teiginius pozityviau vertino motinos. Tėvai geriau atsiliepė apie tai, jog ugdymo grupėje jų vaikas turi draugų, ir dėl to šią ugdymo grupę jie ir pasirinko. Tačiau tėvų nuomonė apie vaiko pasiekimų kokybę, grupės aplinkos jaukumą bei estetiką, pedagogų vedamos ugdomosios veiklos įdomumą buvo prastesnė, nei motinų. Taigi, galima daryti išvadą, jog tėvams svarbiausia, kad ugdymo grupėje vaikas turėtų draugų, tuo tarpu moterims svarbiau kiti aspektai. Ar vaikui pakanka pedagogų dėmesio motinų ir tėvų nuomonė nesiskyrė.

3.3.2. Motinų ir tėvų informacijos apie vaiką gavimas iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos

Rezultatų, gautų vertinant tėvų ir motinų nuomonės apie informacijos apie vaiką gavimą iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos skirtumus palyginimas homogeniškumo testu pateiktas 11 lentelėje (Žr.11 lentelę – 12 priedas).

Matome, jog motinos dažniau negu tėvai informaciją apie vaiką gauna telefonu bendraudamos su pedagogais. Taip pat motinos dažniau negu tėvai informaciją norėtų gauti bendraudamos su pedagogu žodžiu, grupės skelbimų lentoje bei atsitiktinių pokalbių gatvėje metu. Visi kiti skirtumai statistiškai nereikšmingi.

Rezultatai gana netikėti. Tai, jog visuomet patikimi skirtumai gauti motinų naudai rodo, jog galima prognozuoti, kad motinos aktyviau dalyvauja priešmokyklinių ugdymo įstaigų veikloje, labiau rūpinasi savo vaiko ugdymu, negu tėvai. Galima spėti, jog tam įtakos turėjo visuomenėje paplitę stereotipai, jog vyras visų pirma turi rūpintis šeimos materialine gerove, uždirbti pinigus, tuo tarpu motina – rūpintis šeimos dvasiniais dalykais, vaikų priežiūra bei auklėjimu. Būtų įdomu šiuos tyrimus palyginti su analogiškais, atliktais kitose, didesnę materialinę gerovę sukūrusiose šalyse.

3.3.3. Motinų ir tėvų vaiko sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas

Analogiškai buvo įvertinti skirtumai, kaip tėvai ir motinos vertina įvairių vaiko sambrandų skirtingas formas. Homogeniškumo testo rezultatai pateikti 12 lentelėje (Žr.12 lentelę – 13 priedas). Matome, jog šiuo aspektu motinos ir tėvai buvo vieningos nuomonės, jų vertinimai statistiškai nesiskyrė.

Vis dėlto matome, jog tėvai kiek pozityviau negu motinos vertino fizinės brandos svarbą, o motinos – intelektinę brandą. Tačiau ir tėvai, ir motinos iš sambrandos formų pozityviausiai vertino intelektinę sambrandą.

Iš fizinės sambrandos formų pozityviausiai tėvų buvo vertinamas fizinis išsivystymas, motinų – rankos pasirengimas rašymui.

Intelektinėje brandoje tėvai, kaip ir motinos, geriausiai vertino mąstymą. Vis dėlto reikia pažymėti, jog motinų vertinimai buvo kiek geresni. Tačiau vyrai pirmenybę atidavė intelektui.

3.3.4. Motinų ir tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė

Stebėtinai panašūs motinų ir tėvų atsakymai buvo vertinant jų nuomonę dėl bendravimo su ugdymo įstaigomis. Nuomonės apie švietimo kaitos ypatumus bei tėvų įtraukimą į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą skirtumai buvo įvertinti homogeniškumo testu. Šio palyginimo rezultatai pateikti 13 lentelėje (Žr. 13 lentelę – 14 priedas). Matome, jog visi skirtumai tarp tėvų ir motinų imčių statistiškai nepatikimi. Ir motinos, ir tėvai pozityviausiai žiūrėjo į ugdymo įstaigos atvirumą šeimai ir vietos bendruomenei. Mažiausiai pozityvūs

atsakymai buvo dėl tėvų įtraukimo į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą bei labiausiai abejota ugdymo įstaigų gebėjimu tirti aplinką, numatyti bendruomenės poreikius bei į juos atsiliepti.

Analogiški (nepatikimi) rezultatai gauti ir vertinant kitus aspektus. Šių palyginimų rezultatai pateikti grafiškai 20 – 22 pav., visi skirtumai statistiškai nereikšmingi.

Apibendrinant tėvų ir motinų tyrimus galima teigti, jog dauguma atvejų jų nuomonės sutampa, o aptikti statistiškai patikimi skirtumai, tikėtina, sąlygoti grynai socialinių aspektų.

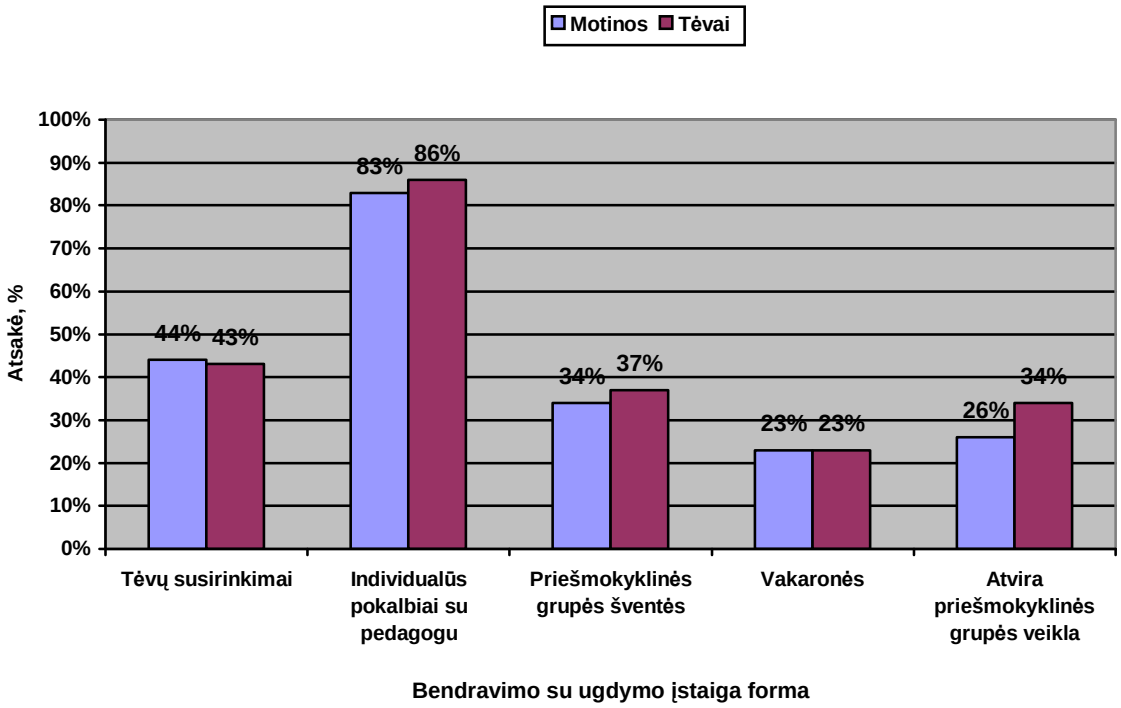

20 pav. Priimtiniausių bendravimo su ugdymo įstaiga formų vertinimas

Motinų n=172, Tėvų n=35. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

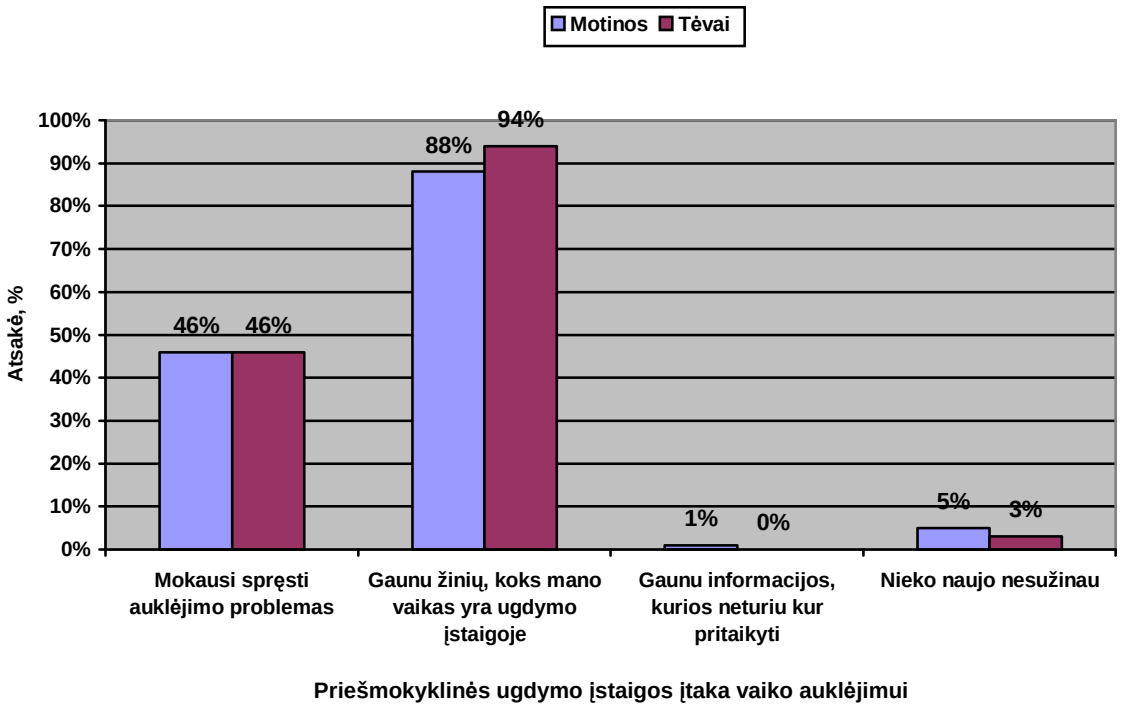

21 pav. Priešmokyklinio ugdymo įstaigos motinoms ir tėvams vaiko auklėjimui daromos įtakos palyginimas

Motinų n=172, Tėvų n=35. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

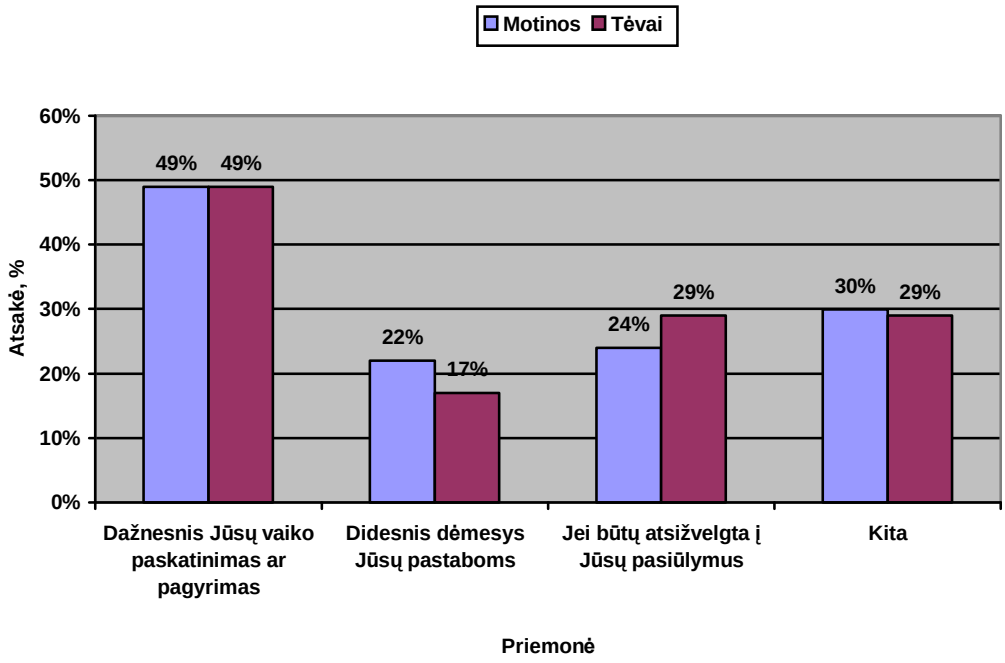

22 pav. Tėvų ir motinų nuomonių dėl priemonių, galinčių paskatinti aktyviau bendrauti su ugdymo įstaiga, skirtumų tyrimas

Motinų n=172, Tėvų n=35. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

3.4. Skirtingo amžiaus respondentų anketos rezultatų skirtumų vertinimas

Dar vienas faktorius, galėjęs įtakoti tyrimo rezultatus, buvo tėvų amžius. Kadangi jauniausių (iki 25 m.) ir vyriausių (daugiau kaip 50 m.) tėvų buvo tik po 4, šio amžiaus respondentai iš amžiaus įtakos tyrimo buvo eliminuoti, kadangi tokio dydžio imtys yra pernelyg mažos statistinių hipotezių formavimui.

3.4.1. Skirtingo amžiaus tėvų atitinkamos priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas

Vertinant skirtingo amžiaus tėvų priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimą gauti rezultatai pateikti 14 lentelėje (Žr. 15 priedą). Jei dispersinės analizės metu nebuvo nustatyta, jog faktorius reikšmingas, post hoc Tjukio HSD testas nebuvo taikomas, kadangi tokiu atveju jis neturi prasmės.

Matome, jog priešmokyklinės ugdymo įstaigos pasirinkimui tėvų amžius neturėjo. Tuo tarpu pasirinkdami priešmokyklinę ugdymo grupę 41-50 metų amžiaus tėvai statistiškai patikimai mažiau kreipė dėmesį į tai, jog rūpinamasi vaiko saugumu, arba tuo nelabai tikėjo. Tuo tarpu jauniausių analizuojamų tėvų, 26-30 metų amžiaus, pasirinkimą mažiau nei kitų amžiaus grupių įtakojo tai, jog vaikas priešmokyklinėje grupėje turi draugų. Tiesa, statistiškai patikimų skirtumų įvertinus Tjukio HSD testu lyginant su 41-50 metų amžiaus tėvais nebuvo, bet vertinant svertinius vidurkius galima spėti, jog tai įtakojo nedidelis šios amžiaus grupės imties tūris (16).

Vertinant tėvų nuomonę apie pedagogo dėmesio jų vaikams pakankamumą vėlgi išsiskyrė 26-30 metų amžiaus tėvų grupė, kuri pedagogų dėmesį jų vaikams vertino prasčiau, nei vyresni tėvai. Tačiau vėl lyginant Tjukio HSD testu su 41-50 metų amžiaus tėvais nebuvo statistiškai patikimo skirtumo, turbūt dėl jau minėtos priežasties.

3.4.2. Skirtingo amžiaus tėvų informacijos apie vaiką gavimas iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos

Rezultatų, gautų vertinant skirtingo amžiaus tėvų nuomonės apie informacijos apie vaiką gavimą iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos skirtumus palyginimas dispersinės analizės ir Tjukio HSD testais pateiktas 15 lentelėje (Žr. 16 priedą).

Matome, jog visų lygintų amžiaus grupių tėvai informaciją apie savo vaikus iš ugdymo įstaigų gauna tokiais pačiais keliais. Tam tikru būdu gautos informacijos dažnis statistiškai nesiskiria. Taip pat skirtingo amžiaus tėvų bendravimas su priešmokyklinės grupės pedagogu irgi nesiskiria. Nors vėlgi vertinant svertinius vidurkius reikia atkreipti dėmesį į vieną tendenciją: kuo tėvai jaunesni, tuo dažniau jie bendrauja su pedagogais. Tačiau iš esamos informacijos kažkokių išvadų daryti negalima, kadangi, kaip jau buvo minėta, šie skirtumai statistiškai nepatikimi.

Tuo tarpu vertindami apie vaiką gaunamos informacijos kokybę ja labiau buvo patenkinti jauniausi (26-30 m. amžiaus) tėvai – jų vertinimas statistiškai patikimai skyrėsi nuo 31-40 metų amžiaus tėvų.

Taip pat vidutinio amžiaus (31-40 m.) tėvai norėtų daugiau informacijos gauti skelbimų lentoje bei pokalbių su pedagogais metu. Gauti statistiškai patikimi skirtumai lyginant su jaunesniais tėvais. Tačiau jaunesni tėvai labiau nei kitų amžiaus grupių informaciją apie vaiką dažniau norėtų gauti laiškais. Tiesa, Tjukio HSD testas šių skirtumų nepatvirtino, bet žinant jo konservatyvumą ir pritaikius liberalesnį post hoc testą, jie be abejo išryškėtų, kadangi, kaip matome 15 lentelėje (žr. 16 priedą), šis faktorius atlikus vienfaktorinę dispersinę analizę pasirodė esąs statistiškai reikšmingas.

Šiuos rezultatus išties gana sudėtinga tinkamai traktuoti, kadangi visiškai neaišku, kas galėjo įtakoti tokius skirtumus. Dėl jaunesnių tėvų noro informaciją gauti laiškais dar galima ieškoti kažkokių dėsningumų – jie geriau įvaldę darbą kompiuteriu, dažniau naudojasi interneto paslaugomis, tad ir informacijos gavimas laiškais jiems priimtinesnis. Taip sutaupoma laiko, neatsitraukiama nuo darbo.

3.4.3. Skirtingo amžiaus tėvų vaiko sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas

Analogiškai buvo įvertinti skirtumai, kaip tėvai ir motinos vertina įvairių vaiko sambrandų skirtingas formas. Vienfaktorinės dispersinės analizės ir Tjukio HSD testo rezultatai pateikti 16 lentelėje (Žr. 17 priedą).

Vertinant mokyklinės vaiko sambrandos svarbą ruošiantis mokyklai skirtingo amžiaus tėvų nuomonės sutapo. Vis dėlto, lyginant su 1 skyriuje pateiktais duomenimis reikia pažymėti, jog vyresnio amžiaus tėvai (41-50 m. amžiaus) didesnę svarbą skyrė socialiniam brandumui bei nuostatai ir pasirengimui tapti mokiniu, kai tuo tarpu kiti – intelektui. Tiesa, statistika to neparodė.

Vertinant fizinę sambrandą išryškėjo tai, jog fiziniam pasirengimui vėlgi didesnę reikšmę skyrė vyriausi tėvai. Gauti patikimi skirtumai lyginant su kitomis dviem tėvų amžiaus grupėmis. Tai logiška ir paaiškinama, kadangi tuo metu, kai šio amžiaus tėvai augo ir brendo, darbas buvo kur kas mažiau mechanizuotas, tad didesnę reikšmę turėjo ir fizinis pasirengimas. Tuo tarpu dabar, informacinės visuomenės amžiuje, labiau dominuoja intelektas, kuris turbūt ir buvo siejamas su rankos pasirengimu rašymui, kam ir atidavė prioritetą jaunesnio amžiaus tėvų grupės.

Tačiau šį teiginį dalinai paneigia kitas aspektas: tėvų amžius buvo reikšmingas vertinant vieną iš intelektinių brandų – mąstymą. Tiesa, Tjukio HSD testas to neparodė, tačiau gauta p vertė yra iš esmės ribinė, ir nekyla abejonių, jog liberalesnis LSD ar Bonferonio testas tai parodytų. Kas įdomiausia, jog pozityviausiai mąstymą vertino vėlgi vyriausi tėvai. Tačiau sumuojant vertinimus į akis krenta ir tai, jog vyriausi tėvai dažniau nei kiti pildydami anketą savotiškai „sukčiavo“: visoms brandos formoms suteikdavo maksimalų prioritetą, o ne išdėstydavo jas nuo labiausiai iki mažiausiai reikšmingos. Todėl dauguma šio amžiaus tėvų vertinimų yra santykinai pozityvesni, vertinant sambrandą. Siekiant tiksliau nustatyti sambrandos vertinimų priklausomybę nuo tėvų amžiaus, reikalingi detalesni tyrimai. Analogiškai buvo įvertinti ir socialiniai įgūdžiai, kuriuos jauniausi tėvai vertino kaip

mažiausiai svarbius. Jų vertinimai patikimai skyrėsi nuo vyriausios tėvų grupės vertinimų ir beveik patikimai – nuo viduriniosios amžiaus grupės tėvų vertinimų.

3.4.4. Skirtingo amžiaus tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė

Vertinant skirtingų amžiaus grupių tėvų požiūrį į bendravimą su priešmokyklinio ugdymo įstaigomis vienfaktorinės dispersinės analizės metu amžius kaip patikimas faktorius nebuvo nustatytas, Taigi, įvairaus amžiaus tėvai bendravimo su ugdymo įstaigomis galimybes vertina vienodai. (Žr.17 lentelę – 18 priedas).

Analogiški (nepatikimi) rezultatai gauti ir vertinant kitus aspektus. Šių palyginimų rezultatai pateikti 23 – 25 pav., visi skirtumai statistiškai nereikšmingi. Kadangi šiais atvejais atsakymų nebuvo įmanoma suskirstyti į rangus, skirtumai buvo vertinti ne dispersinės analizės metodu, o proporcijų lyginimo testu (respondentai turėjo arba pritarti teiginiui, arba ne, tačiau jiems nereikėjo jo vertinti prioriteto tvarka). Kadangi proporcijų lyginimo testas labai jautrus mažoms imtims, natūralu, jog skirtumų nebuvo aptikta.

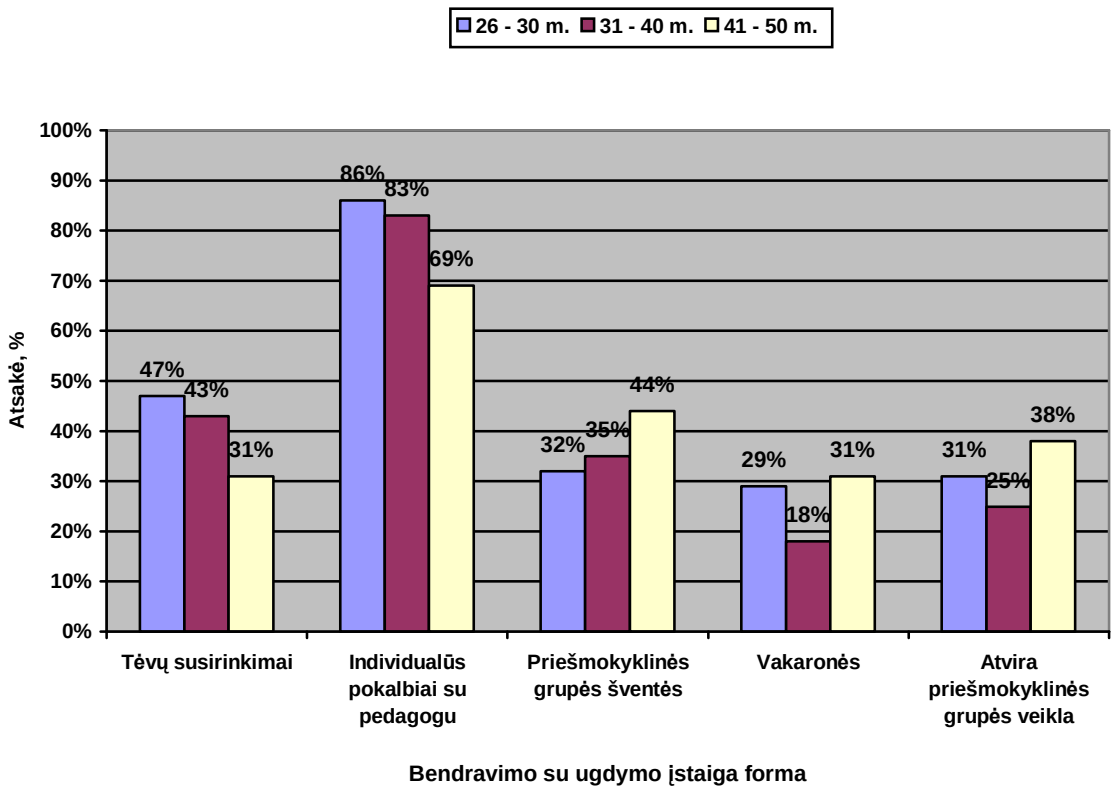

23 pav. Priimtiniausių bendravimo su ugdymo įstaiga formų vertinimas

26-30 metų tėvų n=72; 31-40 m tėvų n=114; 41-50 m. amžiaus tėvų n=16. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

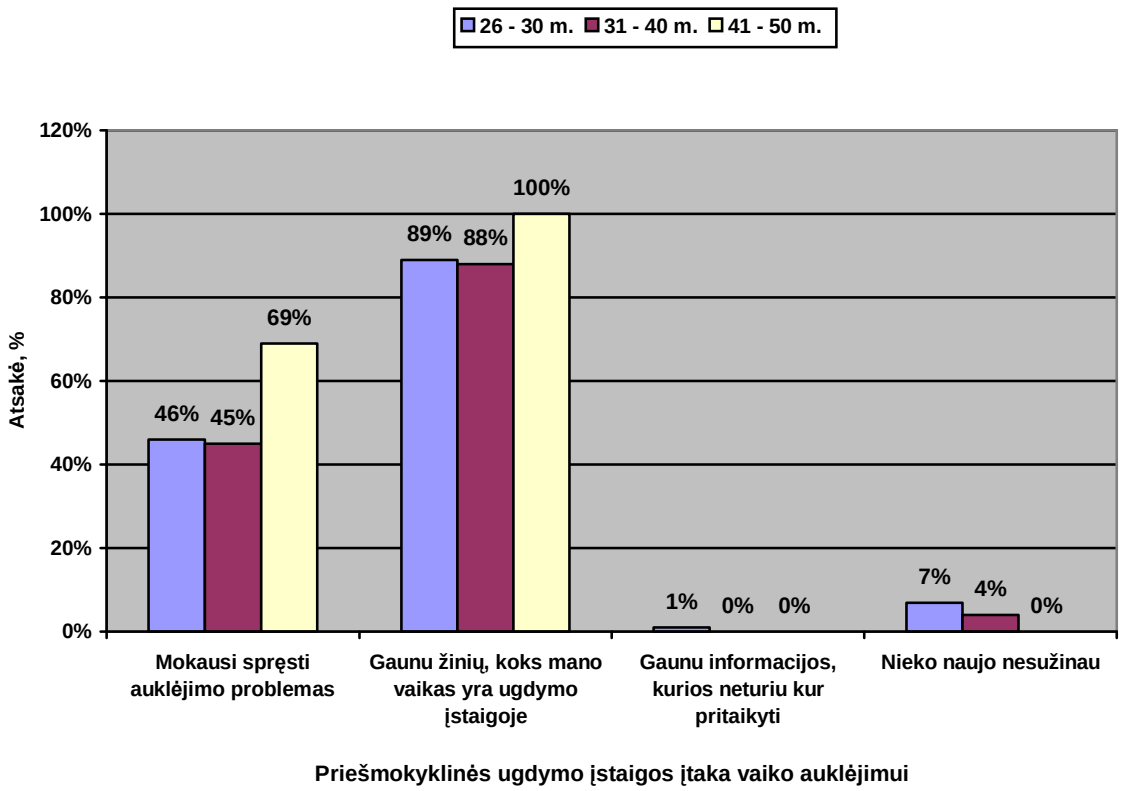

24 pav. Priešmokyklinio ugdymo įstaigos skirtingo amžiaus tėvams vaiko auklėjimui daromos įtakos palyginimas

26-30 metų tėvų n=72; 31-40 m tėvų n=114; 41-50 m. amžiaus tėvų n=16. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

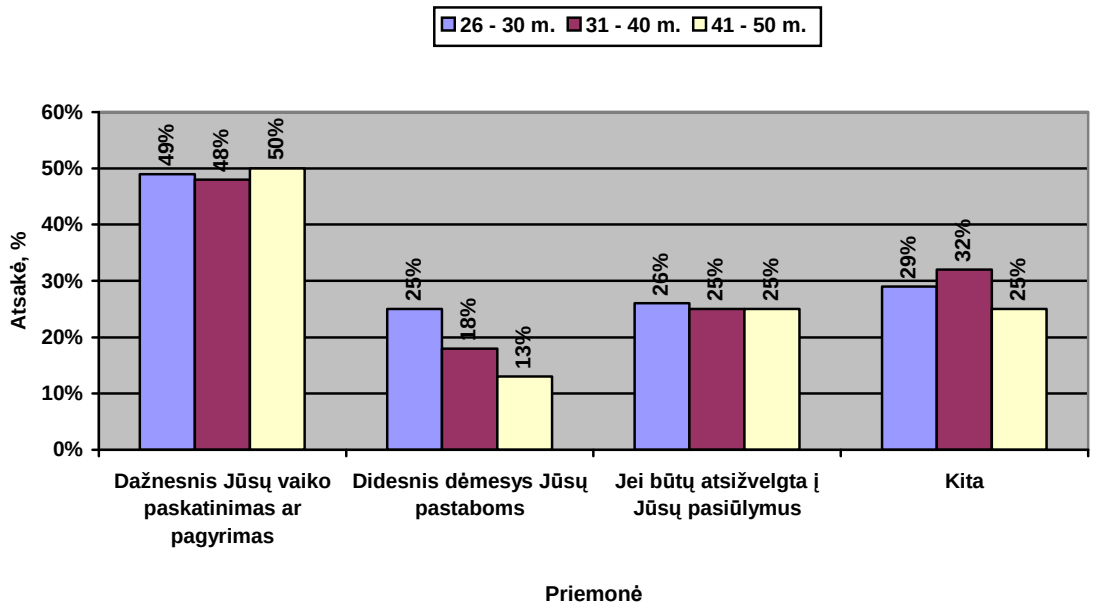

25 pav. Skirtingo amžiaus tėvų nuomonių dėl priemonių, galinčių paskatinti aktyviau bendrauti su ugdymo įstaiga, skirtumų tyrimas

26-30 metų tėvų n=72; 31-40 m tėvų n=114; 41-50 m. amžiaus tėvų n=16. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

3.5. Įvairaus išsilavinimo tėvų anketos rezultatų skirtumų vertinimas

Paskutinis aspektas, pagal kurį buvo lyginami apklausoje dalyvavusių tėvų anketų rezultatai, buvo išsilavinimas. Buvo išskirtos 4 grupės, turinčios aukštąjį, specialųjį vidurinį, aukštesnįjį ir vidurinį išsilavinimus. 3 apklausos dalyviai iš statistinės analizės buvo eliminuoti, kadangi kaip išsilavinimą nurodė „kita“.

Imčių tūriai visais keturiais atvejais buvo pakankamai dideli, ir nors apklausos rezultatai ir įgijo ranginį pobūdį, jų apdorojimui vėlgi buvo panaudota vienfaktorinė dispersinė analizė. Jei šios analizės metu buvo nustatoma, jog faktorius (tėvų išsilavinimas) buvo reikšmingas tyrimų duomenims (tėvų nuomonei), toliau siekiant išsiaiškinti skirtumų tarp skirtingo išsilavinimo tėvų grupių patikimumą buvo taikomas post hoc Tjukio HSD testas.

3.5.1. Skirtingo išsilavinimo tėvų priešmokyklinio ugdymo įstaigos ir grupės pasirinkimas

Šio palyginimo rezultatai pateikti 18 lentelėje (Žr. 19 priedą). Matome, jog vienintelis statistiškai patikimas skirtumas buvo vertinant tėvų nurodytas priešmokyklinės ugdymo grupės pasirinkimo priežastis. Matome, jog tėvai, turintys aukštąjį, aukštesnįjį bei spec. vidurinį išsilavinimą labai didelę reikšmę pasirenkant priešmokyklinio ugdymo grupę teikė grupės aplinkos jaukumui ir estetikai. Tuo tarpu tėvai, turintys vidurinį išsilavinimą, šiam aspektui teikė kur kas mažesnę reikšmę. Gauti statistiškai patikimi skirtumai lyginant vidurinio ir kitų išsilavinimo grupių prioritetų teikimą grupės aplinkos jaukumui ir estetikai. Matome, jog ir svertiniai vidurkiai labai skiriasi.

3.5.2. Skirtingo išsilavinimo tėvų informacijos apie vaiką gavimo iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos vertinimas

Palyginus skirtingo išsilavinimo tėvų informacijos apie vaiką gavimo vertinimą buvo gauti rezultatai, kurių apibendrinti duomenys pateikti 19 lentelėje (Žr. 20 priedą).

Pažymėtina, jog dauguma atvejų skirtingą išsilavinimą turinčių tėvų informacijos iš ugdymo įstaigų gavimo, apie vaiką gaunamos informacijos kokybės bei informacijos formų priimtinumo vertinimai sutapo. Tačiau buvo pastebėta ir keletas svarbių skirtumų. Matome, jog skyrėsi bendravimo su priešmokyklinės grupės, kurioje ugdomas vaikas, pedagogu dažnis. Išsiskyrė mažiausią – vidurinį – išsilavinimą turintys tėvai. Jie statistiškai patikimai rečiau bendrauja su priešmokyklinės grupės pedagogu, ugdančiu jų vaiką. Tuo tarpu aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą turinčių tėvų bendravimo su pedagogu dažnis nesiskyrė. Galima manyti, jog tai sietina su nevienodu tėvų užimtumu – mažesnį išsilavinimą turintys tėvai paprastai dirba mažiau kvalifikuotą darbą. Lietuvos sąlygomis mažiau kvalifikuotas darbas sietinas su didesniu fiziniu nuovargiu, didesniais stresais, ilgesne darbo diena. Reikia sutikti, jog pvz. „Maksimoje“ dirbantis pardavėjas, kurio darbo diena dažnai siekia 12 valandų, neturi nei pakankamai laiko, nei noro, nei galimybių dažniau bendrauti su pedagogais. Tuo tarpu aukštąjį išsilavinimą turintis valstybės tarnautojas, kurio darbo diena yra 8 valandos, darbe patiriantis mažiau stresų, turi išties daugiau galimybių tokiai veiklai. Todėl natūralu, jog vidurinį išsilavinimą turintys tėvai statistiškai patikimai rečiau lyginant su kitokio išsilavinimo tėvais gauna informaciją grupėje pokalbių su pedagogu metu. Tikėtina, jog jie paprasčiausiai neturi tam laiko. Todėl natūralu, nors statistiškai tai ir neišreikšta, jog jie dažniau informaciją gauna raštu ar telefonu.

Vertinant informacijos gavimo būdą pedagogo apsilankymo namuose metu buvo aptiktas skirtumas tarp aukštąjį ir spec. vidurinį išsilavinimą turinčių, tėvų, kiti skirtumai statistiškai nereikšmingi. Tiesa, nors faktorius ir buvo reikšmingas, Tjukio HSD kriterijus skirtumų neparodė, tačiau liberalesni kriterijai, kaip jau buvo minėta, be abejo juos išryškintų. Neaišku, kas tai galėjo įtakoti, tačiau tikėtina, jog tai vėlgi sietina su tėvų užimtumu – aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai gali dažniau lankytis ugdymo įstaigoje, todėl pedagogui nėra reikalo eiti pas juos į namus. Daugiau patikimų skirtumų aptikta nebuvo, tačiau matome, jog vertinant norimą gauti informaciją vėl išskirtinė buvo vidurinį išsilavinimą turinčių tėvų grupė. Jie santykinai mažiausiai norėjo gauti informaciją pokalbio su pedagogu metu, grupės tėvų susirinkimuose, skaitant skelbimų lentą. Tačiau jiems santykinai priimtinesnė informacija, gauta raštu, pedagogo apsilankymo namuose metu ar iš atsitiktinių pokalbių gatvėje. Nors tendencija ir akivaizdi, tačiau kadangi skirtumai statistiškai nepatikimi, nieko griežtai teigti negalima. Siekiant tai detaliau išsiaiškinti, reikalingi papildomi tyrimai (pvz.: būtų paprasčiau, jei sudarant anketą butų numatyta tokia grafa, kaip tėvų darbas, užimtumas, šeimos dydis ir pan.). Bet kokiu atveju, gauti rezultatai įdomūs ir naudingi. Galima daryti išvadą, jog pedagogai turi ieškoti papildomų informacijos teikimo formų, nereikalaujančių betarpiško bendravimo su tėvais.

3.5.3. Skirtingo išsilavinimo tėvų vaiko sambrandos svarbos ruošiantis mokyklai vertinimas

Taip pat buvo buvo įvertinta skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonės skirtumai apie vaiko sambrandos svarbą jam ruošiantis mokyklai. Šios analizės duomenys pateikti 20 lentelėje. Vėlgi matome, jog dauguma atvejų skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonės apie vaiko sambrandos formų svarbą jam rengiantis mokyklai sutapo. Tačiau aptikta ir skirtumų. Fizinio brandumo svarbą pozityviausiai vertino aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas lyginant su specialųjį vidurinį (įgytą iki 1993 m.) išsilavinimą turinčiais tėvais. Taip pat lyginant šių išsilavinimo grupių tėvus buvo gautas patikimas skirtumas socialinio brandumo vertinimo atveju. Tik šį sykį socialinį brandumą pozityviau vertino spec. vidurinį išsilavinimą turintys tėvai. Be abejo, turėtų pasirekšti spec. vidurinio (įgyto iki 1993 m.) išsilavinimo ir vyresnio amžiaus sąveika. 3.3. skyriuje matėme, jog vyresnio amžiaus tėvai didesnę reikšmę teikė socialiniam brandumui, todėl galima autokoreliacijos pasireiškimo galimybė (jei išsilavinimas spec. Vidurinis, tai tėvai vyresnio amžiaus). Tokie rezultatai kiek netikėti, kadangi būtų logiška, jei aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai fiziniam brandumui teiktų mažesnę reikšmę, nei tėvų su žemesniu išsilavinimu grupės. Tiesa, intelektą vis dėlto pozityviausiai vertino aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai, nors

skirtumai statistiškai nebuvo patikimi. Siekiant tiksliau nustatyti išsilavinimo ir amžiaus sąveiką, būtų tikslinga atlikti dvifaktorinę dispersinę analizę, tačiau konkrečiu atveju duomenų masyvas nepakankamai fragmentuotas. Vertinant skirtingas fizinio brandumo formas statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo, bet vis dėlto reikia atkreipti dėmesį į tai, jog aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai geriausiai vertino fizinį išsivystymą, tuo tarpu turintys tik vidurinį išsilavinimą – rankos pasirengimą rašymui. Bet, kaip jau buvo minėta, skirtumai statistiškai nebuvo patikimi.

Tuo tarpu vertinant skirtingas intelektinės brandos formas, buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp tėvų su aukštuoju išsilavinimu bei tėvų su spec. viduriniu išsilavinimu intelekto vertinimų. Šiuo atveju intelektą pozityviau vertino tėvai su aukštuoju išsilavinimu. Tai suprantama, kadangi aukštąjį išsilavinimą turinčių tėvų veikla kur kas dažniau susijusi su intelekto panaudojimu, todėl ir intelektinę savo vaiko brandą jie vertina kaip svarbesnę, lyginant su kito išsilavinimo tėvais. Daugiau reikšmingų skirtumų aptikta nebuvo (Žr. 20 lentelę – 21 priedas).

3.5.4. Skirtingo išsilavinimo tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo analizė

Vertinant skirtingo išsilavinimo grupių tėvų požiūrį į bendravimą su priešmokyklinio ugdymo įstaigomis vienfaktorinės dispersinės analizės metu išsilavinimas kaip patikimas faktorius buvo nustatytas vertinant ugdymo įstaigos gebėjimą lanksčiai reaguoti į pokyčius bei juos inicijuoti. Šiuo klausimu statistiškai patikimai skyrėsi tėvų, turinčių aukštąjį bei spec. vidurinį išsilavinimą nuomonės. Teiginį gerokai pozityviau vertino spec. vidurinį išsilavinimą turintys respondentai. Tai gali būti aiškinama tuo, jog aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai reiklesni ugdymo įstaigoms (Žr. 21 lentelę – 22 priedas).

Vertinant priimtiniausių bendravimo su ugdymo įstaiga formų skirtumus dviejų imčių proporcijų lyginimo testu buvo gautas vienintelis statistiškai reikšmingas skirtumas: spec. vidurinio išsilavinimo tėvams mažiau priimtinas, negu tėvams su viduriniu išsilavinimu buvo tėvų susirinkimai (p=0,0098). Prisimenant 4.2. skyriuje pateiktus rezultatus, jog tėvai su viduriniu išsilavinimu rečiau dalyvauja tėvų susirinkimuose, galima vėlgi patvirtinti tame pat skyriuje formuluotą apibendrinimą, jog jiems trūksta laiko. Kiti skirtumai šiuo aspektu buvo statistiškai nereikšmingi (26 pav.).

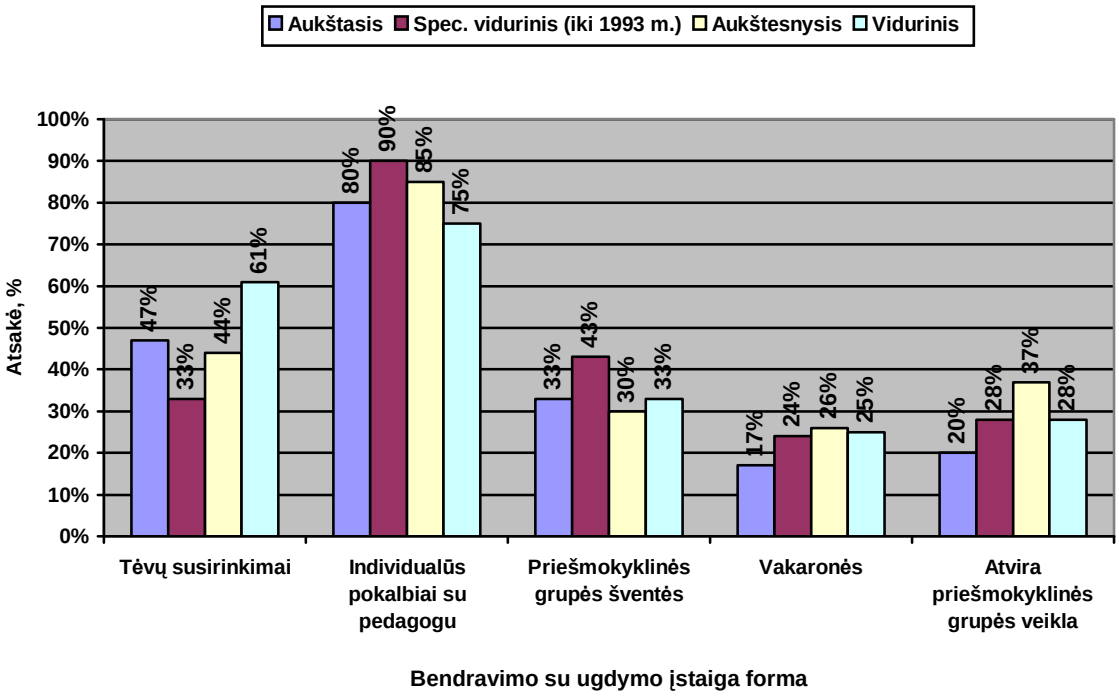

26 pav. Priimtiniausių bendravimo su ugdymo įstaiga formų vertinimas

Tėvų su aukštuoju išsilavinimu (1) n=60; tėvų su specialiuoju viduriniu (įgytu iki 1993 m.) (2) n=58; su aukštesniuoju (įgytu po 1993 m.) (3) n=54; su viduriniu (4) – n=35. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

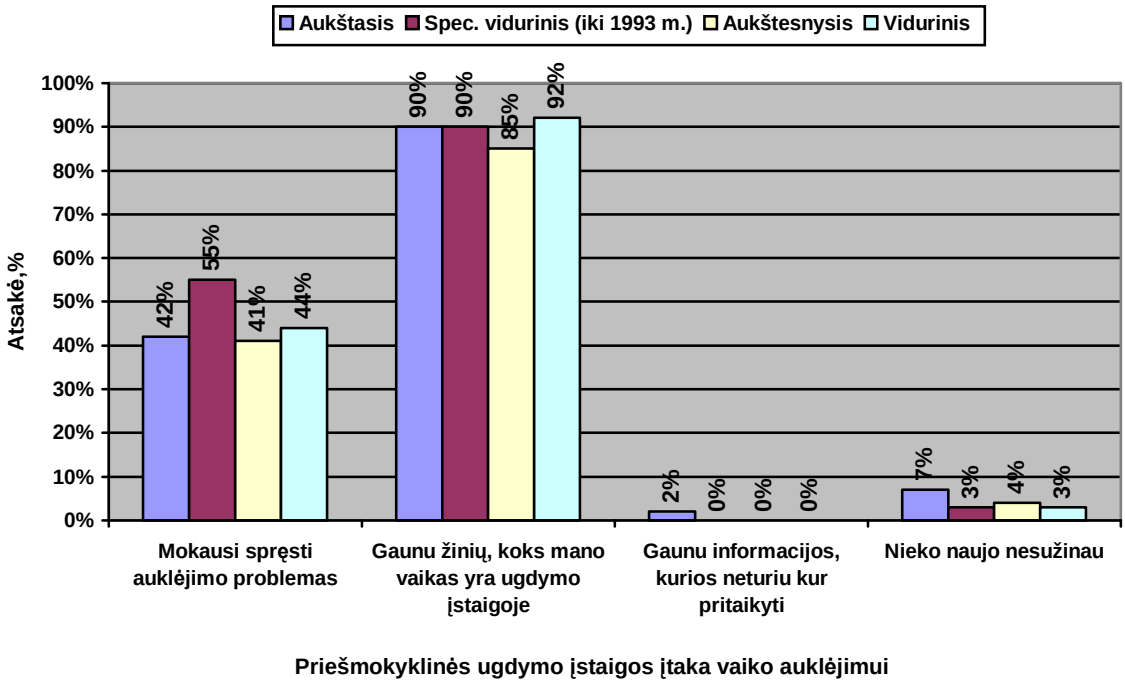

27 pav. Priešmokyklinio ugdymo įstaigos skirtingo išsilavinimo tėvams vaiko auklėjimui daromos įtakos palyginimas

Tėvų su aukštuoju išsilavinimu (1) n=60; tėvų su specialiuoju viduriniu (įgytu iki 1993 m.) (2) n=58; su aukštesniuoju (įgytu po 1993 m.) (3) n=54; su viduriniu (4) – n=35. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

Vertinant priešmokyklinio ugdymo įstaigos skirtingo išsilavinimo tėvams daromą įtaką jų vaikų ugdymui vėl patikimų skirtumų nebuvo gauta. Iš esmės jokios tendencijos neišryškėja (27 pav.).

Tuo tarpu vertinant skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonių dėl priemonių, galinčių paskatinti aktyviau bendrauti su ugdymo įstaiga, skirtumus matome, jog patikimai skyrėsi spec. vidurinio ir aukštesniojo išsilavinimo tėvų nuomonės šiuo klausimu (p=0,0051).

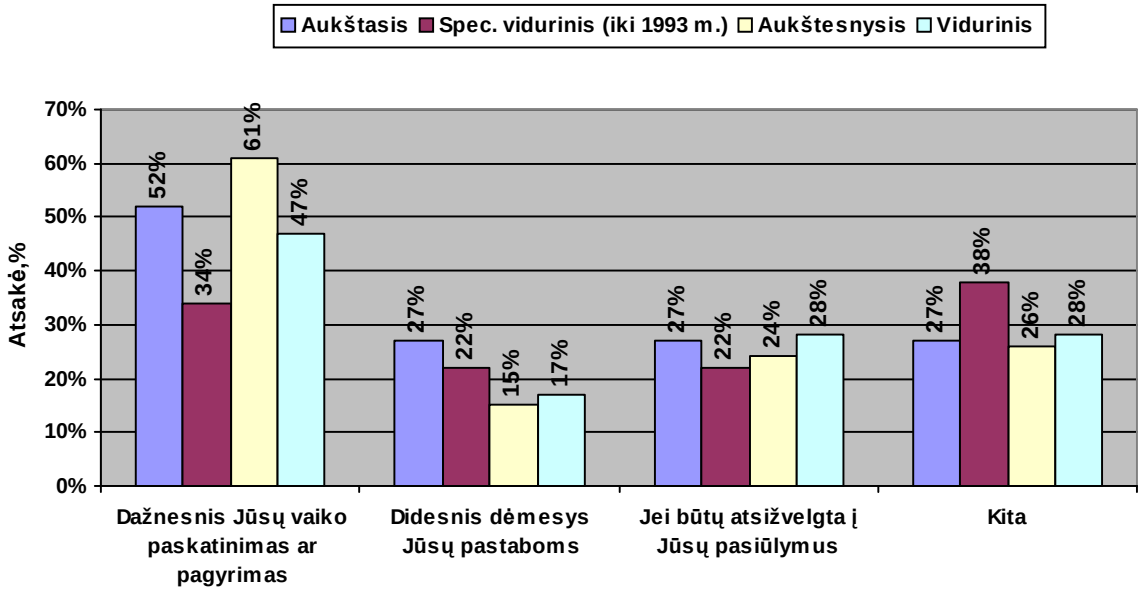

Priemonė

28 pav. Skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonių dėl priemonių, galinčių paskatinti aktyviau bendrauti su ugdymo įstaiga, skirtumų tyrimas

Tėvų su aukštuoju išsilavinimu (1) n=60; tėvų su specialiuoju viduriniu (įgytu iki 1993 m.) (2) n=58; su aukštesniuoju (įgytu po 1993 m.) (3) n=54; su viduriniu (4) – n=35. Skirtumai įvertinti dviejų imčių proporcijų lyginimo testu, visi skirtumai statistiškai nepatikimi.

Tokio skirtumo priežastis nuspėti labai sunku. Kaip jau ne kartą buvo minėta, siekiant detaliau nustatyti tėvų ir ugdymo įstaigų bendravimo, jų galimybių ir tėvų lūkesčių poreikius, būtini papildomi tyrimai šia kryptimi.

IŠVADOS

Išanalizavus pedagoginę, psichologinę literatūrą galima teigti, kad Lietuvoje priešmokyklinio ugdymo problemoms spręsti skiriamas ypatingas dėmesys.

Pagrįsdama bendradarbiavimo svarbą, galiu teigti, kad ryšys tarp pedagogų ir tėvų padeda atsiskleisti vaiko asmenybei, tarpusavio apsikeitimas informacija įgalina geriau pažinti vaiko charakterį, pomėgius, gabumus, bendradarbiavimas leidžia geriau pažinti vaiko elgesį bendraamžių būryje.

Tėvų dalyvavimas paveikia esminius pokyčius vaikų ugdyme, sustiprina orientacijas į vaiką, kaip aktyvų ir saviveiksmišką subjektą, kurį pastiprina tėvų ir pedagogų sukurta bendruomeniška aplinka.

Tėvai ugdymo įstaigas savo vaiko ugdymui pasirinko dėl labai pozityvios nuomonės apie tas ugdymo įstaigas visais tirtais aspektais, tačiau visų pirma dėl ugdymo įstaigų atitikimo tėvų poreikiams ir lūkesčiams, aukštą įstaigose dirbančių pedagogų kvalifikaciją ir profesionalumą, užtikrinamą vaiko saugumą ir gerai pateikiamą informaciją. Ugdymo grupė buvo pasirinkta labiausiai todėl, kad vaikas joje turi draugų, grupės aplinka jauki ir estetiška, pedagogai rodo pakankamai dėmesio ugdomiems vaikams.

Priešmokyklinis ugdymas perima geriausias šeimos tradicijas. Tėvai turi dalyvauti ugdymo procese, šeima ir institucija sieti interesus ir lūkesčius, požiūrį į vaiko ugdymą, rūpintis šeimų švietimu. Skatintina tėvų nuostatų į ugdymo kaita.

Didžioji dauguma tėvų su jų vaikus ugdančiais pedagogais bendrauja kasdien arba bent kartą per savaitę, dažniausiai informaciją apie vaiko ugdymąsi sužino iš paties vaiko ar grupėse pokalbių su pedagogu metu. Rečiausiai pedagogai apsilanko namuose arba informaciją pateikia telefonu. Gaunamos informacijos kokybė dažniausiai gera arba labai gera. Tėvai labiausiai norėtų gauti informaciją pokalbio su pedagogu metu.

Svarbiausia vaiko sambranda jam rengiantis mokyklai yra intelektinė branda (geriausiai – mąstymas) bei nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu. Mažiau pozityviai vertinamas socialinis brandumas (geriausiai – savęs vertinimas, savikontrolė ir socialiniai įgūdžiai), dar mažiau – fizinis brandumas (geriausiai – rankos pasirengimas rašymui).

Tėvai nori būti įtraukti į priešmokyklinio ugdymo įstaigos gyvenimą, jiems priimtiniausia bendravimo su ugdymo įstaiga forma yra individualūs pokalbiai su pedagogu, kurių metu tėvai dažniausiai gauna žinių apie tai, koks jų vaikas būna ugdymo įstaigoje, taip pat mokosi spręsti vaiko auklėjimo problemas. Tačiau tėvai norėtų, jog jų vaikas dažniau būtų skatinamas. Pagrindiniai ugdymo įstaigų švietimo kaitos ypatumai yra lanksti jų reakcija į pokyčius bei jų iniciacija, visuomenės poreikių tyrimas bei atsižvelgimas į juos.

Priešmokyklinio ugdymo įstaigas geriau vertina motinos, negu tėvai. Motinos kiek aktyviau bendrauja su ugdymo įstaigomis, tačiau vaiko sambrandą ir bendradarbiavimą su jomis vertina taip pat, kaip ir tėvai. Siekiant tiksliau nustatyti tendencijas, reikalingi papildomi tyrimai.

Informacijos iš ugdymo įstaigų gavimo, informacijos formų, vaiko sambrandos formų svarbos bei kitų nagrinėtų aspektų vertinimai iš esmės nepriklauso nuo apklausoje dalyvavusių tėvų amžiaus. Tačiau jauniausi, 26-30 m. amžiaus tėvai labiau nei kiti pasigedo didesnio pedagogo dėmesio jų vaikui. Siekiant tiksliau nustatyti tendencijas, reikalingi papildomi tyrimai.

Skirtingo išsilavinimo tėvai atsakinėjo į klausimus bei daugumą anketos teiginių vertino panašiai. Pastebima, jog mažiausią (vidurinį) išsilavinimą turintys tėvai rečiau betarpiškai bendrauja su priešmokyklinės ugdymo įstaigos specialistais. Tikėtina, jog dirbant mažiau kvalifikuotą darbą ilgesnę darbo dieną tam jiems trūksta laiko. Siekiant tiksliau nustatyti tendencijas, reikalingi papildomi tyrimai.

Rekomendacijos

Ikimokyklinio ugdymo institucija ateina į pagalbą šeimai. Kad būtų užtikrintas nuoseklus vaiko ugdymo, socializacijos proceso perimamumas, svarbiausias uždavinys yra tėvų ir visuomenės pedagoginės kultūros plėtra. Tam reikėtų:

1. pedagoginėje veikloje ieškoti ir naudoti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo ir bendradarbiavimo su šeima būdu;

2. sudaryti sąlygas, kad ugdomojoje veikloje dalyvautų kuo daugiau tėvų;

3. nenuvertinti tėvų patirties, kompetencijos, jei ir nesutinkama su tėvų požiūriu vienu ar kitu klausimu;

4. bendraujant su tėvais aptarti vaikų gerąsias puses, jų gebėjimus ir galimybes, pozityvias savybes;

5. individualių pokalbių metu užmegzti konstruktyvius pokalbius; „tuščios“ kalbos nėra pedagogo kompetencijos požymis.

6. atsižvelgiant į priešmokyklinio ugdymo reikšmę pirmokų socializacijai, plėsti paslaugų teikimą šeimoms, kurių vaikai nelanko jokių ugdymo institucijų.

Literatūros sąrašas

1. Adaškevičienė E. Vaikų sveikatos ugdymas: pedagoginiu aspektu.- Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 1999.
2. Anzenbacher A. Filosofijos įvadas.- Vilnius: Katalikų pasaulis, 1992.
3. Aramavičiūtė V. Ugdymo samprata. Mokslai darbai. Pedagogika Nr. 30.- Vilnius, 1994.-26-48 p.
4. Bajoriūnas Z. Familistikos pagrindai: monografija. – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 1994.
5. Bajoriūnas Z. Šeimos edukologija. – Vilnius: Jošara, 1997.
6. Bajoriūnas Z. Vaikų auklėjimo šeimoje specifika, tikslas ir uždaviniai. Mokslo darbai. Pedagogika Nr. 31. – Vilnius, 1995. – 105-117 p.
7. Bajoriūnas Z. Šeimos ugdymo mokslas ir praktika: Studijų knyga. – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2004.
8. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. – Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002.
9. Bitinas B. Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija. – Vilnius: Kronta, 2004.
10. Brochmann I. Vaikų piešinių paslaptys [vaikų piešinių aiškinimas, remiantis Rudolfo Šteinerio pedagogika]. – Vilnius: Presvika, 1998.
11. Bronfenbrenner E. The ecology of human development: Experiments by nature and design. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.
12. Broom L., Bonjean Ch., Broom D. Sociologija. – Kaunas: Litera Universitatis Vytauti Magni, 1992.
13. Bruner J.S. Actual Minds, Possible Worlds. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986.
14. Campbell R. Kaip iš tikrųjų mylėti savo vaiką. – Kaunas, 1999.
15. Charles C. M. Pedagoginio tyrimo įvadas. – Vilnius: Alma litera, 1999.
16. Comer J. P. & Haynes N.M. Parent involvement in schools: An ecological approach // The Elementary Scholl Journal, 1991. P. 271-278.
17. Černius J. V. Tėvų ir mokytojų pagalbininkas. – Kaunas: poligrafija ir informatika, 1997.
18. Dapkienė S. Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai. – Šiauliai: UAB „Litera“, 2002.
19. Engel S. The Stories Children Tell // Making Sense of the Narratives of Childhood. New York, NY: Freeman, 1999.
20. Epstein J. L., Daubei S. L. Paths to partnership: What we can learn from federal, state, district, and school initiatives. Phi Delta Kappan 72, 1991.
21. Erikon E. H. Vaikystė ir visuomenė. – Vilnius: UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“, 2004.

22. Filosofijos atlasas. – Vilnius: Alna litera, 1999.
23. Fullan M. Pokyčių jėgos: Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. – Vilnius: Tyto alba, 1998.
24. Gaižutis A. Menų giminystė. – Kaunas: Šviesa, 1998.
25. Glebuvienė V. Kas vaiką išmoko rašyti ir skaityti.// Žvirblių takas. 2000. Nr.4. – p.21-26.
26. Grabauskienė A. Švietimo reforma ir šeima.// Lietuvos mokykla: praeitis, dabartis, ateitis. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 1998.
27. Gražienė D., Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės: programa pedagogams ir tėvams. – Vilnius: leidybos centras, 1993.
28. Grigas R. Tautos likimas. – Vilnius: Rosma, 1995.
29. Goffin S. G.& Lombardi. Speaking out: Early chilhood advocacy. Washington, DC: NAEYC., 1988.
30. Goleman D. Emocinis intelektas. – Vilnius: Presvika, 2001.
31. Gučas A. Vaiko sambranda mokyklinio gyvenimo sąlygomis // Tautos mokykla. – 1938.
32. Gučas A. Vaikų darželio pedagogika. – Kaunas: Šviesa, 1994.
33. Hagemann Ch. Vaikų rengimas mokyklai pagal M. Montessori. – Kaunas: Šviesa, 2004.
34. Hansen Kirsten A., Kaufmann Roxane K., Saifer Steffen. Ugdymas ir demokratijos kultūra: ikimokyklinis amžius. – Vilnius: Lietus, 1997.
35. Jakučiūnienė D. Kartu su šeima sveikatos link.// Vaikystė. – Vilnius, 2004.
36. Jarvis P. Mokymosi paradoksai. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2001.
37. Jovaiša L. Pedagogikos terminai. – Kaunas: Šviesa, 1993.
38. Jovaiša L. Hodegetika. Auklėjimo mokslas. – Vilnius: Agora, 1995.
39. Jovaiša L. Edukologijos įvadas. – Kaunas: Technologija, 1996.
40. Jucevičienė P. Šiuolaikinė edukologija ugdymo mokslo raidos kontekste. Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimui: monografija. – Kaunas: Technologija, 1998.
41. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis pedagogikos specialybių studentams. – Vilnius: IĮ „Petro ofsetas“, 2002.
42. Juodaitytė A. Tėvų, kaip suaugusiųjų, konstruktyvaus švietimo paradigmos raiška ikimokyklinio ugdymo kaitoje. Mokslo darbai. Pedagogika Nr. 69, 2003.
43. Juodaitytė A. Vaikystės fenomenas: socialinis – edukacinis aspektas: monografija. – Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
44. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. – Vilnius: Kronta, 1998.
45. Katinienė A. Priešmokyklinio ugdymo muzikos programa.// Žvirblių takas. Nr. 4., 2001.
46. Kiseliovas A., Kiseliova D., Minkuvienė E., Kuzavienė D. Priešmokyklinuko kelionė į skaičių ir skaitmenų pasaulį. // Žvirblių takas, Nr. 2., 2001.

47. Kontautienė R. Pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtotė pradinėje mokykloje. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, edukologija. – Klaipėda, 2000.
48. Kontautienė R. Pedagoginis bendradarbiavimas šiuolaikinėje Lietuvos pradinėje mokykloje: sąlygos ir galimybės: monografija. – Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla, 2000.
49. Krumm V. Pedagoginis mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas: mokytojo pozicija.// Mokykla , 1999 Nr. 7.
50. Kvieskienė G. Socializacijos pedagogika: įvadas į socialinę pedagogiką. – Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2000.
51. Laužikas J. Apie šešiamečių ugdymą. Parengiamųjų klasių mokinių ugdymo problemos. – Vilnius:1982.
52. Laužikas J. Pedagoginiai raštai. – Kaunas, 1993.- 568 p.
53. Leliūgienė I. Žmogus ir socialinė aplinka: vadovėlis. – Kaunas, Technologija, 1997.
54. Leonavičius J. Sociologijos žodynas. – Vilnius: Academia, 1993.
55. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.// Valstybės žinios. Nr.63 – 2853. 2003.
56. Lietuvos švietimo reformos gairės: Str. rinkinys/ Lietuvos kultūros ir švietimo ministerija. Pedagogikos institutas; Sudarytojas P. Dereškevičius. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993.
57. Lietuvos vaikų brandumas mokyklai: tyrimas ir problemos / Parengė doc. dr. V. Glebuvienė, doc. dr. B. Grigaitė, doc. dr. O. Monkevičienė. – Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2004.
58. Litvinienė J. Ikimokyklinių įstaigų darbo su tėvais turinys ir formos: mokymo priemonė. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Kultūros ir švietimo ministerija, 1990.
59. Lukšienė M. Pedagogika ir kultūra. Lietuvos švietimo reformos gairės. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993. – 25-42 p.
60. Maceina A. Pedagoginiai raštai. – Kaunas: Šviesa, 1990.
61. Mano vaikai: priešmokyklinis vaiko ugdymas / Sudarė O. Monkevičienė. – Kaunas: Šviesa, 2003.
62. Maslow A. H. Humanistinės pedagogikos tikslai ir reikšmė. / Sudaryt. M. Garbačiauskienė. Psichologai apie žmogaus raidą. – Vilnius: Aušra, 1999. – 406-420 p.
63. Miškinis K. Šeimos pedagogika: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
64. Monkevičienė O. Vaiko emocinis ir socialinis brandumas mokyklai. // Žvirblių takas. Nr.2, 2002.
65. Monkevičienė O. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų ugdymas. // Žvirblių takas. Nr. 1, 2004.
66. Montessori M. Vaikystės paslaptis. – Kaunas: Šviesa, 2000.

67. Morgan G., Morgan K. Beyond the Glitterspeak. - - Toronto: Ontario Teacher‘s Federation, 1992.
68. Murphy D.M. Parent and teacher plant for the child. Young Children 52(4), 1997.
69. Navaitis G. Psichologinė parama vaikui. – Vilnius: Tyto alba, 1997.
70. Neifachas S. Optimalaus priešmokyklinio ugdymo konceptualizavimosi kontekstai: įvadas į kritinio mąstymo studijas. – Vilnius: UAB „Ciklonas“, 2004.
71. Piaget J. Inhelder B. The Psichology of the Child. – United States of America:Basic – Books Inc., 1969. – 173 p.
72. Piaget J. Vaiko kalba ir mąstymas: vaiko logikos tyrinėjimai.- Vilnius: Aidai, 2001.
73. Prasmingas dialogas su ugdytinių tėvais – vaiko sėkmingos socializacijos prielaida. / Respublikinė mokslinė – praktinė konferencija. – Šiauliai: „Lucilijus“, 2005.
74. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas: metodinės rekomendacijos. – Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
75. Psichologijos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
76. Rajeckas V. Ugdymo tikslo samprata. Mokslo darbai. Pedagogika. Nr. 55, 2001.
77. Rupšienė L. Šeimotyros įvadas: studijų knyga. – Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla, 2001.
78. Ruzgienė A., Petružienė S. Vaikas ir aplinka: monografija. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005.
79. Seefeldt C., Barbour N. Early Childhood Education (3 ed). New York. Oxford., 1998.
80. Sirtautienė D., Sirtautas V. Bitė Ritė: pedagogo knyga. – Vilnius: Alma litera, 1998.
81. Souriau E. Muzikos įtaka vaiko psichikos raidai. Estetinė kultūra. – Vilnius, 1989.
82. Stauffer R. G. Teaching Reading as a thinking process. New York, Evanston, and London, 1969.
83. Suchomlinskis V. Širdį atiduodu vaikams. – Kaunas: Šviesa, 1978.
84. Suslavičius A. Socialinė psichologija: vadovėlis. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
85. Šalkauskis S. Pedagoginiai raštai. – Kaunas: Šviesa, 1992.
86. Šiuolaikinis ugdymas: priešmokyklinukas, pradinukas, socialinė integracija. / Respublikinės teorinės ir praktinės konferencijos medžiaga. – Šiauliai: „Lucilijus“, 2005.
87. Šteineris R. Vaiko ugdymas dvasios mokslo požiūriu. – Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidykla, 1998.
88. Šteineris R. Žmoniškosios esybės vystymasis. – Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidykla, 2000.
89. Tarptautinių žodžių žodynas / atsakingasis redaktorius V. Kvietkauskas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

90. Teresevičienė M., Gedvilienė G. Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita: monografija. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2003.
91. Uzdila J. V. Etinė šeimotyra: esmė ir paskirtis // Lietuvos edukologija / Vytauto Didžiojo universitetas. V., 1997. – 211-219 p.
92. Vabalas – Gudaitis J. Psichologijos ir pedagogikos straipsniai / sudarė Gučas A. ir Jovaiša L. – Vilnius: Mokslas, 1983.
93. Vaikų brandumas mokyklai / parengė O. Monkevičienė ir kt. - Vilnius: leidybos centras, 1996.
94. Vaikų brandumo mokyklai rodikliai / parengė O. Monkevičienė ir kt. . – Vilnius: švietimo aprūpinimo centras, 2001.
95. Vaitkevičius J. Socialinės pedagogikos pagrindai. – Vilnius: Evalda, 1995.
96. Vaitkevičius J. Šeima, kaip socialinio tyrimo objektas. Socialinis ugdymas, Nr. 1, 1999. p. 81-88.
97. Velička E. Priešmokyklinio ugdymo muzikos programa // Žvirblių takas. Nr.3. 2001, - 26-30 p.
98. Vygotskis L.S. Mintis ir žodis. (Mąstymas ir kalba VII skyrius). M. Garbačiauskienė (sud.) Psichologai apie žmogaus raidą. – Kaunas: Šviesa, 1999. -577- 599 p.
99. www.day.lt/straipsniai/vaiku_diena
100. www.peace. aland. fi/nendre/ serv01.htm
101 www. smm.lt / teisine baze/ docs/ istatymai
102. Želvys R. Bendravimo psichologija. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1995.
103 Žukauskienė R. Raidos psichologija. – Vilnius: Margi raštai, 1996.
104. Амонашвили Ш. А. Школа Жизни.- Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2000.
105. Анисимова Т. Б. Подготовка ребенка к школе. – Ростов н. / Д.: Издательский дом “Проф – Пресс”, изд – во “Феникс“, 2004.
106. Архипова И. А. Подготовка ребенка к школе: Книга для родителей будущего первоклассника. – Екатеринбург: У- Фактория, 2004.
107. Чивикова Н. Ю. Как подготовить ребенка к школе. – Москва: Рольф, 2001.
108. Кобанова М. Н. Готовимся к школе: Практические задания, тесты, советы психолога.- Москва: “ОЛМА – ПРЕСС“, 2003.
109. Ковалева Е. С., Синицына Е. И. Готовим ребенка к школе.- Москва: Лист Нью, Вече, КАРО, 2001.
110. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте.- Москва: Просвещение, 1991.
111. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. Москва: ЭКСМО, 2004

SUMMARY

Sigita Dilienė

PARTNERSHIP OF PRE-SCHOOL INSTITUTION AND FAMILY PREPARING CHILDREN TO SCHOOL

In these latter years it is written a lot in the pedagogic literature about the pre-school institution as an institution, that is open to the society. The participation of parents in the education is interpreted as one of main its educational rights, realizing the objects of qualitative development, because the families and pedagogues constantly are sharing the engagements in children' developing, each time they are directed in the deeper variety of life in the family, pre-school group and community.

The problem of survey is determined by the fact, that the education of parents of pre-school institutions in Utena is a new phenomenon and it is not enough related with the change of pre-school education, the modern educational models oriented to the child and the ideas of adults' education and the permanent (self-) learning.

The purpose of survey was to establish the relation between the family and pre-school group. To show the possibilities of parents' participation in the activity (the life) of pre-school group. To evaluate the perception and expectation about preparing the child to school.

The survey was done in the pre-school groups of pre-school institutions and kindergartens-primary schools of Utena town. During the survey were questioned 210 different age and background parents and foster-parents of children, who are attending the pre-school education groups.

The result of survey showed, that the relation among pedagogues and parents help to develop the personality of the child, the interchanging information enables to know better the character, likings, aptitudes of child, the cooperation permits to know better the child's behavior in the group of peers.

The parents want to be involved in the life of pre-school education institution, their most acceptable form of cooperation with educational institution is the individual conversations with pedagogue, when the parents most likely get the knowledge about what the child is in the educational institution, also they learn how to solve the problems of upbringing the children.

PRIEDAI

1 Priedas

VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS
PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

ANKETA
priešmokyklinio ugdymo grupių tėvams

Priešmokyklinio ugdymo siekiamybė – padėti vaikui įgyti kasdieniniam gyvenimui bei sėkmingam ugdymuisi mokykloje būtinų kompetencijų – tai vaiko gebėjimas suvokti save ir kitus, savo vietą šeimoje, vaikų grupėje, tai gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti kasdieninio gyvenimo problemas.

Ši anketa skirta išsiaiškinti šeimos ir priešmokyklinės grupės ryšį, tėvų suvokimą bei lūkesčius dėl vaiko parengimo mokyklai.

Anketa yra anoniminė. Tyrimo duomenys bus apibendrintai panaudoti Vilniaus pedagoginio universiteto, pedagogikos ir psichologijos fakulteto, edukologijos katedros andragogikos specialybės magistrantės Sigitos Dilienės baigiamajame magistro darbe ir padės nustatyti priešmokyklinės grupės pedagogo ir šeimos bendravimo ir bendradarbiavimo stipriąsias ir silpnąsias puses, numatyti kaitos gaires į ateitį.

Iš anksto dėkoju už sugaištą laiką ir nuoširdžius Jūsų atsakymus.

1. Kodėl savo vaikui parinkote šią ugdymo įstaigą? *Kiekvienoje eilutėje pažymėkite Jums tinkamą atsakymą:*

Nr.	Teiginiai	Visiškai sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Abejoju	Neturiu nuomonės
1.	Vaikų ugdymas, globa, priežiūra šioje įstaigoje atliepia Jūsų šeimos poreikius ir lūkesčius					
2.	Ugdymo įstaigoje paramą ir pagalbą gaunate laiku ir kokybišką					
3.	Ugdymo įstaigoje vyrauja pagarba, visi jaučiasi pripažįstami ir vertinami					
4.	Ugdymo įstaigos informacija apie vykdomą veiklą yra tiksli, išsami ir teikiama laiku					
5.	Ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios laiduoja kokybišką vaikų ugdymąsi					
6.	Geri atsiliepimai apie ugdymo įstaigą mieste, rajone					
7.	Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą					

2. Kodėl savo vaikui parinkote šią priešmokyklinę grupę? *Kiekvienoje eilutėje pažymėkite Jums tinkamą atsakymą:*

Nr.	Teiginiai	Sutinku	Beveik sutinku	Nesutinku	Abejoju	Neturiu nuomonės
1.	Grupės pedagogai įdomiai veda ugdomąją veiklą					
2.	Gera vaiko pasiekimų kokybė priešmokyklinėje grupėje					
3.	Rūpinamasi vaiko saugumu					
4.	Vaikas priešmokyklinėje grupėje turi draugų					
5.	Grupės aplinka jauki, estetiška					

3. Kaip Jūs manote, ar pakanka pedagogo dėmesio Jūsų vaikui? *Pažymėkite vieną iš atsakymų*

	Pakanka
	Ne visada
	Nepakanka

4. Kaip dažnai bendraujate su priešmokyklinės grupės pedagogu, dirbančiu su Jūsų vaiku? *Pažymėkite vieną iš atsakymų.*

	Kiekvieną dieną
	Kartą į savaitę
	Kartą į mėnesį
	Nebendrauju

5. Kokiu būdu Jūs gaunate informaciją apie savo vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje? *Kiekvienoje eilutėje pažymėkite Jums tinkamą atsakymą.*

Nr.	Teiginiai	Visuomet	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Beveik niekada
1.	Praneša Jūsų vaikas						
2.	Grupėje kalbantis su pedagogu						
3.	Grupės tėvų susirinkime						
4.	Tėvų skelbimų lentoje						
5.	Raštu						
6.	Telefonu						
7.	Pedagogo apsilankymo namuose						
8.	Atsitiktinių pokalbių metu						

6. Įvertinkite gaunamos informacijos apie savo vaiką kokybę? *Pažymėkite vieną iš atsakymų.*

	Labai gera
	Gera
	Patenkinama
	Nepatenkinama

7. Kokios informacijos formos apie Jūsų vaiko ugdymąsi būtų Jums priimtinausios? *Pažymėkite šiuos teiginius prioriteto tvarka (1- labai svarbus, 2- mažiau svarbus ir t.t.)*

	Pokalbis su pedagogu
	Informacija, gauta bendruose grupės tėvų susirinkimuose
	Informacija grupės skelbimų lentoje
	Pedagogo laiškas Jums
	Pedagogui ar Jums paskambinus telefonu
	Pedagogo apsilankymas Jūsų namuose
	Atsitiktiniai pokalbiai gatvėje

8. Nurodykite, kuri mokyklinė vaiko sambranda yra svarbi Jūsų vaikui rengiantis mokyklai? *Pažymėkite prioriteto tvarka (1-labai svarbu, 2-mažiau svarbu ir t.t.)*

	Fizinis brandumas
	Intelektinė branda
	Socialinis brandumas
	Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu

9. Jūsų manymu, kuris vaiko fizinis brandumas yra svarbiausias rengiantis mokyklai? *Pažymėkite prioriteto tvarka(1- labai svarbu, 2- mažiau svarbu ir t.t.)*

	Fizinis išsivystymas
	Fizinis pasirengimas
	Rankos pasirengimas rašymui

10. Jūsų manymu, kuri vaiko intelektinė branda yra svarbiausia rengiantis mokyklai? *Pažymėkite prioriteto tvarka (1- labai svarbu, 2- mažiau svarbu ir t.t.)*

	Intelektas
	Mąstymas
	Kalba (kalbėjimas ir klausymas)
	Skaitymo įgūdžiai (domėjimasis knygomis)
	Rašymo įgūdžiai
	Elementarūs matematiniai vaizdiniai

11. Jūsų manymu, kuri vaiko socialinė emocinė branda yra svarbiausia rengiantis mokyklai? *Pažymėkite prioriteto tvarka (1- labai svarbu, 2- mažiau svarbu ir t.t.)*

	Savęs vertinimas
	Savikontrolė
	Socialiniai įgūdžiai
	Praktiniai įgūdžiai
	Adaptyvumas

12. Kaip Jūs manote, ar reikia tėvus įtraukti į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą? *Pažymėkite vieną iš atsakymų.*

	Labai reikia
	Reikia
	Nebūtinai
	Nežinau

13. Kokia bendravimo su ugdymo įstaiga forma Jums būtų priimtinausia? *Galimi keli atsakymo variantai.*

	Tėvų susirinkimai
	Individualūs pokalbiai su pedagogu
	Priešmokyklinės grupės šventės
	Vakaronės
	Atvira priešmokyklinės grupės veikla

14. Kokių bendravimo su ugdymo įstaiga formų Jūs pasigendate ir pageidautumėte.....
.....
.....
.....
.....
.....
15. Kokią įtaką, Jūsų vaiko auklėjimui daro bendravimas su ugdymo įstaiga? *Galimi keli atsakymo variantai.*

	Mokausi spręsti auklėjimo problemas
	Gaunu žinių, koks mano vaikas yra ugdymo įstaigoje
	Gaunu informacijos, kurios neturiu kur pritaikyti
	Nieko naujo nesužinau

16. Kokios informacijos apie savo vaiką ir ugdymo įstaigą norėtumėte gauti?.....
.....
.....
.....1

17. Kas Jus paskatintų aktyviau bendradarbiauti su ugdymo įstaiga? *Pažymėkite kelis atsakymo variantus.*

	Dažnesnis Jūsų vaiko paskatinimas ar pagyrimas
	Didesnis dėmesys Jūsų pastaboms
	Jei būtų atsižvelgta į Jūsų pasiūlymus
	Kita

18. Įvertinkite teiginius, atspindinčius švietimo kaitos ypatumus Jūsų vaiko ugdymo įstaigoje? *Kiekvienoje eilutėje pažymėkite Jums tinkamą atsakymą.*

Nr.	Teiginiai	Sutinku	Beveik sutinku	Nesutinku	Abejoju	Neturiu nuomonės
1.	Įstaiga lanksčiai reaguoja į pokyčius ir pati juos inicijuoja					
2.	Geba aiškiai numatyti veiklos perspektyvą, prioritetines kryptis ir tinkamiausius būdus					
3.	Tiria aplinką, numato bendruomenės poreikius ir į juos atsiliepia					
4.	Yra atvira šeimai ir vietos bendruomenei					
5.	Geba konstruktyviai spręsti sunkumus					
6.	Laikosi skaidrumo, viešumo, lygiateisiškumo principų					

19. Jūs:

	Moteris (mama)
	Vyras(tėtis)
	Globėjas (a)

20. Jūsų amžius:

	Iki 25 m.
	26-30 m.
	31-40 m.
	41-50 m.
	51 metų ir daugiau

21. Jūsų išsilavinimas:

	Aukštasis
	Specialusis vidurinis (iki 1993 m.)
	Aukštesnysis (nuo 1993 m.)
	Vidurinis
	Kita

Anketą parengė VPU Edukologijos (Andragogika) magistrantė Sigita Dilienė.
T:8-610-18788, El. p. direktore@zelmenelis.utena.lm.lt
Mokslinis konsultantas – doc. dr. Jonas Dautaras

2 Priedas

1 lentelė. Kodėl vaikui buvo parinkta būtent ta ugdymo įstaiga

Pozityvių tėvų atsakymų dalies į septynis klausimo „kodėl vaikui buvo parinkta būtent ta ugdymo įstaiga“ teiginius statistinis palyginimas. Teiginių numeracija atitinka pateiktą 4 pav. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (dviejų imčių proporcijų lyginimo testas). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. n=210.

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
		99,05%	94,29%	90,48%	98,57%	93,81%	80,95%	96,67%
1.	99,05%		**0,0081**	**0,0001**	0,3997	**0,0081**	**0**	0,144
2.	94,29%			0,1316	**0,0371**	1	**0,0001**	0,1389
3.	90,48%				**0,0006**	0,271	**0,0091**	**0,0038**
4.	98,57%					**0,0371**	**0**	0,512
5.	93,81%						**0,0001**	0,1389
6.	80,95%							**0**
7.	96,67%							

3 Priedas

2 lentelė. Kodėl savo vaikui parinkote šią priešmokyklinę grupę

Pozityvių tėvų atsakymų dalies į penkis klausimo „kodėl savo vaikui parinkote šią priešmokyklinę grupę“ teiginius statistinis palyginimas. Teiginių numeracija atitinka pateiktą 5 pav. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (dviejų imčių proporcijų lyginimo testas). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. n=210.

		1.	2.	3.	4.	5.
		94,29%	91,43%	95,24%	97,62%	98,10%
1.	94,29%		0,2438	0,6533	**0,0371**	**0,0371**
2.	91,43%			0,1089	**0,0018**	**0,0018**
3.	95,24%				0,0951	0,0951
4.	97,62%					1
5.	98,10%					

4 Priedas

3 lentelė. Informacijos gavimo atvejų iš skirtingų šaltinių statistinis palyginimas bei apskaičiuoti svertiniai vidurkiai, dažnų informacijos gavimo atvejų procentinis įvertinimas

Informacijos šaltiniai pagal numeraciją atitinka pateiktus 8 pav. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (Tjukio HSD kriterijus). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Dispersinės analizės p=0.

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
		95,71%	87,14%	50,00%	63,33%	12,38%	5,24%	1,43%	23,81%
1.	95,71%		0,39141	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***
2.	87,14%			***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***
3.	50%				0,99968	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***
4.	63,33%					***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***	***0,00003***
5.	12,38%						0,59874	***0,00003***	***0,01796***
6.	5,24%							***0,00010***	***0,00004***
7.	1,43%								***0,00003***
8.	23,81%								
Svertinis vidurkis		**2,03**	**2,30**	**3,06**	**3,12**	**4,95**	**5,18**	**5,76**	**4,53**

5 Priedas

4 lentelė. Informacijos formų apie vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje statistinis vertinimas

Dažnų informacijos gavimo atvejų procentinis įvertinimas. Informacijos šaltiniai pagal numeraciją atitinka pateiktus 10 pav. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (Tjukio HSD kriterijus). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Dispersinės analizės p=0.

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
		91,90%	7,62%	4,29%	3,33%	7,62%	2,38%	0,48%
1.	91,90%		***0,000026***	***0,000026***	***0,000026***	***0,000026***	***0,000026***	***0,000026***
2.	7,62%			***0,040876***	***0,000026***	***0,000097***	***0,000026***	***0,000026***
3.	4,29%				***0,000026***	0,676415	***0,000026***	***0,000026***
4.	3,33%					***0,000026***	0,325783	***0,000026***
5.	7,62%						***0,000026***	***0,000026***
6.	2,38%							***0,000026***
7.	0,48%							
Svertinis vidurkis		**1,10**	**2,92**	**3,35**	**4,42**	**3,58**	**4,73**	**5,84**

6 Priedas

5 lentelė. Esamų ir reikiamų informacijos apie vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje formų palyginimas

Prioritetų eilės tvarka sudaryta pagal svertinius vidurkius.

Informacijos forma	**Kalbantis su pedagogu**	**Tėvų susirinkime**	**Skelbimų lentoje**	**Laišku**	**Telefonu**	**Pedagogui apsilankius namuose**	**Atsitiktinių pokalbių metu**
Gaunama	1	2	3	5	6	7	4
Norima gauti	1	2	3	5	4	6	7

7 Priedas

6 lentelė. Tėvų nuomonės apie vaiko skirtingų sambrandos formų svarbą jam rengiantis mokyklai vertinimas

Pateikti didžiausio prioriteto procentiniai dažniai bei apskaičiuoti svertiniai vidurkiai. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (Tjukio HSD kriterijus). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Dispersinės analizės p=0.

		Fizinis brandumas	Intelektinė branda	Socialinis brandumas	Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu
		18,57%	40,48%	32,38%	43,81%
Fizinis brandumas	18,57%		***0,000008***	***0,000008***	***0,000008***
Intelektinė branda	40,48%			***0,009031***	***0,031227***
Socialinis brandumas	32,38%				0,977671
Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu	43,81%				
Svertinis vidurkis		**2,87**	**1,89**	**2,22**	**2,18**

8 Priedas

7 lentelė. Tėvų nuomonės apie vaiko skirtingų intelektinės sambrandos formų svarbą jam rengiantis mokyklai vertinimas

Pateiktos didžiausio prioriteto suteikimo procentinių dažnių vertės bei apskaičiuoti svertiniai vidurkiai. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (Tjukio HSD kriterijus). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Dispersinės analizės p=0.

		Intelektas	Mąstymas	Kalba	Skaitymo įgūdžiai	Rašymo įgūdžiai	Elementarūs matematiniai vaizdiniai
		37,14%	48,10%	35,71%	18,57%	15,71%	10,95%
Intelektas	37,14%		***0,000746***	0,986363	***0,000020***	***0,000020***	***0,000020***
Mąstymas	48,10%			***0,009168***	***0,000020***	***0,000020***	***0,000020***
Kalba	35,71%				***0,000020***	***0,000020***	***0,000020***
Skaitymo įgūdžiai	18,57%					***0,000495***	***0,000020***
Rašymo įgūdžiai	15,71%						***0,002142***
Elementarūs matematiniai vaizdiniai	10,95%						
Svertinis vidurkis		**2,41**	**1,83**	**2,32**	**3,48**	**4,08**	**4,63**

9 Priedas

8 lentelė. Tėvų nuomonės apie skirtingų vaiko socialinės emocinės sambrandos formų svarbą jam rengiantis mokyklai vertinimas

Pateiktos didžiausio prioriteto suteikimo procentinių dažnių vertės bei apskaičiuoti svertiniai vidurkiai. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (Tjukio HSD kriterijus). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Dispersinės analizės p=0.

		Savęs vertinimas	Savikontrolė	Socialiniai įgūdžiai	Praktiniai įgūdžiai	Adaptyvumas
		37,62%	28,1%	32,38%	23,33%	22,38%
Savęs vertinimas	37,62%		0,934240	0,272414	***0,000017***	***0,000019***
Savikontrolė	28,1%			0,752081	***0,000035***	***0,000127***
Socialiniai įgūdžiai	32,38%				***0,003399***	***0,012585***
Praktiniai įgūdžiai	23,33%					0,995726
Adaptyvumas	22,38%					
Svertinis vidurkis		**2,33**	**2,44**	**2,61**	**3,10**	**3,05**

10 Priedas

9 lentelė. Pozityvių („sutinku“ ir „beveik sutinku“) tėvų atsakymų dalies į šešis klausimo „įvertinkite teiginius, atspindinčius švietimo kaitos ypatumus Jūsų vaiko ugdymo įstaigoje“ teiginius statistinis palyginimas

Teiginių numeracija: 1. Įstaiga lanksčiai reaguoja į pokyčius ir pati juos inicijuoja; 2. Geba aiškiai numatyti veiklos perspektyvą, prioritetines kryptis ir tinkamiausius būdus; 3. Tiria aplinką, numato bendruomenės poreikius ir į juos atsiliepia; 4. Yra atvira šeimai ir vietos bendruomenei; 5. Geba konstruktyviai spręsti sunkumus; 6. Laikosi skaidrumo, viešumo, lygiateisiškumo principų. Pateiktos lyginimo metu gautos reikšmingumo lygmens (p) vertės (dviejų imčių proporcijų lyginimo testas). H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. n=210.

		1.	2.	3.	4.	5.	6.
		86,19%	78,10%	75,71%	89,90%	83,33%	75,24%
1.	86,19%		***0,0334***	***0,0093***	0,2079	0,3961	***0,0047***
2.	78,10%			0,6265	***0,0009***	0,1967	0,4688
3.	75,71%				***0,0002***	0,0763	0,8118
4.	89,90%					***0,0364***	***0,0001***
5.	83,33%						***0,0448***
6.	75,24%						

11 Priedas

10 lentelė. Tėvų (vyrų) ir motinų (moterų) nuomonių apie priešmokyklinių ugdymo įstaigų ir priešmokyklinių grupių pasirinkimą palyginimas

Skirtumai įvertinti homogeniškumo (Kochrano, Hartlio, Bartleto) testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Tėvų n=35; motinų n=172.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Hartley	Cochran	Bartlett		Svertinis vidurkis	
		F-max	C	Chi^2	p	Motinos	Tėvai
Kodėl savo vaikui parinkote šią ugdymo įstaigą?	Vaiko ugdymas, globa, priežiūra šioje įstaigoje atitinka Jūsų šeimos poreikius ir lūkesčius	2,50	0,71	9,55	***0,00200***	1,34	***1,17***
	Ugdymo įstaigoje paramą ir pagalbą gaunate laiku ir kokybišką	1,72	0,63	4,67	***0,03072***	***1,48***	1,63
	Ugdymo įstaigoje vyrauja pagarba, visi jaučiasi pripažįstami ir vertinami	1,42	0,59	1,58	0,20828	1,56	1,60
	Ugdymo įstaigos informacija apie vykdomą veiklą yra tiksli, išsami ir teikiama laiku	1,41	0,58	1,51	0,21960	1,33	1,37
	Ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios laiduoja kokybišką vaikų ugdymąsi	1,35	0,58	1,38	0,24035	1,33	1,40
	Geri atsiliepimai apie ugdymo įstaigą mieste, rajone	1,64	0,62	3,83	0,05034	1,80	2,26
	Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą	1,15	0,54	0,29	0,59317	1,37	1,26
Kodėl savo vaikui parinkote šią priešmokyklinę grupę?	Grupės pedagogai įdomiai veda ugdomąją veiklą	2,33	0,70	11,95	***0,00055***	***1,30***	1,60
	Gera vaiko pasiekimų kokybė priešmokyklinėje grupėje	2,45	0,71	13,60	***0,00023***	***1,51***	2,09
	Rūpinamasi vaiko saugumu	1,10	0,52	0,13	0,71599	1,27	1,37
	Vaikas priešmokyklinėje grupėje turi draugų	2,82	0,74	11,95	***0,00055***	1,13	***1,06***
	Grupės aplinka jauki, estetiška	18,61	0,95	178,87	***0,00000***	***1,10***	1,54
Kaip jūs manote, ar pakanka pedagogo dėmesio Jūsų vaikui?		1,65	0,62	3,13	0,07665	1,24	1,17

12 Priedas

11 lentelė. Tėvų (vyrų) ir motinų (moterų) nuomonių dėl gaunamos bei norimos gauti informacijos iš priešmokyklinių įstaigų bei informacijos kokybės palyginimas

Skirtumai įvertinti homogeniškumo (Kochrano, Hartlio, Bartleto) testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Tėvų n=35; motinų n=172.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Hartley	Cochran	Bartlett		Svertinis vidurkis	
		F-max	C	Chi^2	p	Motinos	Tėvai
Kaip dažnai bendraujate su priešmokyklinės grupės pedagogu, dirbančiu su Jūsų vaiku?		1,08	0,52	0,08	0,77693	1,53	1,49
Kokiu būdu Jūs gaunate informaciją apie savo vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje?	Praneša Jūsų vaikas	1,43	0,59	1,94	0,16338	1,99	2,11
	Grupėje kalbantis su pedagogu	1,14	0,53	0,25	0,61555	2,31	2,23
	Grupės tėvų susirinkime	1,18	0,54	0,35	0,55191	3,03	3,23
	Tėvų skelbimų lentoje	1,05	0,51	0,03	0,85524	3,07	3,40
	Raštu	1,37	0,58	1,30	0,25368	4,92	5,06
	Telefonu	1,81	0,64	4,33	***0,03745***	***5,16***	5,20
	Pedagogo apsilankymo namuose metu	1,61	0,62	2,89	0,08926	5,77	5,71
	Atsitiktinių pokalbių metu	1,03	0,51	0,01	0,90581	4,49	4,74
Įvertinkite gaunamos informacijos apie savo vaiką kokybę		1,47	0,59	2,23	0,13523	1,83	1,80
Kokios informacijos formos apie Jūsų vaiką Jums priimtiniausios?	Pokalbis su pedagogu	3,44	0,78	27,44	***0,00000***	***1,08***	1,20
	Informacija, gauta bendruose grupės tėvų susirinkimuose	1,20	0,55	0,45	0,50457	2,93	2,89
	Informacija grupės skelbimų lentoje	2,20	0,69	7,27	***0,00701***	***3,33***	3,49
	Pedagogo laiškas Jums	1,07	0,52	0,07	0,79666	4,41	4,54
	Pedagogui ar Jums paskambinus telefonu	1,34	0,57	1,28	0,25883	3,53	3,71
	Pedagogo apsilankymas Jūsų namuose	1,15	0,53	0,27	0,60114	4,63	5,09
	Atsitiktiniai pokalbiai gatvėje	2,13	0,68	6,73	***0,00947***	***5,76***	6,14

13 Priedas

12 lentelė. Tėvų (vyrų) ir motinų (moterų) nuomonių dėl vaiko sambrandos ruošiantis mokyklai palyginimas

Skirtumai įvertinti homogeniškumo (Kochrano, Hartlio, Bartleto) testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingų skirtumų nebuvo. Tėvų n=35; motinų n=172.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Hartley	Cochran	Bartlett		Svertinis vidurkis	
		F-max	C	Chi^2	p	Motinos	Tėvai
Nurodykite, kuri mokyklinė vaiko sambranda svarbi Jūsų vaikui ruošiantis mokyklai?	Fizinis brandumas	1,07	0,52	0,06	0,81424	2,87	2,77
	Intelektinė branda	1,45	0,59	2,14	0,14344	1,84	2,14
	Socialinis brandumas	1,47	0,60	2,27	0,13168	2,23	2,26
	Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu	1,26	0,56	0,73	0,39243	2,17	2,23
Jūsų manymu, kuris vaiko fizinis brandumas svarbus rengiantis mokyklai?	Fizinis išsivystymas	1,08	0,52	0,09	0,76603	1,84	1,69
	Fizinis pasirengimas	1,01	0,50	0,00	0,95794	2,10	2,23
	Rankos pasirengimas rašymui	1,10	0,52	0,13	0,71568	1,71	1,83
Jūsų manymu, kuri vaiko intelektinė branda svarbi rengiantis mokyklai?	Intelektas	1,18	0,54	0,39	0,53373	2,45	2,20
	Mąstymas	1,14	0,53	0,26	0,61081	1,81	1,94
	Kalba (kalbėjimas ir klausymas)	1,37	0,58	1,48	0,22335	2,28	2,60
	Skaitymo įgūdžiai (domėjimasis knygomis)	1,44	0,59	1,71	0,19064	3,48	3,43
	Rašymo įgūdžiai	1,32	0,57	1,00	0,31731	4,02	4,29
	Elementarūs matematiniai vaizdiniai	1,14	0,53	0,25	0,61744	4,55	4,94
Socialinė branda svarbiausia rengiantis	Savęs vertinimas	1,60	0,62	3,44	0,06349	2,23	2,89
	Savikontrolė	1,19	0,54	0,46	0,49897	2,40	2,63

	Socialiniai įgūdžiai	1,53	0,61	2,32	0,12757	2,64	2,51
	Praktiniai įgūdžiai	1,05	0,51	0,04	0,85118	3,16	2,71
	Adaptyvumas	1,05	0,51	0,03	0,85346	2,99	3,26

14 Priedas

13 lentelė. Tėvų (vyrų) ir motinų (moterų) nuomonių dėl bendradarbiavimo su ugdymo įstaiga palyginimas

Skirtumai įvertinti homogeniškumo (Kochrano, Hartlio, Bartleto) testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingų skirtumų nebuvo. Tėvų n=35; motinų n=172.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Hartley	Cochran	Bartlett		Svertinis vidurkis	
		F-max	C	Chi^2	p	Motinos	Tėvai
Kaip manote, ar reikia tėvus įtraukti į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą?		1,56	0,61	3,01	0,08263	2,17	2,26
Įvertinkite teiginius, atspindinčius švietimo kaitos ypatumus Jūsų vaiko ugdymo įstaigoje	Įstaiga lanksčiai reaguoja į pokyčius ir pati juos inicijuoja	1,16	0,54	0,30	0,58446	1,84	1,71
	Geba aiškiai numatyti veiklos perspektyvą, prioritetines kryptis ir tinkamiausius būdus	1,06	0,51	0,04	0,83602	2,12	1,91
	Tiria aplinką, numato bendruomenės poreikius ir į juos atsiliepia	1,03	0,51	0,02	0,89983	2,21	2,11
	Yra atvira šeimai ir vietos bendruomenei	1,27	0,56	0,73	0,39135	1,66	1,49
	Geba konstruktyviai spręsti sunkumus	1,02	0,50	0,00	0,95347	1,95	1,89
	Laikosi skaidrumo, viešumo, lygiateisiškumo principų	1,17	0,54	0,32	0,57018	2,16	1,91

15 Priedas

14 lentelė. Skirtingo amžiaus tėvų nuomonių apie priešmokyklinių ugdymo įstaigų ir priešmokyklinių grupių pasirinkimą palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. 26-30 metų tėvų n=72; 31-40 m tėvų n=114; 41-50 m. amžiaus tėvų n=16.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų amžiaus grupių svertinis vidurkis		
					26-30 m	31-40 m	41-50 m
Kodėl savo vaikui parinkote šią ugdymo įstaigą?	Vaiko ugdymas, globa, priežiūra šioje įstaigoje atitinka Jūsų šeimos poreikius ir lūkesčius	2,63	0,07469	Neturi prasmės	1,24	1,29	1,69
	Ugdymo įstaigoje paramą ir pagalbą gaunate laiku ir kokybišką	0,86	0,42260	Neturi prasmės	1,44	1,53	1,75
	Ugdymo įstaigoje vyrauja pagarba, visi jaučiasi pripažįstami ir vertinami	1,67	0,19131	Neturi prasmės	1,49	1,52	2,00
	Ugdymo įstaigos informacija apie vykdomą veiklą yra tiksli, išsami ir teikiama laiku	0,32	0,72574	Neturi prasmės	1,32	1,32	1,44
	Ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios laiduoja kokybišką vaikų ugdymąsi	1,86	0,15784	Neturi prasmės	1,44	1,25	1,63
	Geri atsiliepimai apie ugdymo įstaigą mieste, rajone	2,40	0,09338	Neturi prasmės	2,19	1,69	1,69
	Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą	1,70	0,18549	Neturi prasmės	1,38	1,31	1,56
Kodėl savo vaikui parinkote šią priešmokyklinę grupę?	Grupės pedagogai įdomiai veda ugdomąją veiklą	1,04	0,35489	Neturi prasmės	1,44	1,33	1,06
	Gera vaiko pasiekimų kokybė priešmokyklinėje grupėje	0,46	0,63439	Neturi prasmės	1,61	1,64	1,38
	Rūpinamasi vaiko saugumu	6,36	***0,00210***	***0,00269 0,00129***	1,18	1,26	***2,00***
	Vaikas priešmokyklinėje grupėje turi draugų	3,96	***0,02056***	***0,02232***	***1,24***	1,05	1,00

	Grupės aplinka jauki, estetiška	0,56	0,57226	Neturi prasmės	1,14	1,20	1,06
Kaip jūs manote, ar pakanka pedagogo dėmesio Jūsų vaikui?		8,00	***0,00045***	***0,00029***	***1,38***	1,12	1,13

16 Priedas

15 lentelė. Skirtingo amžiaus tėvų nuomonių dėl gaunamos bei norimos gauti informacijos iš priešmokyklinių įstaigų bei informacijos kokybės palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. 26-30 metų tėvų n=72; 31-40 m tėvų n=114; 41-50 m. amžiaus tėvų n=16.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų amžiaus grupių svertinis vidurkis		
					26-30 m	31-40 m	41-50 m
Kaip dažnai bendraujate su priešmokyklinės grupės pedagogu, dirbančiu su Jūsų vaiku?		2,09	0,12666	Neturi prasmės	1,44	1,56	1,75
Kokiu būdu Jūs gaunate informaciją apie savo vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje?	Praneša Jūsų vaikas	0,49	0,61220	Neturi prasmės	2,07	1,94	2,13
	Grupėje kalbantis su pedagogu	1,06	0,34837	Neturi prasmės	2,42	2,21	2,44
	Grupės tėvų susirinkime	1,26	0,28583	Neturi prasmės	3,31	2,90	3,00
	Tėvų skelbimų lentoje	0,43	0,65001	Neturi prasmės	3,25	3,05	2,94
	Raštu	2,06	0,13010	Neturi prasmės	5,25	4,84	4,50
	Telefonu	3,02	0,05094	Neturi prasmės	5,43	5,01	5,00
	Pedagogo apsilankymo namuose metu	2,55	0,08030	Neturi prasmės	5,82	5,77	5,31
	Atsitiktinių pokalbių metu	1,03	0,36055	Neturi prasmės	4,60	4,56	4,06
Įvertinkite gaunamos informacijos apie savo vaiką kokybę		3,96	***0,02046***	***0,01363***	1,90	1,76	1,88
s apie Jūsų	Pokalbis su pedagogu	4,79	***0,00926***	***0,01476***	1,15	1,04	1,25
	Informacija, gauta bendruose grupės	2,14	0,12057	Neturi	3,22	2,82	2,38

	tėvų susirinkimuose			prasmės			
	Informacija grupės skelbimų lentoje	3,88	***0,02213***	***0,01546***	3,67	3,13	3,25
	Pedagogo laiškas Jums	3,54	***0,03086***	0,05371	4,13	4,72	3,88
	Pedagogui ar Jums paskambinus telefonu	2,46	0,08810	Neturi prasmės	3,68	3,54	2,94
	Pedagogo apsilankymas Jūsų namuose	1,53	0,21807	Neturi prasmės	4,90	4,66	3,94
	Atsitiktiniai pokalbiai gatvėje	2,50	0,08460	Neturi prasmės	6,21	5,67	5,13

17 Priedas

16 lentelė. Skirtingo amžiaus tėvų nuomonių dėl vaiko sambrandos ruošiantis mokyklai palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. 26-30 metų tėvų n=72; 31-40 m tėvų n=114; 41-50 m. amžiaus tėvų n=16.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų amžiaus grupių svertinis vidurkis		
					26-30 m	31-40 m	41-50 m
Nurodykite, kuri mokyklinė vaiko sambranda svarbi Jūsų vaikui ruošiantis mokyklai?	Fizinis brandumas	2,14	0,12055	Neturi prasmės	2,85	2,96	2,38
	Intelektinė branda	2,59	0,07722	Neturi prasmės	2,01	1,76	1,94
	Socialinis brandumas	2,63	0,07425	Neturi prasmės	2,28	2,23	1,63
	Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu	1,15	0,31739	Neturi prasmės	2,36	2,12	1,88
Jūsų manymu, kuris vaiko fizinis brandumas svarbus rengiantis mokyklai?	Fizinis išsivystymas	0,54	0,58147	Neturi prasmės	1,82	1,85	1,63
	Fizinis pasirengimas	4,19	***0,01643***	***0,01387 0,01575***	2,21	2,16	1,63
	Rankos pasirengimas rašymui	1,68	0,18806	Neturi prasmės	1,81	1,62	1,81
Jūsų manymu, kuri vaiko intelektinė branda svarbi rengiantis mokyklai?	Intelektas	2,79	0,06370	Neturi prasmės	2,72	2,31	1,69
	Mąstymas	3,81	***0,02370***	0,05169	2,14	1,71	1,44
	Kalba (kalbėjimas ir klausymas)	2,31	0,10218	Neturi prasmės	2,47	2,31	1,75
	Skaitymo įgūdžiai (domėjimasis knygomis)	0,29	0,74973	Neturi prasmės	3,60	3,39	3,25
	Rašymo įgūdžiai	0,32	0,72649	Neturi prasmės	4,11	4,04	3,69

	Elementarūs matematiniai vaizdiniai	2,98	0,05281	Neturi prasmės	4,74	4,67	3,56
Kuri vaiko socialinė branda svarbiausia rengiantis mokyklai?	Savęs vertinimas	1,65	0,19369	Neturi prasmės	2,46	2,28	2,19
	Savikontrolė	0,42	0,65996	Neturi prasmės	2,33	2,51	2,31
	Socialiniai įgūdžiai	5,43	***0,00504***	0,05082 ***0,00894***	3,00	2,46	1,81
	Praktiniai įgūdžiai	0,65	0,52314	Neturi prasmės	3,17	3,04	2,75
	Adaptyvumas	2,93	0,05544	Neturi prasmės	3,43	2,88	2,63

18 Priedas

17 lentelė. Skirtingo amžiaus tėvų nuomonių dėl bendradarbiavimo su ugdymo įstaiga palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. 26-30 metų tėvų n=72; 31-40 m tėvų n=114; 41-50 m. amžiaus tėvų n=16.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų amžiaus grupių svertinis vidurkis		
					26-30 m	31-40 m	41-50 m
Kaip manote, ar reikia tėvus įtraukti į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą?		0,31	0,73554	Neturi prasmės	2,08	2,22	2,38
Įvertinkite teiginius, atspindinčius švietimo kaitos ypatumus Jūsų vaiko ugdymo įstaigoje	Įstaiga lanksčiai reaguoja į pokyčius ir pati juos inicijuoja	2,89	0,05813	Neturi prasmės	2,08	1,63	1,81
	Geba aiškiai numatyti veiklos perspektyvą, prioritetines kryptis ir tinkamiausius būdus	0,30	0,73786	Neturi prasmės	2,18	2,04	1,94
	Tiria aplinką, numato bendruomenės poreikius ir į juos atsiliepia	0,24	0,78298	Neturi prasmės	2,29	2,14	2,31
	Yra atvira šeimai ir vietos bendruomenei	1,58	0,20774	Neturi prasmės	1,82	1,53	1,56
	Geba konstruktyviai spręsti sunkumus	0,05	0,95588	Neturi prasmės	1,97	1,93	1,88
	Laikosi skaidrumo, viešumo, lygiateisiškumo principų	0,53	0,59078	Neturi prasmės	2,25	2,03	2,25

19 Priedas

18 lentelė. Skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonių apie priešmokyklinių ugdymo įstaigų ir priešmokyklinių grupių pasirinkimą palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Tėvų su aukštuoju išsilavinimu (1) n=60; tėvų su specialiuoju viduriniu (įgytu iki 1993 m.) (2) n=58; su aukštesniuoju (įgytu po 1993 m.) (3) n=54; su viduriniu (4) – n=35.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų išsilavinimo grupių svertinis vidurkis			
					1.	2.	3.	4.
Kodėl savo vaikui parinkote šią ugdymo įstaigą?	Vaiko ugdymas, globa, priežiūra šioje įstaigoje atitinka Jūsų šeimos poreikius ir lūkesčius	1,15	0,33148	Neturi prasmės	1,27	1,29	1,24	1,46
	Ugdymo įstaigoje paramą ir pagalbą gaunate laiku ir kokybišką	1,35	0,25891	Neturi prasmės	1,38	1,48	1,50	1,77
	Ugdymo įstaigoje vyrauja pagarba, visi jaučiasi pripažįstami ir vertinami	0,23	0,87291	Neturi prasmės	1,52	1,66	1,54	1,51
	Ugdymo įstaigos informacija apie vykdomą veiklą yra tiksli, išsami ir teikiama laiku	0,22	0,87971	Neturi prasmės	1,32	1,31	1,31	1,40
	Ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai yra kompetentingi, jų gebėjimai ir žinios laiduoja kokybišką vaikų ugdymąsi	0,48	0,70001	Neturi prasmės	1,33	1,26	1,33	1,49
	Geri atsiliepimai apie ugdymo įstaigą mieste, rajone	2,31	0,07723	Neturi prasmės	1,58	1,79	2,26	2,14
	Ugdymo įstaigoje sukurta aplinka užtikrina vaiko saugumą, tausoja sveikatą	1,61	0,18875	Neturi prasmės	1,23	1,48	1,35	1,34
Kodėl savo vaikui parinkote šią priešmokyklinę grupę?	Grupės pedagogai įdomiai veda ugdomąją veiklą	2,33	0,07551	Neturi prasmės	1,33	1,22	1,26	1,71
	Gera vaiko pasiekimų kokybė priešmokyklinėje grupėje	0,97	0,40633	Neturi prasmės	1,55	1,45	1,67	1,80
	Rūpinamasi vaiko saugumu	0,23	0,87888	Neturi prasmės	1,35	1,28	1,24	1,31
	Vaikas priešmokyklinėje grupėje turi draugų	1,32	0,26774	Neturi prasmės	1,12	1,22	1,04	1,06
	Grupės aplinka jauki, estetiška	7,44	***0,00009***	***0,00012 0,00026 0,00074***	1,07	1,09	1,11	1,60
Kaip jūs manote, ar pakanka pedagogo dėmesio Jūsų vaikui?		2,49	0,06116	Neturi prasmės	1,18	1,16	1,37	1,17

20 Priedas

19 lentelė. Skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonių apie informacijos apie vaiką gavimo iš priešmokyklinio ugdymo įstaigos palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Tėvų su aukštuoju išsilavinimu (1) n=60; tėvų su specialiuoju viduriniu (įgytu iki 1993 m.) (2) n=58; su aukštesniuoju (įgytu po 1993 m.) (3) n=54; su viduriniu (4) – n=35.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų išsilavinimo grupių svertinis vidurkis			
					1.	2.	3.	4.
Kaip dažnai bendraujate su priešmokyklinės grupės pedagogu, dirbančiu su Jūsų vaiku?		5,12	***0,00196***	***0,00080 0,01316 0,02172***	1,37	1,47	1,48	1,86
Kokiu būdu Jūs gaunate informaciją apie savo vaiko ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje?	Praneša Jūsų vaikas	0,30	0,82427	Neturi prasmės	2,10	2,03	1,94	2,06
	Grupėje kalbantis su pedagogu	4,48	***0,00457***	***0,00606 0,00535 0,02584***	2,13	2,12	2,22	2,86
	Grupės tėvų susirinkime	1,03	0,38031	Neturi prasmės	2,92	2,91	3,35	2,97
	Tėvų skelbimų lentoje	1,27	0,28728	Neturi prasmės	3,18	2,84	3,44	2,97
	Raštu	1,09	0,35442	Neturi prasmės	5,05	4,95	5,04	4,60
	Telefonu	1,36	0,25488	Neturi prasmės	5,23	4,95	5,37	5,09
	Pedagogo apsilankymo namuose metu	2,83	***0,03953***	0,05688	5,87	5,52	5,87	5,80
	Atsitiktinių pokalbių metu	1,52	0,21162	Neturi prasmės	4,75	4,17	4,54	4,63
Įvertinkite gaunamos informacijos apie savo vaiką kokybę		0,14	0,93847	Neturi prasmės	1,82	1,79	1,87	1,80
Kokios informacijos formos apie Jūsų vaiką Jums priimtiniausios?	Pokalbis su pedagogu	0,66	0,57868	Neturi prasmės	1,07	1,07	1,13	1,14
	Informacija, gauta bendruose grupės tėvų susirinkimuose	0,45	0,72056	Neturi prasmės	2,98	2,76	2,91	3,09
	Informacija grupės skelbimų lentoje	0,84	0,47316	Neturi prasmės	3,45	3,10	3,37	3,49
	Pedagogo laiškas Jums	0,33	0,80615	Neturi prasmės	4,30	4,57	4,46	4,26
	Pedagogui ar Jums paskambinus telefonu	0,22	0,87966	Neturi prasmės	3,47	3,62	3,67	3,57

	Pedagogo apsilankymas Jūsų namuose	1,75	0,15870	Neturi prasmės	4,45	5,00	4,91	4,40
	Atsitiktiniai pokalbiai gatvėje	0,69	0,56073	Neturi prasmės	5,75	5,97	6,02	5,54

21 Priedas

20 lentelė. Skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonių dėl vaiko sambrandos ruošiantis mokyklai palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Tėvų su aukštuoju išsilavinimu (1) n=60; tėvų su specialiuoju viduriniu (įgytu iki 1993 m.) (2) n=58; su aukštesniuoju (įgytu po 1993 m.) (3) n=54; su viduriniu (4) – n=35.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų išsilavinimo grupių svertinis vidurkis			
					1.	2.	3.	4.
Nurodykite, kuri mokyklinė vaiko sambranda svarbi Jūsų vaikui ruošiantis mokyklai?	Fizinis brandumas	2,79	***0,04182***	***0,03685***	2,60	3,16	2,80	3,06
	Intelektinė branda	0,89	0,44495	Neturi prasmės	1,80	2,05	1,91	1,83
	Socialinis brandumas	3,62	***0,01409***	***0,01621***	2,53	1,97	2,35	2,03
	Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu	0,81	0,48770	Neturi prasmės	2,23	2,17	2,35	1,94
Jūsų manymu, kuris vaiko fizinis brandumas svarbus rengiantis mokyklai?	Fizinis išsivystymas	1,08	0,35968	Neturi prasmės	1,70	1,97	1,81	1,86
	Fizinis pasirengimas	1,32	0,26922	Neturi prasmės	2,17	2,02	2,28	2,09
	Rankos pasirengimas rašymui	0,80	0,49696	Neturi prasmės	1,80	1,79	1,72	1,54
Jūsų manymu, kuri vaiko intelektinė branda svarbi rengiantis mokyklai?	Intelektas	3,48	***0,01689***	***0,02918***	2,02	2,79	2,69	2,14
	Mąstymas	1,25	0,29394	Neturi prasmės	1,77	1,74	2,09	1,74
	Kalba (kalbėjimas ir klausymas)	0,60	0,61353	Neturi prasmės	2,47	2,22	2,41	2,20
	Skaitymo įgūdžiai (domėjimasis knygomis)	0,12	0,94992	Neturi prasmės	3,43	3,53	3,59	3,51
	Rašymo įgūdžiai	1,21	0,30809	Neturi prasmės	4,38	4,10	4,13	3,71
	Elementarūs matematiniai vaizdiniai	0,76	0,51509	Neturi prasmės	4,78	4,88	4,48	4,46
Socialinė branda svarbiausia rengiantis	Savęs vertinimas	0,93	0,42923	Neturi prasmės	2,48	2,31	2,09	2,51
	Savikontrolė	0,97	0,40600	Neturi prasmės	2,50	2,64	2,31	2,34

	Socialiniai įgūdžiai	2,21	0,08798	Neturi prasmės	2,35	2,50	3,00	2,66
	Praktiniai įgūdžiai	1,15	0,33037	Neturi prasmės	2,97	3,26	3,35	2,83
	Adaptyvumas	1,20	0,31204	Neturi prasmės	3,30	2,86	3,24	2,80

22 Priedas

21 lentelė. Skirtingo išsilavinimo tėvų nuomonių dėl bendravimo su ugdymo įstaigomis palyginimas

Faktoriaus reikšmingumas įvertintas vienfaktorinės dispersinės analizės metodu. Skirtumai tarp skirtingo amžiaus tėvų grupių nuomonių įvertinti Tjukio HSD testu. H_0 hipotezė apie imčių lygybę atmetama, kai $p<0.05$. Reikšmingi skirtumai pažymėti tamsintomis pasvirusiomis raidėmis. Tėvų su aukštuoju išsilavinimu (1) n=60; tėvų su specialiuoju viduriniu (įgytu iki 1993 m.) (2) n=58; su aukštesniuoju (įgytu po 1993 m.) (3) n=54; su viduriniu (4) – n=35.

Klausimas /teiginys	Formuluotė	Disp. analizės F	Disp. analizės p	Tjukio HSD p reikšmė	Skirtingų tėvų išsilavinimo grupių svertinis vidurkis			
					1.	2.	3.	4.
Kaip manote, ar reikia tėvus įtraukti į ugdymo įstaigos bendruomenės gyvenimą?		1,11	0,34510	Neturi prasmės	2,25	2,05	2,15	2,31
Įvertinkite teiginius, atspindinčius švietimo kaitos ypatumus Jūsų vaiko ugdymo įstaigoje	Įstaiga lanksčiai reaguoja į pokyčius ir pati juos inicijuoja	2,99	***0,03203***	***0,01681***	2,17	1,48	1,85	1,71
	Geba aiškiai numatyti veiklos perspektyvą, prioritetines kryptis ir tinkamiausius būdus	1,24	0,29622	Neturi prasmės	2,27	1,84	2,24	1,91
	Tiria aplinką, numato bendruomenės poreikius ir į juos atsiliepia	0,64	0,58917	Neturi prasmės	2,38	2,05	2,19	2,11
	Yra atvira šeimai ir vietos bendruomenei	1,67	0,17420	Neturi prasmės	1,81	1,43	1,75	1,49
	Geba konstruktyviai spręsti sunkumus	0,73	0,53588	Neturi prasmės	1,92	1,79	2,15	1,89
	Laikosi skaidrumo, viešumo, lygiateisiškumo principų	0,93	0,42863	Neturi prasmės	2,30	1,93	2,24	1,91